

פרי משה חיים

על פרק יציאת השבת ועניני דיומא
בחגי השנה

מאת אברהם ירחמיאל פרידמן
לכבוד מורי ורבי הגאון הגדול רבי משה חיים דימנטמן שליט"א

פרי משה חיים

קונטרס לכבוד מורי ורבי הגאון הגדול רבי משה חיים דימנטמן שליט"א שמרביץ תורה יותר מיובל שנים בארצינו הקדושה שהיה ר"מ מפורסם בשיבת כרם ביבנה יותר מארבעים שנה ואח"כ שימש כראש כולל בכולל ברחובות.

קונטרס חידושי תורה על פרק יציאת השבת ועוד שיעורים כללים מענייני דיומא בחגי השנה ועוד דרשות שאמרתי השנה

מאת אברהם ירחמיאל פרידמן

Pri Moshe Chaim:

A Torah Journal in honor of my Rebbe and yedid nefesh,
HaRav HaGoan Reb Moshe Chaim Dimantman

מפתח

א..... יציאות השבת דף ב.

ב..... גמ' שבת (דף קלז.):
ה..... תוס דף ב. ד"ה יציאות השבת שתיים שהן ארבע:
ו..... תוס' ד"ה שתיים שהן ארבע בפנים:
ז..... הערות דהרב אלישיב מסכת שבת אות ג':
ח..... עוד שם חלק שני:
ט..... חילוק שלישי:
י..... עוד יישוב:
יא..... עוד בנוגע לחצי שיעור באיסורים:
יב.....

יג..... חצי שיעור דחזי לאצטרופי איסורא

יד..... ביאור המגיד משנה בר"מ:
יז..... ביאור הלח"מ בדברי המגיד משנה:
יח..... המשך דברי השפת אמת:
יט.....

כ..... חצי שיעור במצוות עשה

כא..... דברי השבות יעקב והחיד"א:
כב..... דברי הפוסקים האם יש ראייה מאכילת לחם הפנים:
כג..... "חצי שיעור" בתקיעת שופר:
כד..... חצי שיעור במצוות נוספות:

כה..... סדרי קדימויות בחלוקת מצת מצוה

כו..... (ג.)

כז..... תוס' ד"ה בבא דרישא:
כח..... קרית ספר הלכות שבת פרק יח':
כט..... פני יהושע על התוס' ד"ה פטורי דאתי לידי חטאת:
ל..... עי' בחכם צבי:
לא..... שאגת אריה:
לב..... קרית ספר הלכות שבת פרק יח':
לג..... תפארת ישראל במשנה:

לד..... הכנה לשיעור כללי על הגמ' סוף ג.

לה..... משנה:
לו..... שפת אמת:
לז..... הערות הרב אלישיב:
לח..... בגדר קלוטה כמי שהונחה:
לט.....

מ..... המשך שיעורים במסכת שבת פרק א'

מא..... חידושי רע"א מסכת שבת דף ג:
מב..... חידושי הרשב"א : חידושי הרשב"א מסכת שבת דף ג' עמוד ב':
מג.....

ב פרי משה חיים.....פרי משה חיים

בענין מהלך כעומד דמי מג

מסכת שבת דף צז: מד

המשך דברי רע"א: מו

גמ' שבת דף צז: מח

רש"י: מח

תוס' סוכה דף מג. ד"ה ויעברנו: מט

גמ' כתובות דף לא. נב

שפת אמת מסכת שבת דף ה: נב

ביאורים לגמ' שבת (דף ו: ודף ז.) נד

משנה: נד

גמרא: נד

תוס' (דף ו:) ד"ה ואמאי קרי ליה: נו

תוס' (דף ז.) ד"ה לא נצרכה: נו

עי' שו"ת הר"י מיגאש סימן כד': נו

חידושי הרמב"ן מסכת עירובין דף נט. נח

בענין רשות היחיד גמורה נט

פני יהושע מסכת שבת דף ו: נט

מה שמקשים על הרמב"ם לגבי מדבר הל' שבת פי"ד ה"א: ס

רמב"ם הלכות שבת פרק יד': ס

יישובים: ס

כסף משנה: ס

ישועות יעקב: ס

מעשה רוקח: ס

חתם סופר: סא

אור החיים על התורה פרשת שלח: סב

חזון איש: סג

ישועות יעקב סימן שמ"ה סע"ק סג

ד': סג

מעשה רקח הלכות שבת פרק יד': סד

סועדה ערב יו"ט א

(ב) תוס' שם ד"ה לא יאכל. א

ביאור בתוס' ד"ה ערבי פסחים: ב

שיטת הרמב"ם דלוקין על בל יראה א

שו"ת אמונת שמואל סימן נ"ה: ג

את השיעור הזה בשיטת הט"ז הידוע יש להוסיף כאן. ד

קטן שנתגדל בימי הספירה ח

מנחת חינוך פרשת אמור מצוה שו': ח

שו"ת הר צבי אורח חיים חלק ב' סימן עו': י

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן תקל"ט: יג

מהר"ם שי"ק: יד

טורי אבן מסכת ראש השנה (דף כח.): טו

ליקוט השיטות בענין הנ"ל: טז

ענין אחר מענין לענין מאותו הענין הנ"ל: יח

הכנה לקראת יום הקדוש של שבועות..... יט

אור החיים שמות פרשת יתרו פרק יט': יט

הקדמה לקונטרס פרי משה חיים

מוקדש לכבוד מורי ורבי הגאון הגדול המפורסם רבי משה חיים דימנטמן שליט"א שמרביץ תורה יותר מיובל שנים בארצינו הקדושה שהיה ר"מ נפלא בישיבת כרם ביבנה כארבעים שנה ואח"כ מכהן כראש כולל ברחובות.

שהחיינו וקיימנו לזמן הזה שזכיתי להוציא לאור קונטרס זה שכולל הערות וביאורים על מסכת שבת פרק יציאות השבת ושיעורים כללים בעניני החגים של השנה ועוד דרשות שאמרתי השנה.

רב משה הוא גאון בתורה ובמידות טובות. אני זכיתי להכיר אותו כשהייתי ר"מ צעיר בישיבת כרם ביבנה לפני כארבעים שנה. רב משה כבר היה ר"מ ותיק ומפורסם בישיבה שם ושמו הלך לפניו.

כולם נהנו מהשיעורים שמעירים לעינים ומתוקים מדבש. וההתלהבות שלו הלהיב את התלמידים בצורה שכמעט לא בנמצא. גם הענוה שלו היה משהו נדיר. אע"פ שהוא גדול בתורה הוא הולך בדרך צנוע ביותר. הוא לא הלך בבגד של ראש ישיבה הרגיל עם "פראק" וכובע המברג אלא בחליפה וכובע של כל בן תורה.

שמעתי פעם שרב משה היה באוטובוס והיה איזה ר"מ אמיקראי שהיה מאחאריי באוטו והוא לא הכיר את רב משה. וכל הנסיעה שהיה מירושלים לחוץ לירושלמים רב משה שיחח בדברי תורה עמוקים בהיקף הרבה ענינים מש"ס ובראשונים ואחרונים. הר"מ האמירקאי התפלא ואמר תראה איזה גדולים יש בארץ ישראל דאפי' בעלי בתים כאן הם גדולי תורה.

רב משה עזר לי מאד בהכנת השיעורים והדריך אותו מה שאני אומר. ואם היה דבר טוב היה נהנה ואם היה עקום היה אומר לי ומסביר לי בצורה יפה. ותמיד נתן לי חיזוק גדול.

א"א לא לאהוב את הרב משה בנעימות שלו ומחמת החכמה שלו. בגלל זה אני שמח מאד להקדיש הקונטרס הזה לכבודו.

בהזדמנות זו חייב אני לתת הכרת הטוב גדולה לכל הרמיי"ם הנפלאים בישיבתנו ולתלמידים היקרים מאד שעזרו לי לחדש את ההערות והחידושים שכתבתי בקונטרס זה וכמו שאומרים חז"ל ומתלמידי יותר מכולם.

חייב אני להכיר טובה להורי רב יוסף וזלטא גולדה פרידמן שהתעסקו כשלוחי צבור באמונה לכל מוסדות החינוך בשיקגו למעלה מארבעים שנה והראו לי תמיד דוגמא של אהבת התורה ואהבת הבריות ומוקירי רבנים מחנכים ותלמידי חכמים.

אחרונה אחרונה חביבה חייב אני לתת הכרת הטוב גדולה לאשתי שהיא ביתי, האשה החשובה והחכמה והמלומדת שהיא בת גדולי ישראל נכדת הגאונים הרב זלמן סורוצ'קין זצ"ל והרב ראובן כ"ץ זצ"ל, ומוכרת בה הגדלות הזוה.

ובודאי בלעדיה לא יכולתי ללמד וללמד כל השנים ואני יכול לומר כר' עקיבא לתלמידיו, "שלי ושלכם שלה הוא." וכתב הר"ן על הגמרא נדרים (נ.) על מה שאמר רבי עקיבא "שלי ושלכם שלה הוא- תורתי ותורתכם בשבילה היא, שנתנה לי עצה למיזל לבי רב (לבית מדרש)" עכ"ל.

ותפילתי לה' יתברך שנראה רק נחת מילדינו ונכדינו ושלא תמוש התורה הקדושה מפנינו ומפי זרע זרענו עד עולם.

חלק א'

שיעורים על עניני

הוצאה בשבת

יציאות השבת דף ב.

מתני' פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני, או שנטל מתוכה והכניס - בעל הבית חייב והעני פטור. עכ"ל.

הקשה התוס' יו"ט, וז"ל, "פי' הר"ב ובתוכה קופה או הסל שמקבל בו ככרות וכו' אורחא דמלתא נקט דהא בעי לפרושי דרוצה לקבל צדקה מטעמא דמפרש. ומ"ש דמצוה הבאה בעבירה חייבין עליה. ואפילו לר' יהושע דפרק י"ט דמכילתין מ"ד ולרבי יוסי דסוכה פ"ג משנה י"ד דהלכתא כותייהו דלא נתנה שבת לדחות אצל מצות צדקה כלל משא"כ במילה ולולב שניתן לדחות. וה"נ מסקינן בגמרא דף קל"ז. דמודה ר' יהושע בשתי תינוקות א' של ע"ש ואחד של שבת ומל של שבת בע"ש ושל ע"ש בשבת דחייב משום דהשתא לא נתנה שבת לדחות לגבי האי גברא ואע"ג דלגבי תינוקות דעלמא אתיהיב. " עכ"ל.

ועי' בהגהות רע"א על המשנה דכ' [אות ג] וז"ל, "תו"ט ד"ה פשט העני. משא"כ במילה ולולב. אינו מוכן הא גבי לולב ג"כ לא ניתן לדחות דהא הנטילה הוי רק טילטול בעלמא והעברה ברה"ר באמת אסור וראיית התו"ט משתי תינוקות אינו מהדומה דהתם בתינוקות אינו טרוד כלל דהא אין לו למול שום תינוק באותו יום. משא"כ בלולב דטרוד הוא ליטול לולב וה"נ בצדקה דטרוד ליתן צדקה הוי ממש כלולב. " עכ"ל.

ועי' בהערות דהרב אלישיב אות ב:, פשט בעה"ב את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני וכו' בעל הבית חייב. בתו"ט הקשה דהא כיון דבעי למיעבד מצות צדקה דהרי הוא נותנו לעני, וא"כ הוי טרוד בדבר מצוה, והלא דעת רבי יהושע (לקמן דף קלז) לגבי מילה דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה, (אף שחילל עי"ז שבת באופן האסור) פטור מחטאת וכן דעת רבי יוסי בסוכה לגבי נטילת לולב והכי קי"ל (וכמבואר רמב"ם שגגות פ"ב ה"ח), וא"כ אמאי חייב הבעה"ב בכה"ג הא טעה במצות צדקה ותי' התו"ט דכל מאי דפטור בטעה בדבר מצוה, היינו דוקא בדבר שנתנה שבת

לידחות על ידו, ובכה"ג אף אם עשה זה באופן שאינו דוחה שבת, פטור, אבל צדקה דלא ניתנה שבת לדחות אצלה כלל, אף בטעה בדבר מצוה חייב.

לשון התוס' יו"ט, "פירוש הר"ב ובתוכה קופה או הסל שמקבל בו ככרות וכו' אורחא דמלתא נקט דהא בעי לפרושי דרוצה לקבל צדקה מטעמא דמפרש. ומ"ש דמצוה הבאה בעבירה חייבין עליה. ואפילו לר' יהושע דפרק יו"ט דמכילתין מ"ד ולרבי יוסי דסוכה פ"ג משנה י"ד דהלכתא כותייהו דלא נתנה שבת לדחות אצל מצות צדקה כלל משא"כ במילה ולולב שניתן לדחות. וה"נ מסקינן בגמרא דף קל"ז. דמודה ר' יהושע בשתי תינוקות א' של ע"ש ואחד של שבת ומל של שבת בע"ש ושל ע"ש בשבת דחייב משום דהשתא לא נתנה שבת לדחות לגבי האי גברא ואע"ג דלגבי תינוקות דעלמא אתיהיב. "עכ"ל. (עי' בגמ' שם דף קל"ז).

גמ' שבת (דף קל"ז):

משנה: מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול אחד אחר השבת ואחד למול בשבת. ושכח, ומל את של אחד השבת בשבת - חייב. אחד למול בערב שבת, ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של ערב שבת בשבת, רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר.

גמרא: רב הונא מתני חייב רב יהודה מתני פטור. רב הונא מתני חייב - דתניא, אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת, ושכח ומל את של אחד השבת בשבת - שהוא חייב. על מה נחלקו - על מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של ערב שבת בשבת. שרבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר.

ושניהם לא למדוה אלא מעבודת כוכבים. רבי אליעזר סבר: כעבודת כוכבים, מה עבודת כוכבים אמר רחמנא לא תעביד וכי עביד - מיחייב, הכא נמי - לא שנא. - ורבי יהושע; התם - דלאו מצוה, הכא - מצוה. רב יהודה מתני. פטור - דתניא, אמר רבי מאיר: לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של ערב שבת בשבת - שהוא

פטור. על מה נחלקו - על מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של אחר השבת בשבת. שרבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר.

ושניהם לא למדוה אלא מעבודת כוכבים. רבי אליעזר סבר: כעבודת כוכבים, מה עבודת כוכבים אמר רחמנא לא תעביד, וכי עביד - מיחייב, הכא נמי - לא שנא. - ורבי יהושע: התם - לא טריד מצוה, הכא - טריד מצוה. תני רבי חייא, אומר היה רבי מאיר: לא נחלקו רבי אלעזר ורבי יהושע על מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של ערב שבת בשבת - שהוא חייב. על מה נחלקו - על מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת. ושכח ומל של אחר השבת בשבת, שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר. השתא, רבי יהושע סיפא דלא קא עביד מצוה - פוטר, רישא דקא עביד מצוה מחייב? - אמרי דבי רבי ינאי: רישא - כגון שקדם ומל של שבת בערב שבת, דלא ניתנה שבת לידחות. סיפא - ניתנה שבת לידחות. אמר ליה רב אשי לרב כהנא: רישא נמי, ניתנה שבת לידחות לגבי תינוקות דעלמא! - להאי גברא מיהא לא איתיהיב. עכ"ל.

ופסקו הרמב"ם בפ"ב מהלכות שגגות ועיין סוף פ"ו דפסחים. ומיהו בכאן מפרש [הרמב"ם] דהאי דנקט עני דלשון קצרה הוא לפי שהיה צריך לומר האיש העומד ברה"ר במקום אמרו עני [כלומר בפשט העני. עכ"ל].

וכבר הק' ע"ז הגרע"א בתוספותיו, וז"ל, "הא תינח במילה ופסח שפיר ניתנה שבת לידחות אצלה, אבל כלולב מה דחיית שבת יש בה, הלא אין נעשה שום מלאכה בעצם מעשה הנטילה, ומאי דמטלטל את הלולב הוי הכשר בעלמא לצורך המצוה, ואינו דוחה שבת. אינו מוכן הא גבי לולב ג"כ לא ניתן לדחות דהא הנטילה הוי רק טילטול בעלמא והעברה ברה"ר באמת אסור וראיית התוי"ט משתי תינוקות אינו מהדומה דהתם בתינוקות אינו טרוד כלל דהא אין לו למול שום תינוק באותו יום. משא"כ כלולב דטרוד הוא ליטול לולב וה"נ בצדקה דטרוד ליתן צדקה הוי ממש כלולב: זה דחיית שבת יש כאן. ומ"מ מבו' דפטור לר"י כיון דטעה בדבר מצוה,

וא"כ ה"נ נימא בצדקה דאע"ג דלא ניתנה שבת לידחות כלל ייחשב טועה בדבר מצוה ויפטר, ומ"ט תנן דבעה"ב חייב. "עכ"ל.

וזה לשון תוספות רע"א, "אינו מובן הא גבי לולב ג"כ לא ניתן לדחות דהא הנטילה הוי רק טיטול בעלמא והעברה ברה"ר באמת אסור וראיית התוי"ט משתי תינות אינו מהדומה דהתם בתינות אינו טרוד כלל דהא אין לו למול שום תינוק באותו יום. משא"כ בלולב דטרוד הוא ליטול לולב וה"נ בצדקה דטרוד ליתן צדקה הוי ממש כלולב. "עכ"ל.

ובפשטות י"ל דאף דודאי מצות לולב עצמה אינה דוחה שבת, מ"מ כיון שבמציאות בפועל מה שמחלל שבת הוא לצורך קיום המצוה כתיקונה, דהרי אינו יודע לנענע והוצרך לילך אצל חכם ללמוד, והיינו דאף דרק הנטילה הוא עיקר המצוה והנענועים הוא רק להשלמה כתיקונה (ועי' פסחים ה', בתוס' שם) מ"מ הוי ג"כ לדבר מצוה.

ע"כ שפיר י"ל דחשיב בטעה בדבר מצוה פטור, משא"כ לגבי עני, דאין שום צורך בחילול שבת לצורך קיום המצוה, דהרי יכול לומר לעני ליטול ממנו אצלו את הכיכר, ושפיר מקיים בזה מצות צדקה, דסו"ס נתן לו די מחסורו, ואי"צ להוציא וא"כ החילול שבת אינו שייך לקיום המצוה כלל, וע"כ ל"ש ביה פטורא דטועה בדבר מצוה, ויתכן לומר דאף התוי"ט מודה לזה. ובאמת דאין כונתו דצריך שיהא ניתן לדחות מצד דיני המצוה בכללותה, אלא דבפועל לפי מחשבתו בהכרח נדחית השבת לצורך קיום המצוה כתיקונה.

שוב ראיתי **בחמדת שלמה** או"ח סי' כ"א סק"ג שכתב ליישב באופן אחר דלא אמרינן דהטרוד במצוה פטור אלא במצוה שקיומה צריך להיות על ידי "מעשה" דוקא וכגון מילה ונטילת לולב, דע"כ צריך ליטול הלולב לצאת בו, ולכך אף אם הוציאו לרה"ר פטור. וכן במילה אבל מצות צדקה דמצד עיקר קיום המצוה אין זקוק לעשות "מעשה" כלל. שהרי גם אם יניח לעני ליטול מעצמו קיים המצוה. ונמצא שאין המצוה מחייבתו להיות עסוק ב"מעשה" כלל. ולא נחשב שטרוד ב"מעשה" המצוה.

ודברי החמדת שלמה מחודשים הם, דתלה הפטור מצד דכל קיום המצוה צריך "מעשה" והוא תנאי עיקרי בטועה בדבר מצוה. אמנם לדברינו תליא הפטור בכל נידון כאשר הוא לפנינו, דאם היה מוכרח להוציאו לרה"ר הרי"ז פטור ובלא"ה חייב. עכ"ל.

(אמנם יש לחלק ולומר דאע"ג דאין צורך להוציא הלולב לרה"ר בכדי לצאת אבל מכיון דנטילת לולב מחייב מעשה הגבהה ולכן שייך שישכח ויציא משא"כ בצדקה דאינו מחייב בכלל פעולה בידים בזה י"ל דאין פטור דעוסק במצוה.

וחשבתי לומר עוד לחלק דבצדקה אינו חייב לתת דוקא ביום הזה דיכול לקיים המצוה למחר ולכן אינו דומה ללולב או למילה וחשבתי דזהו כוונת התוס' יו"ט בהשואה לגמ' בשבת קלז).

תוס דף ב. ד"ה יציאות השבת שתיים שהן ארבע:

הקשה ריב"א דדיני הוצאות שבת היה לו לשנות גבי אבות מלאכות אחר פרק כלל גדול לקמן (דף עג). דהתם קתני אבות מלאכות מ' חסר אחת וקתני הוצאה לבסוף והוה ליה להתחיל כסדר בדברים דמיירי בע"ש מבעוד יום כגון לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה אין שורין דיו וסמנין ואין צולין בשר ואח"כ במה מדליקין וכירה ובמה טומנין שהם דברים הנוהגים עם חשיכה ואח"כ במה בהמה ובמה אשה יוצאה דברים הנוהגים בשבת עצמו ושוב אבות מלאכות של שבת ודרך התנא לשנות כסדר זה כמו שמצינו בפסחים דמתחיל בליל י"ד ושוב בי"ד ושוב בשחיטת פסחים שהוא בין הערבים ואחר כך שונה מאכילת פסחים שהוא בלילה וכן ביומא מתחיל בז' ימי' קוד' יה"כ ואח"כ בעיה"כ ואח"כ ליל י"כ (א) ותירץ דהוצאה חביבא ליה לאקדומי משום דממשנה זו שמעינן כמה דברים הוצאה והכנסה דעני ועשיר ודבעי' עקירה והנחה ושנים שעשאוה פטורין וידו של אדם חשובה לו כד' על ד' וידו של אדם אינה לא כרה"י ולא כרה"ר.

(יש להבין התי' הזה דריב"א צ"ב למה דוקא בהוצאה יש להבין את החידושים האלו ולמה לא היה יכול התנא ללמדנו את החידושים הללו בשאר מלאכות. ויש להוסיף עוד דאע"ג דדרך התנא לכתוב את סדר היום אבל היכא דיש חידושים דרך התנא

ללמד את החידושים. בנוגע לחידוש דעני ועשיר הכוונה היא דיש לחייב במלאכה גם בהכנסה ולא רק בהוצאה אע"ג דקרא משמע בפשטות רק בהוצאה ומכיון דהוצאה הוי מלאכה גרועה כמו שביארו תוס' לקמן לכן יש חידוש בזה. ויתכן דמכיון דהיא מלאכה גרועה דאין שום שינוי בחפץ א"כ מה מוסיף עקירה והנחה ולכן קמ"ל.

וי"ל גם בשאר החידושים שייכים דוקא במלאכה גרועה דקשה לדעת מה ההגדרה. א' העיר לי ג'כ לקמן במסכת שבת יש הרבה דינים שנזכר במתני' בהל' הוצאה יותר ממה שיש בשאר מלאכות ויתכן דלפי מה שכ' כאן התוס' אפשר ליישב גם את זה דמכיון דהיא מלאכה גרועה אולי לא היינו מחייבים בכל האופנים דהוזכרו ולכן היה צריך ללמד את כל פרטיה.)

(ב) ור"ת מפרש דדבר ההוא רגיל הש"ס לשנות תחילה וכן במס' ב"ק (דף ב.) השור והבור המבעה וההבער ולא נקט כסדר הפרשה וכן מפרש רב האי גבי ד' צריכין להודות בפרק הוואה (ברכות דף נד:) דלא נקט הש"ס כסדר הפסוק ועוד מפרש ר"ת דפתח ביציאות משום דבעי למימר לא יצא החייט במחטו אע"ג דלא שנה המלבן משום אין נותנין כלים לכוזב ולא המבעיר משום במה טומנין הוצאה הוצרך לשנות טפי (ג) משום דמלאכה גרועה היא כמו שאפרש. עכ"ל.

(יש להעיר דהטעם דמלאכה גרועה נראה דהוא גם נכלל בתי' דריב"א אבל ר"ת לא רצה לסמוך על הטעם הזה לבד ודו"ק.)

תוס' ד"ה שתיים שהן ארבע בפנים:

ז"ל, "כן נראה כמו שמפרש רש"י כאן דמבפנים היינו לבעה"ב העומד בפנים ובחוץ היינו לעני העומד בחוץ שתיים הוצאות והכנסות דחייב שהן ד' הוצאות והכנסות דפטור ובשבועות פרש"י בפנים היינו הכנסות פנים שנים דחייב דעני ודעשיר ושנים דפטור ובחוץ היינו הוצאות חוץ ואין נראה מדפירש מילי דעני לחוד ומילי דעשיר לחוד משמע כפי שפירש כאן ולפי' דהתם לא היה לו לערב הוצאות והכנסות יחד ומיהו שמא לפי שהיה צריך להאריך אם היה בא לפרש הוצאות לבד [והכנסו'

לבד[מ"מ אין נראה לרבינו אלחנן מדקאמר בגמרא דיקא נמי דקתני יציאות
וקמפרש הכנסות לאלתר ולא דייק מדקתני בפנים. "עכ"ל.

יש להעיר דמתחילת דברי המשנה דכ' דיני חיובי העני לגבי הוצאה והכנסה משמע
כמו שכ' התוס' כאן. אמנם מהמשך מתני' דהובא את דיני הפטור דהיינו פטור אבל
אסור משמע יותר כפי' רש"י בשבועות דלפי מה שכ' רש"י כאן דרק היכא דהתחיל
את הפעולה דהוצאה או הכנסה כ' דיש איסור מדרבנן אבל לא הוזכר לגבי זה
שסיים המעשה ולכן בסיפא דמתני' דהובא מקרה א' דהתחיל העני הפעולה להכניס
ואח"כ הזכיר הפעולה דעשה העשיר והוציא העני משמע יותר כפי' רש"י בשבועות.
ודו"ק.

ע"י בפני יהושע: ולפירוש ריב"א נמי שכתבתי דקאי בשיטה ראשונה שכתבו התוס'
בריש שבועות דיש סברא לחלק בין יציאת האדם עם הכלי או הוצאת הכלי לחוד.
אכתי מצינן למימר דלמ"ד תחומין דרבנן נמי לא איצטריך למכתב אל יוציא דבאל
יצא לחוד הוי סגי ליה למשה באותה שעה לענין לוקטי המן שהוצרכו לצאת עם
הכלי ולא הזהיר על שום מלאכה כי אם מהצורך לפי שעה ואח"כ בשעת הקמת
המשכן שפירש להם כל דיני שבת הוצרך להזהיר ג"כ על היאך הוצאת הכלי דלא
שמעינן להו מאל יצא.

ויתכן יותר לומר דמשה גופא לא הוי משמע ליה לחלק כלל בין הוצאה להוצאה
אלא לאחר שבאו איש איש ממלאכתו ואמרו מרבים העם להביא והיינו ע"י הוצאה
כי הנך כמו שיבואר בסמוך בלשון התוס' הוצרך להכריז בשעת מעשה, כן נראה לי
נכון. ונתיישבה קושיית התוס' בסוף פ"ק דעירובין [י"ז ע"ב ד"ה לאו] ע"ש ודוק
היטב.

ועוד י"ל דניחא ליה לרש"י לאתויי קרא דויעבירו משום דמתניתין אתא לאשמעינן
חיוב חטאת והא ילפינן מויעבירו דקריא רחמנא מלאכה משא"כ מקרא דאל יצא
א"א לידע הא:

בא"ד ועל שתיים אלו חייבים על שגגתן חטאת ועל זדונן כרת ועל התראתן סקילה עכ"ל. נראה שהוצרך לזה כיון דממה שפירש בתחילה דהוצאה נפקא לן מויעבירו, ועל כרחק היינו משום דמלאכה גרועה היא איצטריך קרא באפי נפשיה טפי משאר מלאכות שהיו במשכן דילפינן להו בכללן מלא תעשה כל מלאכה מה שאין כן בהוצאה דלא הוי בכלל לא תעשה מלאכה שהזהירן מקודם ואם כן נהי דאשכחן בהוצאה לאו מויעבירו אכתי לא שמעינן אלא אזהרה למלקות אבל עונש דסקילה וכרת וחטאת לא שמעינן כיון דלא הוי בכלל כל העושה מלאכה יומת שנאמר להם קודם שהזהירן איסור הוצאה.

ובאמת מוכח מהאי מתניתין דידן דשייך בהו חטאת וכרת כדמסקינן לקמן עקירות דאתי לידי חיוב חטאת קחשיב ולקמן (דף ו' ע"ב) מייתי הש"ס ברייתא דאפילו לאיסי בן יהודה מודה דהוצאה מהנך דלא מספקא דחייב כרת ונסקל.

ולקמן בפרק במה אשה במשניות טובא מחלק בין הוצאות חפצים שחייבים חטאת ואיזו אין בהם חיוב חטאת לכך הוצרך רש"י לפרש דאע"ג דילפינן מויעבירו אפ"ה שייך בהו חטאת וכרת וסקילה כמו בשאר מלאכות והיינו משום דבהאי קרא גופא דויעבירו כתיב אל יעשו עוד מלאכה והיינו דלא תפיקו א"כ משמע דנקראת מלאכה והוי בכלל כל העושה מלאכה יומת ואע"ג דלפרש"י ותוס' בר"פ הזורק [דף צ"ו ע"ב ד"ה וממאין ולגרסתם דגרסי ממאי דבשבת הוי קאי ומסיק בג"ש דהעברה העברה א"כ משמע דאי בחול הוי קאי לא הוי ילפינן מפשטא דקרא דאל יעשו מלאכה דהוצאה נקרא מלאכה ודלא כגירסת הגאונים ורבינו חננאל שהביאו התוס' בפרק הזורק דמפקא לה מפשטא דקרא אפילו אי בחול הוי קאי מ"מ לרש"י ותוס' נמי נהי דבחול הוי קאי לא הוי אמרינן דאל יעשו מלאכה אהוצאה קאי אלא כמו אם לא שלח ידו במלאכת רעהו דהחפץ גופא נקרא מלאכת מ"מ לבתר דילפינן בג"ש דמשום איסור דשבת הכריז משה דאל יעשו מלאכה ממילא שמעינן דהוצאה נקרא מלאכה, כן נראה לי נכון ליישב המשך לשון רש"י ז"ל.

מיהו בלא"ה נראה לי דפשיטא דשייך חיוב כרת וחסטת בהוצאה כיון דאיצטריך קרא יתירא לקמן דף הסמוך בעשותה למעוטי זה עוקר וזה מניח מחטאת וכמו שכתבו התוספות לקמן אם כן ממילא שמעינן דשייך חטאת בהוצאה ודו"ק:

בד"ה פשט בעל הבית כו'. "תימה לר"י אמאי צריך למיתני תרתי כו' ונראה לר"י כו' ולא הוי גמרינן הוצאה דעני מבעל הבית ולא דבעל הבית מעני", עכ"ל.

לכאורה עשה דבריהם כדברי נביאות דכיון דלא ידעינן שום טעם לחלק בין עני לעשיר ואפ"ה איצטריך למיתנייהו א"כ בודאי דכמה מיני וענייני הוצאות הוי מצי למיתני טובא דלא ידעינן חד מאינך.

ועוד מי גרע מהכנסה דילפינן מהוצאה משום סברא מה לי אפוקי מה לי עיולי כ"ש הכא דאיכא סברא מה לי הוצאה דעני או הוצאה דעשיר ובודאי דלא מצינן לפרש דיש לחלק בין פשיטות יד דעני לפשיטות יד דעשיר דאיכא למימר דשייך יותר לומר דיד בטל לגבי רה"י או לרה"ר וכמו שאני מפרש בפירוש התוס' דפ"ק דשבועות [ב' ע"א בד"ה יציאות] שהביאו ראיה נכונה מדאמרינן לקמן דידו של אדם אינו לא כרה"י ולא כרה"ר אלמא דלכל חד מינייהו איצטריך לאתויי ראיה וכמו שאבאר במקומו בעזה"י.

אלא דלשון ר"י כאן לא משמע לפרש כן שהרי כתב מדמצרכינן תרי קראי ופשטא דקרא ודאי בהוצאה גמורה איירי ולא על ידי פשיטת יד דשייך בתרי גברי שהאחד עומד בפנים והשני בחוץ ומושיטין זה לזה ואפ"ה בעי תרי קראי לעני ולעשיר ולכאורה היה נראה לי לפרש דהא דבעינן תרי קראי לעני ולעשיר היינו משום דהוצאה דעני והכנסה דידיה הוא לצורך עצמו להביא טרף לביתו והיינו ממש קרא דלוקטי המן שהיו יוצאין עם הכלי ללקוט ולהכניס לביתן. ובכה"ג הוי שפיר מלאכת מחשבת ואפילו בסדורא דפת מישך שייכא דאע"ג שנגמרו כל מלאכות התבואה בשדה העיקר חסר להכניסו לבית שהוא גמר מלאכה ואפילו למעשרות ותרומה משא"כ הוצאה דבעל הבית ליד העני דלא מיקרי כ"כ מלאכת מחשבת לגבי בעל הבית שהיציאה אינו לצורך עצמו אלא לסלקה מעליו סד"א דלא ליחייב עליו מש"ה איצטריך אידך קרא דנדבת מלאכת המשכן והיינו הוצאה דבעל הבית ליד

הגזבר וכדאיתא בירושלמי וכמו שאבאר וכיוצא בזה נראה לי מלשון הרשב"א ז"ל בחידושו שכתב לחלק בין הוצאה דעני שמושך אליו ובין הוצאה דבעל הבית שמוציא ממנו. ואפשר שנתכוון למה שכתבתי.

אלא דלפמ"ש הוצאה דעני לעולם חשיבא טפי מהוצאה דבעל הבית ואפ"ה לא תקשי א"כ קרא דאל יצא למה לי דהא אכתי לא נאמרה אידך הוצאה דמשכן ומשו"ה כי אזהיר לשעתא אזהיר ללוקטי המן וכדמסיק ג"כ הרשב"א ז"ל בחידושו ע"ש. אלא דלפי"ז לא אתי שפיר מה שכתב ר"י דעני מדבעל הבית נמי לא ידעין ולפמ"ש אתיא בק"ו.

ואפשר דאיכא סברא למימר נמי איפכא דהוצאה דבעל הבית חשיבא טפי דבמה שנותן ליד העני נגמר מלאכתו ומחשבתו דלא מחסר מידי משא"כ הוצאת העני אכתי מחוסר מעשה שהרי מוציאו ע"מ לחזור ולהכניסו כגון בלוקטי המן שהוציאו הכלי ע"מ ללקוט ולהביאו לביתו.

וכה"ג בהכנסת העני דמתני' שמכניס הכלי ע"מ שיתן הבעל הבית אוכלין לתוכו ויחזור ויוציאו ואפשר שרוצה העני עוד להביאו לביתו. ונמצא שלא נגמרה מלאכתו ואפ"ה אסור ומש"ה איצטריך קרא, כן נראה לי. אלא דאכתי אין זה כוונת ר"י מדמסקי התוס' דאע"ג דהכנסה דעני הוי במשכן גבי קרשים ואפ"ה ילפינן מינה הכנסה דבעל הבית דלא אשכחן גבי קרשים א"כ לענין האי הכנסה דומיא דקרשים דעבודת הלויים לא שייך האי סברא אם לא שנאמר דר"י אית ליה נמי האי סברא דמחלקי תוספות בענין הושטה דעני להושטה דעשיר בפ"ק דשבועות כמש"כ לעיל: עכ"ל.

ע"י ברשב"א דף ב. ואיכא למידק אמתניתין מאי טעמא פלגינהו רבנן בתרתי דהוצאה והכנסה דעני היינו דבעל הבית ומאי שנא הא מהא, וכדאמרינן בשבועות (י"ד ב') גבי ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע והא שם טומאה אחת היא, ותירצו בתוספות משום דקרא נמי פלגינהו בתרתי קראי ואיצטריך תרי קראי בהוצאה, דהא בפרק הזורק (לקמן צ"ו ב') מייתי לה מויכלא העם מהביא, ובפרק קמא דעירובין (י"ז ב') משמע דנפקא לן נמי הוצאה מאל יצא איש ממקומו ודרשינן ביה אל יוציא,

דאמרינן התם לוקין על עירובי תחומין דאורייתא, ופריך והא לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין היא, פירוש משום דדרשינן מיניה אל יוציא, ואע"ג דמשני התם מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב ואל יצא קרינן, לאו למימרא דלא נדרש מיניה כלל אל יוציא, אלא לומר דעיקר קרא כי אתא לתחומין הוא דאתא מדכתיב אל יצא וקרינן אל יצא, אבל לעולם דרשינן מיניה נמי אל יוציא, ותדע לך דהא לרבנן דלית להו עירובי תחומין דאורייתא אל יצא למאי אתא.

וכי תימא קרא נמי למאי פלגינהו, איכא למימר משום שהיא מלאכה גרועה שאילו פינה מזוית לזוית משא גדול פטור והוציא קצת מיניה מרשות לרשות חייב, מה שאין כן בשאר כל המלאכות שאינן אסורות אלא מצד עצמן באיזה רשות שתעשה, והיינו נמי דלא גמרינן לה ממשכן כדגמרינן כולהו שאר מלאכות, ותדע לך נמי דהא בפרק הזורק (שם) אמרינן הוצאה מנין שנאמר ויכלא העם מהביא, ואקשינן ודלמא בחול וקאמר להו משה לא תיתו דשלימא לה מלאכה ואיצטריך לשנויי דגמר העברה העברה מיום הכפורים, אלמא אע"ג דהויא במשכן אפילו הכי איצטריך קרא לפורטה מה שלא הוצרך בשאר מלאכות, והלכך הוצאה חדוש הוא ואין לך בו אלא חדושו ואי לאו דגלי רחמנא בתרוייהו לא ילפינן חדא מחברתה, וא"ת אם כן לחשוב להו בתרתי והווי להו ארבעים מלאכות, י"ל מכל מקום מלאכה אחת היא ושם אחד יש לה ונחשבת היא באחת אלא שהוצרך הכתוב לגלות בהן שזו וזו אחת הן, וא"ת אזהרה שמענו עונש מנין, י"ל כיון דגלי בהו רחמנא דמלאכות נינהו הרי הן בכלל כל העושה בו מלאכה יומת.

ורבינו תם ז"ל היה אומר שאין שני מקראות להוצאה דעני ועשיר, וכן יש שפירשו כדבריו שאילו כן בתרתי חשבינן להו והווי להו ארבעים מלאכות שלמות, ומכל מקום לא תיקשי לך מתניתין דפלגינהו בתרתי, דלא דמי לההיא דשבועות דאמרינן שם טומאה אחת היא, דהתם ודאי אחת היא לפי שאין אתה צריך להודיעו אלא שהוא טמא וכל שהוא טמא אסור ליגע במקדש וקדשיו, אבל הכא דהוצאות משתנות זו מזו שהוצאת העני חשובה אם עשהו שמושך לעצמו אינו דומה להוצאת בעל הבית שמוציא ממנו לפיכך מנאום חכמים בשתים, ורבינו תם ז"ל הביא ראיה לדבריו מדגרסינן בירושלמי בפירקין (ה"א) אמר רבי יוסי עני ועשיר אחד הם ומנו

אותם חכמים שנים, ומשמע דהכי פירושה אחד הם דהוצאת שניהם ממקרא אחד נפקן ואפילו הכי מנו אותן במתניתין בשנים לפי שהן הוצאות משתנות, וא"ת לדבריהם אל יצא איש ממקומו למאי אתא לרבנן דאמרי שאין תחומין דאורייתא, תירץ הרמב"ן ז"ל, "דילמא לאזהרת יוצא במן הוא דאתא." עכ"ל.

רש"י ד"ה שניהן פטורין שלא עשה הא' מלאכה שלימה אבל אסורין לעשות כן לכתחילה שמא יבואו וכו' הרי שנים מדבריהם. וכן לעיל ברש"י ד"ה שהן ארבע מדבריהם הוסיפו ב' לאסור לכתחלה ואם עשה פטור ..עכ"ל. ועי' ברש"ש דף

ג. רש"י ד"ה פטורי דאתי. כגון עקירות כו'. נלע"ד דלפי מה דקיי"ל דח"ש אסור מה"ת. ואף באיסורי שבת כדפירש"י לקמן (ע"ד) ושם (ק"ב) קרי ש"ס לכה"ג ח"ש וביומא (עד) מפרש הטעם דחזי לאיצטרופי. וזה לא שייך רק בעקירות. אתי על נכון דמתניתין לא חשיב רק איסורי דאורייתא. עכ"ל.

הערות דהרב אלישיב מסכת שבת אות ג':

ועי' בהערות דהרב אלישיב אות ג':

ג) רש"י ד"ה שניהם פטורין, שלא עשה האחד מלאכה שלימה אבל אסורין לעשות כן לכתח"י שמא יבואו וכו', הרי שנים מדבריהם. ומבו' ברש"י דאין אסור בכה"ג אלא מדרבנן משום גזירה ועי' ברש"ש (בדף ג א) שהק' דהו"ל למיתסר מדאורייתא אפי' בכה"ג, דהא קיי"ל כרבי יוחנן ביומא (עג) דחצי שיעור אסור מן התורה, והעלה דלפי המבו' שם בגמ' בטעמא דר"י דהאיסור הוא משום דחזי לאיצטרופי לכדי שיעור שלם. וא"כ תינת בהנחה לחוד, דלא מיתסר משום חצי שיעור, דהא תו לא חזיא לאיצטרופי למלאכה, דהא מעולם לא היה כאן עקירה, אמנם הא רש"י קאי בעקירה שע"ז שייך הגזירה דהנחה וא"כ עדיין קשה דהא אית לן למימר דמיתסר מדאורייתא משום חצי שיעור, דהא שפיר חזי לאיצטרופי ולהשלים המלאכה ע"י שיעשה הנחה אח"כ.

ובאמת דעצם הדמיון בזה הוא מחודש מאוד, דהרי מאי דאשכחן בגמ' דינא דחצי שיעור היינו בגוונא דעשה את עצם מהות האיסור בשלימות, אלא שלא עשה כמות

האיסור בשיעור שאסרה התורה, וכגון במלאכת בישול, דבישל לגמרי, אלא שלא בישל אוכל כשיעור גרוגרת, אבל הבישול היה בישול גמור, וכגון כשבישל פחות מכדי אפשרות בישול הלא פשיטא דל"ש שום איסור משום חצי שיעור, דלא עשה שום מלאכה, דעדיין לא הגיע לדרגת בישול שאסרה תורה כלל והוי חצי מלאכה ולא חצי שיעור.

ולפי"ז י"ל ג"כ בעקירה והנחה, דכל דעשה עקירה בלא הנחה הוי חצי מלאכה, והלכך ל"ש ביה איסורא דחצי שיעור כלל אף אי חזי לאיצטרופי.

(יש להוסיף להסביר סברת הרב אלישיב דלגבי אכילה דכזית אין צורך לחלק בין חצי זית הא' וחצי זית הב' דיכול לאכול בבת א' את כל הכזית ויתחייב משא"כ בבישול דבעי לגמור את מעשה הבישול בכדי להתחייב וזה בזמן אחר. ולכן לא נחשב לאיצטרופי ולכן גם בעקירה והנחה דא' שיהיה בבת א' אין להצטרף. אמנם עי' בהמשך דברי הרב אלישיב ואינו נראה דהכי מפרש החילוק. עוד נסביר כוונתו.)

עוד שם חלק שני:

וכתב עוד הרב אלישיב חילוק שני, וז"ל, אמנם יש להוסיף ולהבהיר דאף דבאמת אינו דומה חצי מלאכה דעקירה בלא הנחה להא שעשה חצי בישול כנ"ל, דהתם מה שבישל חצי הראשון אינו דומה כלל להחצי השני של הבישול, דהוי מהות של בישול אחרת, דכיון שהחצי השני של בישול פועל בדבר שכבר מבושל קצת, אזי הבישול פועל מהות אחרת, מהחצי הראשון של הבישול, וא"כ חצי בישול הראשון לא נחשב אף חצי מלאכה. ומשא"כ הכא דלא הוי העקירה וההנחה מהות אחרת בעצם, מ"מ י"ל דכיון דסו"ס עקירה והנחה הוו שני פעולות נפרדות, הוי חצי מלאכה ול"ד למבשל חצי גרוגרת דהוי אותו מעשה הבישול ממש. "עכ"ל.

(יש לבאר כוונת הרב אלישיב דמה שיש חילוק בבישול גמור ובין חצי בישול זה שונה מעקירה קודם הנחה דלגבי בישול תכלית הבישול הוא שיהיה ראוי לאכילה ואינו ראוי עוד בחצי הא' אבל בהוצאה אין חילוק בחפצא אמנם המלאכה היא העברה ממקום למקום והוא תחילת ההעברה אמנם עדיין פעולת הנחה היא פעולה שונה מפעולת עקירה. משא"כ באוכל חצי שיעור.)

חילוק שלישי:

וכתב הרב אלישיב עוד חילוק שלישי, וז"ל, "יש לתרץ עוד דהרי הוצאה מלאכה גרועה היא, וכמש"כ התוס', דהרי אם נשא כל היום משאות כבדים בתוך רשות היחיד לא עבר שום איסור, ואילו אם הוציא דבר כל דהו מרה"י לרה"ר כבר עבר במלאכת הוצאה, וחזי' דהמלאכה אינה תלויה באיזה טירחא וכדו', אלא דכן אמרה תורה דבהצטרף עקירת והנחת החפץ הוי מלאכה, וע"כ שפיר י"ל דכל דלא עשה עקירה והנחה ל"ח מלאכה כלל ואין איסור דחצי שיעור, וע"כ הוצרך רש"י לפרש דבכה"ג מ"מ אסור מדרבנן משום גזירה שמא יעשה מלאכה שלימה." עכ"ל.

עוד יישוב:

עי' בשפת אמת ד"ה במשנה שניהם פטורין לכאורה נראה דמ"מ אסור מן התורה כמו כל חצי שיעור בפרט העוקר דחזי לעשות גם הנחה וכן הי' אפשר לפרש הא דאמרי' בגמ' פטורי דאתי לידי חיוב חטאת קא חשיב משום דמדאורייתא אסור ודלא אתי לחטאת כגון הנחה לפי' רש"י דמה"ת מותר לא חשיב אכן מרש"י משמע וכ"כ הרא"ש בהדיא דרך מדרבנן אסור וגם בכל שיעורי דשבת לא מצאתי מפורש בגמ' שיהי' איסור תורה בפחות משיעור משום דחזי לאצטרופי וי"ל דדוקא באיסורי אכילה ח"ש אסור מקרא דכל חלב [כמ"ש בשו"ת ח"צ (סי' פו)] (משמעות דבריו דהיינו גזירת הכתוב באוכלין ולא סברא.)

(עי' בלשון החכם צבי (משמעות דבריו דבעי ב' דברים גם קרא וגם סברא כנראה רק בגלל דיש סברא כך אפשר לפרש הקרא עי' בהמשך דבריו בפנים וז"ל: בשו"ת חכם צבי סימן פו שכ' ולאידך דס"ל דאפי' אינו דבוק / אין / צריך לבטלו יש לומר דשאני איסורי אכילה דאית לן קרא דכל חלב וכדאי' בריש פרק בתרא דיומא וכבר תירצו התוס' שם למאי איצטריך סברא וקרא ע"ש ולפי"ז בכל שאר איסורי תורה כגון התולש שער א' בנזיר או בשבת או מוציא פחות מכשיעור אין בו איסור תורה כלל דטעמא דחזל"א לחוד לא מהני א"נ יש לומר דאף דבכל האסורין פחות מכשיעור נמי אסור מה"ת היינו דוקא בעושה מעשה שמחשיבו לאותו פחות מחצי שיעור אבל בחמץ פחות מכזית שאינו עושה מעשה אלא מניחו בביתו ואינו מבערו כיון שאינו עושה דבר שמראה בו שמחשיבו לא אמרינן ביה חזי לאיצטרופי. עכ"ל)

עוד בנוגע לחצי שיעור באיסורים:

עיין השאגת אריה בנוגע לחצי זית בבל יראה דאינו עובר בבל יראה ובל ימצא אלא בכזית דווקא כדתנן ברפ"ק דביצה ובפחות מכזית אפי' איסורא דרבנן נמי ליכא כדמוכח כולה שמעתא דבצק שבסידקי עריכה דפ' א"ע (ד' מה) ובע"כ צ"ל כן לסברת ר"י דס"ל דבל יראה ובל ימצא ה"ל לאו הניתק לעשה וא"כ אין לוקין עליהן אפי' בעשה מעשה ואי ס"ד דפחות מכשיעור דהיינו פחות מכזית אסור מה"ת לענין בל יראה ובל ימצא כמו בכל איסורים שבתורה דקיי"ל כר"י דאמר ברפ"ב דיומא (דף עד) חצי שיעור אסור מה"ת א"כ אין לחלק בין כשיעור לפחות מכשיעור ושניהם שוין שאסורים מה"ת בכזית ואין לוקין עליהם א"כ תקשה לך הא דרפ"ק דביצה דתנן בש"א שאור בכזית וחמץ בככותבת ובה"א זה וזה בכזית ואמרי' דלענין אכילה כ"ע ל"פ דזה וזה בכזית כי פליגי לענין ביעור מנ"מ בהא פלוגתא בכמה שיעורא דשאור לענין ביעור כיון דלעולם אפי' בשיעורא רבא אין לוקין עליו ולענין איסורא אפי' בכ"ש אסור מה"ת אלא ודאי ש"מ דבפחות מכשיעור אפי' איסורא גרידא נמי ליכא והשתא נ"מ טובא בהאי שיעורא.

ונראה לי ליתן טעם לדבר דמ"ש לענין בל יראה דליכא איסורא כלל בפחות מכשיעור (בזה חולק על מה שהבאנו לעיל מהחכם צבי) משא"כ בכל האיסורים משום דאמרינן התם דהא דחצי שיעור אסור מה"ת היא משום דחזי לאיצטרופי איסורא קאכיל, וה"ט לא שייך אלא באיסורי אכילה דקיי"ל (הביא סברא אחרת למה מצטרף באוכל כי התורה נתנה שיעור דזמן ההתחייבות וע"י מוכרח דיש צירוף בין ההתחלה לסוף המעשה) אם אוכל כזית בכדי שיעור אכילת פרס מצטרף וחייב עליו הרי שאם אכל עכשיו כל שהוא כשיחזור ויאכל בכדי אכילת פרס עד שישלים עמו לשיעור כזית נמצא האי כל שהוא שאכל כבר באיסורא אכל למפרע דהא איהו מצטרף ומשלים לשיעור אכילה אבל גבי בל יראה דאפי' אם ישלים לבתר זמן לשיעור כזית אינו עובר אלא על מכאן ולהבא כ"ז ששהה אצלו פחות מכזית ליכא איסורא כלל למפרע אפי' לבתר שהשלימו לכזית אינו עובר

על שהיות פחות מכשיעור כלל דלשעבר אלא על להבא משעה שהשלים לכשיעור וכיון דא"א לעולם שיבא לידי איסור על שהייה זו של פחות מכשיעור לענין בל יראה למפרע לית לן בה ואע"ג דיליף התם לחצי שיעור מקרא דכל חלב מ"מ עיקר טעמא הוא משום דחזי לאיצטרופי¹ איסורא קא אכיל וכמ"ש שם התוס'. "עכ"ל.

¹ ושוב צריכים להבין למה לי סברא מאחר שיש קרא ואולי כמו שביארנו לעיל דרך מחמת הסברא דקיים לכן דרשינן הכי הקרא ובסברא לחדוד יש לומר דאע"ג דיש צירוף מ"מ אין זה מוכיח דגם על חצי שיעור יש איסור)

חצי שיעור דחזי לאצטרופי איסורא

ע"י תוס' יומא דף עד. ד"ה כיון דחזי לאצטרופי איסורא קאכיל – "תימה לי אמאי לא קאמר מטעמא דבסמוך דכל חלב לרבות חצי שיעור דהא ר' יוחנן ידע לההיא ברייתא דהא בסמוך קא מוטיב מינה וי"ל דלהכי איצטריך ליה לר' יוחנן לפרושי האי טעמא משום דאי מקרא דכל חלב הוה אמינא עיקר קרא לכוי איצטריך וחצי שיעור מדרבנן ואסמכוה אקרא אבל השתא דקאמר טעמא דחזי לאצטרופי סברא הוא מהאי טעמא דדרשה גמורה היא לחצי שיעור." עכ"ל.

משמעו דתוס' דמקרא לחוד ומסברא לחוד לא היינו אומרים דחצי שיעור אסור מן התורה רק בצירוף שניהם אמרינן הכי. לפ"ז היכא דאין שניהם כגון היכא דאינו איסור אכילה לכאורה אין לומר דחצי שיעור הוי אסור. וכך כ' השאגת אריה וגם החכם צבי. אבל רש"י בשבת דף עד. משמע דגם באיסורי שבת אסרינן חצי שיעור. וצ"ע היאך יכולים לחלוק על הראיה משם. לפי מש"כ הלח"מ בהל' שבת בביאור דברי המגיד משנה לפי הר"מ י"ל דאסור שם משום האי קרא דתשבות ואינו משום דהוא חצי שיעור.

אולי י"ל עוד סברא דשיעורי המלאכות בהכנה לאכילה תלויה באוכל ולכן מכיון דיש חשיבות דחצי שיעור באוכל גם במלאכה יש חשיבות בחצי שיעור.

אכן ברש"י לקמן (עד) מבואר דגם באיסורי שבת ח"ש אסור מה"ת ובלח"מ (פכ"א מה' שבת) דבח"ש איכא עשה וביוה"ש תשבות

(ע"י בר"מ הל' שבת פכ"א ה'א ובלח"מ שם: לשון הר"מ, "נאמר בתורה שמות כ"ג תשבות אפילו מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן, ודברים הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות, מהן דברים אסורים מפני שהן דומים למלאכות ומהן דברים אסורים גזרה שמא יבוא מהן איסור סקילה, וכו'..." עכ"ל.

ביאור המגיד משנה בר"מ:

ע"י במגיד משנה וז"ל, "נאמר בתורה תשבות אפי' מדברים וכו'. כוונת רבינו היא שהתורה אסרה פרטי המלאכות המבוארות ע"פ הדרך שנתבארו עניניהן ושיעוריהן

ועדיין היה אדם יכול להיות עמל בדברים שאינן מלאכות כל היום לכך אמרה תורה תשבות. וכ"כ הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה שלו ובאו חכמים ואסרו הרבה דברים. או תהיה כוונת רבינו שיש לשבותין של דבריהם סמך מן התורה מתשבות. וזה דרך הברייתות שבמכילתא. "עכ"ל.

ביאור הלח"מ בדברי המגיד משנה:

וכ' הלח"מ שם: [א] נאמר בתורה תשבות אפילו מדברים שאינם מלאכה חייב לשבות מהן וכו'. [כתב ה"ה] כונת רבינו היא שהתורה אסרה פרטי המלאכות וכו' או תהיה כוונת רבינו וכו'. אפשר לומר דפירוש ראשון הוא שמה שנאמר בתורה תשבות הוא שאסרה תורה מיני שבות ולזה באה התורה ואמרה תשבות והדבר נמסר לחכמים. והפי' השני הוא שלא באה התורה לאסור מיני שבות אלא למלאכות גמורות אבל חכמים סמכו בשבות על מקרא זה. ואם נפרש דברי ה"ה כך קשה דלפירוש הראשון נמצאו כל מיני שבות מן התורה דהא למ"ד דחול מועד מדאורייתא סבירא להו הכי דהתורה אסרה חול המועד במלאכה ונמסר הדבר לחכמים. לכך נראה לפרש בדברי ה"ה כך שהפי' האחד הוא שהתורה אסרה מלאכות גמורות אבל בפחות מהשיעור לא מפני שהתורה לא אסרה קודם אלא המלאכות כפי השיעורים והענינים שנתבארו אבל המלאכות עצמם בפחות מן שיעור החיוב לא נאסר מן התורה לכך אמרה תורה תשבות.

וזהו שכתב אפילו מדברים שאינם מלאכה כלומר אינן מלאכה להתחייב בהן ומה שכתב ודברים הרבה הן שאסרו חכמים לא נכלל זה בענין תשבות אלא ענין אחר בפני עצמו הוא שחכמים אסרו דברים אחרים שלא נזכרו בתשבות.

והפי' השני שכתב ה"ה הוא כמו שכתבתי לעיל וזה הפירוש בדבריו הוא עיקר שהוא מדוקדק בלשונו שכתב על פי הדרך שנתבארו עניניהם ושיעוריהם. "עכ"ל.

ועי' במשנה למלך (הלכות חמץ ומצה פרק א' הלכה ז'): ועי' שם בלשון הר"מ, וז"ל, "האוכל מן החמץ עצמו בפסח כל שהוא הרי זה אסור מן התורה שנאמר שמות י"ג לא יאכל חמץ, ואף על פי כן אינו חייב כרת או קרבן אלא על כשיעור שהוא כזית, והאוכל פחות מכזית במזיד מכין אותו מכת מרדות." עכ"ל.

המשך דברי השפת אמת:

ועי' במל"מ (פי"ח מה"ש) (דברי המשנה למלך שם הלכה א'.

[א] המוציא דבר מרה"י לרה"ר או מרה"ר לרה"י אינו חייב עד שיוציא ממנו שיעור שמועיל כלום וכו'. שיעורי ההוצאה נאמרו בס"פ כלל גדול ובפרקים הבאים אחריו. וכל השיעורין שנאמרו במס' שבת לגבי ט"ל מלאכות הוא דוקא לחיוב חטאת אבל איסור מן התורה איכא אף בפחות מכשיעור דקי"ל חצי שיעור אסור מן התורה וכ"כ רש"י בפ' כלל גדול (דף ע"ד) אההיא דאמרינן התם וכי מותר לאפות פחות מכשיעור וכ"כ בהג"א ר"פ המוציא יין (א"ה: ובתשובת מהר"ר צבי סי' פ"ו הביא דברי התוס' פרק בתרא דיומא בסוגיא דחצי שיעור שכתבו וז"ל, "דאיצטריך ר"י לטעמא דחזו לאיצטרופי אע"ג דאית לן ריבויא דכל חלב וסיים וז"ל ולפ"ז בכל שאר איסורי תורה כגון התולש שער אחד בנזיר או בשבת או מוציא פחות מכשיעור אין בו איסור תורה כלל דטעמא דחזי לאצטרופי בלחוד לא מהני ע"כ. ולא זכר דברי רש"י והג"א הנז'." עכ"ל.)

(ונראה לי דלפי מה שביארנו לעיל אין לומר דשכח החכם צבי את דברי רש"י אלא שחילק כמו שחילקנו.)

ובפרמ"ג (בפתיחה ובריש (סי' ש"א) מ"ש מדברי הטור שם)) מיהו נראה דהכא לא מיקרי חצי שיעור אלא חצי מלאכה ולא נאסר זה כלל משא"כ לחצי כזית חלב דאיסור הוא וחסר השיעור ובלשון הרמב"ם (פי"ב מה"ש ה"ט) משמע דעקירה בלבד או הנחה דינו כחצי שיעור ע"ש [שהביא הכל בבבא אחת] וכ"מ קצת בטור (סי' שמז) ולשון הסמ"ג (לאוין ס"ה) צ"ע בזה.

בנוגע לסברא דיש לחלק בין הוצאה ומלאכה אחרת דאין לעשות כל ההוצאה בבת א' משא"כ באוכל חצי שיעור עי' בגמ' כריתות דף טו. בדעת ר"א מחלוקת אמוראים לגבי קצר וקצר ודו"ק.

חצי שיעור במצוות עשה

מהרב צבי רייזמן (מחבר ספר רץ כצבי)

א. קיימא לן להלכה כרבי יוחנן ש"חצי שיעור אסור מהתורה", ודנו הפוסקים האם גם במצוות אמרינן "חצי שיעור". כגון, חולה שאינו יכול לאכול כזית מצה או לשותות מלוא לוגמיו מיין לארבע כוסות - האם חייב לקיים המצוה בפחות משיעור, והאם מברך בקיום חצי שיעור מצוה.

ב. לאחר שנשתלחה מאירה בלחם הפנים "כל כהן היה מגיעו פחות מכזית, והצנועים מושכים את ידיהם" - ודנו האחרונים האם יש ראייה מכאן שאין קיום מצוה באכילה פחות מכזית.

ג. "חצי שיעור" בתקיעת שופר • בקיום חלק ממצות ברית מילה • בנטילת אתרוג שאין בו שיעור • במשלוח מנות • בקביעת מזוזה בבית שאין בו ד' על ד' אמות.

ד. אין בידו חמשה סלעים לפדיון בנו, האם צריך לפדותו בפחות מסכום זה.

ה. חצי שיעור במצוות דרבנן: שמיעת חלק מקריאת התורה • אמירת חלק מההלל או משנים מקרא ואחד תרגום • אמירת פחות ממאה ברכות.

ו. סדרי קדימויות במצוה: קבוצת מטיילים הגיעו לקהילה יהודית בסין שעתיים לפני ליל הסדר ואין די מצות לכולם - כיצד צריך לחלק את המצות: פחות מכזית לכל אחד או כזית לחלק מהם • האם יש עדיפות למי שידע לכוון למצוה או לכהן • הטלת גורל • האם מותר לבעל הבית לוותר לאחרים על המצה שלו כדי לזכותם בקיום המצוה ["חייך קודמים" ברוחניות].

א. בסוגיית הגמרא במסכת יומא [1] נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש האם "חצי שיעור" אסור מהתורה, או לא. ולהלכה קיימא לן כרבי יוחנן ש"חצי שיעור אסור מהתורה" [ראה במנחת אשר [1] המקורות לכך]. ודנו הפוסקים האם גם במצוות אמרינן "חצי שיעור". כגון, חולה שאינו יכול לאכול כזית מצה או לשותות מלוא לוגמיו מיין

לארבע כוסות בליל הסדר - האם חייב לקיים המצוה בפחות משיעור, והאם מברך בקיום חצי שיעור מצוה.

והנה בטרם נביא את הראיות שהביאו הפוסקים לדין זה, ואת הדעות השונות בזה, יש לדון בשאלה זו בסברא על פי הטעם לדין חצי שיעור אסור מהתורה, האם גם במצוות נאמר דין "חצי שיעור". ולכאורה הדבר תלוי במחלוקת המפרשים מדוע חצי שיעור אסור מהתורה.

יש אומרים שטעם האיסור משום "חזי לאצטרופי", דהיינו משום סייג וגדר שמא יבוא לאכול עוד חצי שיעור וישלים בכך שיעור שלם של איסור. וטעם זה לכאורה שייך רק באיסורים, כמובן. אולם יש אומרים שההסבר לאסור חצי שיעור הוא, שכיון שהתורה הענישה בשיעור שלם, הרי כבר שאוכל חצי שיעור יש כבר איסור. והיינו שבכל "משהו" יש כבר "חפצא של איסורא" [שאם נאמר שאין איסור בפחות משיעור, וה"משהו" נחשב היתר גמור, הא קיימא לן דאין היתר מצטרף לאיסור, וכיצד איפוא ענשה תורה בשיעור שלם]. ולפי זה, יש לומר שגם בחצי שיעור של מצוה יש מצוה [הדברים נכתבו על פי המנחת אשר [1], מאמרו של הרב שמעון לוי [1] ודברי האור לציון [6] יעו"ש בדבריהם].

דברי השבות יעקב והחיד"א:

ב. בשו"ת שבות יעקב [1] האם מחוייב לאכול פחות מכזית מצה בפסח, והשיב "שאין כאן חייב כלל, דאכילה בכזית משמע". והביא ראיה מההלכה שאם נשבע שלא לאכול מצה כל השנה, אסור לאכול מצה בפסח "ולפי מה דקיימא לן לענין שבועה שלא אוכל בכזית משמע, קשה אם כן יאכל פחות מכזית. אלא ודאי פשוט, כיון שאינו אוכל כשיעור לאו מצוה הוא כלל". ולהלכה, גם בדברי המשנה למלך [1] מפורש כי "האוכל פחות מכשיעור לא עשה ולא כלום".

אמנם על ראיית השבות יעקב הביא החיד"א בחיבורו מחזיק ברכה [2] שהקשו "דכזית [הוא השיעור חיוב] לקרבן, אבל חצי שיעור אסור מן התורה בכל שהוא". ותירץ החיד"א על פי שיטות הראשונים שסברו כי ב"איסור הבא בעצמו", דהיינו איסור שלא נקבע מהתורה אלא אדם אסר על עצמו דבר מסוים, כגון בשבועה, יש

לומר שלא נתכוון לאסור על עצמו אלא כזית, אבל "פחות מכזית היתר גמור הוא". וסיים החיד"א: "ומאחר שכן קמה וגם נצבה ראיית הרב שבות יעקב לדעת הני רבוואתא, אמאי לא אמרו בירושלמי דהנשבע שלא לאכול מצה סתם יאכל פחות מכזית, דהוא מותר מצד שבועתו, ויש בו מצוה דמצה מיהא, אלא ודאי דכל פחות מכזית ליכא מצוה".

אולם למעשה, בספרו ברכי יוסף [2] כתב החיד"א, שלמרות דברי השבות יעקב שאין מצוה בחצי שיעור "נראה לי דקצת מצוה איכא, וזכר לדבר מדקיימא לן חצי שיעור אסור מן התורה, והוא הדין דאיכא קצת מצוה בחצי שיעור. ולא יהא אלא לזכר המצוה צריך לאוכלו".

וראה גם בדברי מהרי"ט אלגאזי [2] שכתב "דאם אין לו כי אם פחות מכזית מצה בליל פסח, חייב לאוכלו, כיון דמקיים מקצת מצוה. והוא הדין בפדיון הבן דשיעורו מפורש בתורה חמשה סלעים, דאם נתן חצי חמש, מקיים מקצת מצוה".

דברי הפוסקים האם יש ראייה מאכילת לחם הפנים :

ג. במסכת יומא [3] מסופר על אחד הניסים שהיו בבית המקדש עד זמנו של שמעון הצדיק, שכל כהן שהיה מגיעו כזית מלחם הפנים "יש אוכלו ושבע ויש אוכלו ומותיר. ומכאן ואילך, נשתלחה מאירה בלחם הפנים וכל כהן מגיעו כפול [פחות מכזית], והצנועים מושכים את ידיהם, והגרגרנים נוטלין ואוכלים". ודנו האחרונים האם יש ראייה מכאן שאין קיום מצוה באכילה פחות מכזית.

הריטב"א כתב שם [3] "דדווקא כהן שמגיעו כפול [היה מושך ידו] אבל מגיעו כזית שיש בה מצות אכילה, לא היו מושכים ידיהם, אבל כפול לא היתה בו מצות אכילה, כיון שאין שם שביעה". ומדבריו הוכיח המהר"ץ חיות במסכת יומא [3] כדעת השבות יעקב "דבפחות מכשיעור אין מצוה כלל". וכן נקט המנחת חינוך [9] מצוה קלד) "והנה מה שהיו הצנועים מושכים ידיהם, כיון דלא היו מקיימין המצוה, דפחות מכזית אינה מצוה אם כן לא היו נוטלים כלל, אבל אם היה מגיע כזית ודאי

לא היו מושכים ידיהם מלקיים מצוה. ולפי זה מוכח דגבי מצות עשה אין מצוה בפחות משיעור, דאם לא כן לא היו מושכים ידיהם אף בפחות מכשיעור, ועל כרחך דעל חצי שיעור ליכא מצוה כלל".

ברם המהר"ץ חיות הביא, כי החתם סופר דחה את הראיה מאכילת לחם הפנים וחילק בין חצי שיעור במצוה שהחיוב על ה"פרט" ובמצוה שהחיוב על ה"כלל", כדבריו: "דבאמת אפשר לומר בכל אכילת מצוה אם אין כזית מן המצה או המרור, חייב לאכול עכ"פ כל מה שמוצא, אפילו פחות מכשיעור. ושאני לחם הפנים, דאינו מצוה המוטלת על הפרט, רק מצוה על כל כהני בית אב שיאכל לחם הפנים. ואם נאכל על ידי אחר, גם כן נתקיימה המצוה. ומפני זה משכו הצנועים ידיהם" [ובספר אור הנר 7] דחה את הראיה מלחם הפנים "דלעולם אימא לך דמצוה איכא קצת, ובגלל שלא יהיה מחלוקת היו מושכים את ידיהם, לכן עד כזית לא היו מושכים, ופחות היו מושכים. ולעולם בעלמא איכא מצוה קצת".

"חצי שיעור" בתקיעת שופר:

ד. השד"ח חמר [4] הביא את דברי השו"ע הלכות ראש השנה [4] "תקיעות מעכבות זו את זו, והני מילי כשאנו יודע אלא מקצת הסימן, שלא יעשה אותו מקצת שיודע", וכתב כי משמע מכך "דאין שום מצוה בפחות מכשיעור, שאם לא כן לא היה לא יעשה מה שיודע כדי לקיים חצי שיעור".

ברם יש לדחות ראיה זו "דהתם התקיעות והתרועות הן גוף המצוה, ותקיעה בלא תרועה או תרועה בלא תקיעה אינה מצוה כלל. ואין זה דומה לחצי זית מצה, שבאמת מצה היא, אלא שאין בהם שיעור". וכיוצא בזה הובא בספר קדושת אברהם [4] בשם רבי אהרן קוטלר, עי"ש. (זה דומה לסברא שהזכרנו מהרב אלישיב לגבי עקירה והנחה).

חצי שיעור במצוות נוספות:

ה. בדברי הפוסקים מצאנו עוד נידונים בענין חצי שיעור בקיום מצוות, כדלקמן:

- בקיום חלק ממצוות ברית מילה - בספר אור הנר [7] הביא מדברי המהרש"ל שיש מצוה כאשר מל ולא פרע.
- בנטילת אתרוג שאין בו שיעור - ספר אור הנר [7]. ועיי"ש במה שכתב כי בקביעת מזוזה בבית שאין בו ד' על ד' אמות - פשיטא שאין חיוב, שהרי אם אין לו בית אינו חייב, ואין זה כלל בגדר "חצי שיעור".
- חצי שיעור במשלוח מנות - ראה בדברי רבי יצחק זילברשטיין בספרו חשוקי חמד [6].
- חצי שיעור בהדלקת נרות חנוכה [בקושיית הבית יוסף מדוע מדליקים שמונה ימים] - מנחת אשר [13].
- חצי שיעור במצוות דרבנן - ראה בהתכתבות בין הרב משה ברזם, הרב אברהם גניחובסקי והרב משה שטרנבוך, שנדפסה בספר אמרות משה [8]-[9] בנדון שמיעת חלק מקריאת התורה, אמירת חלק מהלל או משנים מקרא ואחד תרגום, ובנדון אמירת פחות ממאה ברכות.
- סיכום - ספר חיי משה [13].

סדרי קדימויות בחלוקת מצת מצוה

השערי תשובה [5] הביא מדברי שו"ת בית יהודה בנדון "שנים שהיו בבית האסורים או במדבר, ולא נמצא אלא כזית מצה בצמצום - מי קודם", וכתב "דהכל תלוי בכל דאלים גבר". והשערי תשובה כתב שהבית יהודה "מיירי שהכזית של מצה היה של הפקר, ואין לשום אחד מהם זכות בו, ובכהאי גוונא נראה פשוט שמי שבידו לזכות יזכה". אמנם כשהמצה שלהם בשותפות, אין לומר כל דאלים גבר. ועי"ש במה שדן על פי האמור לעיל "דעכ"פ קצת מצוה איכא בחצי שיעור, דלפי זה יש לומר שיהיה כל אחד עומד בשלו לקיים קצת מצוה עכ"פ, ואין רשאי האחד לוותר לחברו שהוא יקיים כל המצות ואיהו גופיה לא יקיים כלל". ולמעשה הכריע השערי תשובה שיטילו ביניהם גורל.

ממוצא הדברים שנתבארו לעיל דן רבי נתנאל מעודד [הרב הראשי לקהילה הספרדית בהונג קונג] בשו"ת מזרח שמש [10]-[12] במעשה שהיה בקבוצת מטיילים הגיעו לקהילה יהודית בסין שעתיים לפני ליל הסדר ולא היה די מצות לכולם, ונשאלה השאלה כיצד צריך לחלק את המצות - פחות מכזית לכל אחד או כזית לחלק מהם. וראה במה שדן שם האם יש עדיפות למי שיודע לכוון למצוה או לכהן, והאם מותר לבעל הבית לוותר לאחרים על המצה שלו כדי לזכותם בקיום המצוה [דין "חייך קודמים" ברוחניות"].

• • •

לסיום נעיין בביאור הנפלא של מו"ר הגרש"ז ברוידא זצ"ל, ראש ישיבת חברון, לפסוק (תהלים עח, לח) "וְהוּא רַחוּם יִכְפֹּר עֲוֹן וְלֹא יִשְׁחִית וְהַרְבֵּה לְהָשִׁיב אָפּוֹ וְלֹא יַעִיר כָּל חַמָּתוֹ", כמובא בספרו שם דרך [5], ודברי פי חכם חן, זי"ע.

(ג.)

תוס' ד"ה בבא דרישא:

עיין תוס' ד"ה בבא דרישא. וז"ל, "וא"ת, והא קא עבר אלפני עור לא תתן מכשול ואפילו מיירי שהיה יכול ליטלו אפילו לא היה בידו דלא עבר משום לפני עור דמושיט כוס יין לנזיר מוקי לה בפ"ק דמס' עבודת כוכבים (דף ו:): דקאי בתרי עברי דנהרא מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא שחייב להפרישו מאיסור ואפילו אי מיירי בנכרי דלא שייך לפני עור מיהו איסור דרבנן מיהא איכא כדתניא בשילהי פירקין (דף יט.) נותנין מזונות לנכרי בחצר נטלו ויצא אין נזקקין לו משמע דווקא כשהנכרי בחצר אבל אם עומד בחוץ ופושט ידו לפנים משמע דאסור ליתן להדיא ע"מ להוציא ויש לומר דמיירי בנכרי והחפץ של נכרי דאפילו מכניס ומוציא כל היום אין כאן איסור כלל כיון שאין החפץ של בעל הבית." עכ"ל.

ע"י בהערות דהרב אלישיב אות א: מתני' פשט העני את ידו לפניו וכו' ובעה"ב פטור. ובגמ' (ג א) מפרש דהיינו פטור ומותר, ופריך מהא דאמר שמואל כל פטורי שבת פטור אבל אסור בר מתלת, והק' התוס' שם (ד"ה בבא) דמאי קשיא, הא הכא נמי אסור לכתחילה משום לפני עור, דהרי נותן מכשול לפני העני שעובר על ידו על חילול שבת. ואין לומר דאיירי בגוונא שהיה העני יכול ליטלו מעצמו גם בלא הבעה"ב, וע"כ ל"ח כתרי עברי דנהרא, דאף דמשכח"ל דבכה"ג שרי, מדאורייתא מ"מ מדרבנן אסורא.

עכ"פ מאי פריך גמרא אלישנא דפטור הא באופן הרגיל באמת איכא איסורא דלפנ"ע ושפיר תני פטור דאסור לכתחילה ועיי"ש מה שדחקו לפרש מתני'. (איני מבין את קושיתו הלא הגמ' רצה לומר דבמתני' הטעם דלא מנה את המקרים הראשונים היינו מפני דהם מקרים דפטור ומותר ועל זה הקשו התוס' דלמה הוי מותר הלא יש סיוע לעבירה וממילא הוי אסור מדרבנן ותוס' תי' דיש היכי תימצא דאין אפי' איסור מדרבנן והגמ' הקשה היאך יכול לפרש מתני' דמש"כ פטור הכוונה היא פטור ומותר הלא כל פטורי שבת הוי פטור אבל אסור.)

אמנם בתו"כ דלא קשיא מידי דאף א"נ דבאמת אסור משום לפני עור, מ"מ כיון דמצד שבת אין איסור שפיר חשיב פטור ומותר, דמאי דקאמר שמואל דכולהו פטורי דשבת פטור אבל אסור היינו דאסור מצד איסור שבת אבל הכא דמצד שבת שריא שפיר קשיא אדשמואל. "עכ"ל.

גמ' שניהן פטורין והא אתעבידא מלאכה מבינייהו ! - תניא, רבי אומר: מעם הארץ בעשתה - העושה את כולה ולא העושה את מקצתה, יחיד ועשה אותה - חייב, שנים ועשו אותה - פטורין. איתמר נמי, אמר רבי חייא בר גמדיא: נזרקה מפי חבורה ואמרו בעשתה - יחיד שעשאה חייב, שנים שעשאוה פטורין. "עכ"ל.

ע"י תוס' ד"ה שניהם פטורין: אינו קאי אמתני' שהרי רישא דשניהם פטורין דהיינו פשט העני את ידו לפניו קבעי לקמן (ד' ד.) אלא קאי אמאי דקאמר פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת קחשיב אבל חטאת לית בהו אלא שניהן פטורין כדקתני מתני' ואמאי והא איתעבידא מלאכה מבינייהו ולא פריך שיתחייב הראשון דאין סברא דע"י השני שעשה הנחה וגמר המלאכה יתחייב הראשון אלא אשני קא פריך שיתחייב לפי שעל ידו נגמרה המלאכה. עכ"ל.

ע"י במהרש"א, וז"ל, "ר"ל רישא דשל שניהם פטורים היינו בבא דפשט העני כו' חייב קמסיק לקמן עלה אמאי חייב כו' ואם כן הכא ע"כ לאו אסיפא קפריך דאין דרך התלמוד להקשות אסיפא ובתר הכי ארישא אלא קאי אדברי המתין דקאמר פטורי דאתי בה לידי חיוב כו' ויש לדקדק דמ"מ אמאי לא נטר המקשה עד לקמן ולפרוך הכי אסיפא דמתניתין ויש ליישב דאמתניתין בלאו דברי המתין לא הוי קשה מידי דאימא דקושטא דמלתא דבכה"ג באתי לידי חיוב חטאת ועשה הגמר מלאכה חייב חטאת משום דאיתעבידא מלאכה מבינייהו אבל לדברי המתין דע"כ דלא חשיב ארבע פטורים במתניתין אלא באתי לידי חיוב חטאת והוי בכלל הני ארבע פטורים וגם מי שעל ידו נגמרה המלאכה ולהכי פריך והא איתעבידא מלאכה מבינייהו וק"ל. עכ"ל. (צ"ע היאך יתפרש שניהם שהן ארבע בפנים וב' שהן ד' בחוץ אם נפרש דכולם הוי חייב מדאורייתא.)

צ"ע על הגמ' למה לגמ' להביא דשנים שעשוהו פטור הלא אין שליח לדבר הלכה. וכן למה לי קרא לומר דמי שלא עשה כל המלאכה דפטור מהיכי תיתי לחייב את העושה מקצת מלאכה. וצ"ע. ואולי יכול לומר דהוי כמכה בפטיש. (עי' בהמשך דברי הרב אלישיב.)

קריית ספר הלכות שבת פרק יח':

וכן כל העושה מלאכה מן המלאכות חצי שיעור פטור כדאמרי' דכתיב בעשותה כולה ולא מקצתה ואע"ג דבאיסורי תורה חצי שיעור אסור מדאורייתא אע"ג דלא לקי שאני התם דמרב' ליה מכל אוכל חלב והכא ממעטינן ליה מבעשותה.

עי' הערות דהרב אלישיב דף ג. הערה ד:) בעשותה יחיד שעשאה חייב וכו'. והק' התוס' דהא פשיטא דפטורים דכ"א לא עשה אלא חצי מלאכה, וכי ס"ד דאם שנים אכלו כ"א חצי כזית חלב, יתחייבו, ואיזה סברא יש לחייב חטאת בכה"ג, ותי' דהו"א לחייב חטאת על המניח שמשלים וגומר כל המלאכה, עיי"ש.

והוא חידוש גדול דמ"מ לא עשה כל המלאכה ומ"ל שגמרה. אמנם עי' בקריית ספר (פי"ח הכ"ג) שביאר דודאי אין הו"א לחייב בכה"ג אלא דאיצטריך קרא, דהא לר"י ביומא ע"ד ע"א חצי שיעור אסור מן התורה, ופירש"י שם דילפי' לה מקרא דכל חלב, וא"כ י"ל דלהכי איצטריך הכא קרא למימר דגבי איסור שבת חצי שיעור מותר ולכך בשנים שעשאוהו ליכא אפי' איסורא דחצי שיעור ע"ש.

ומה שהק' בגמ' להלן (דף עד.) וכי מותר לאפות פחות מכשיעור וכו' צ"ל דהיינו מדרבנן דודאי אסור. (אמנם עי' רש"י שם דמשמע דהוא מדין דחצי שיעור אסור מן התורה. עי' מה שהסברנו בשיעור כללי הא' בענין זה.)

ונראה בביאור דבריו דהנה באמת קרא דבעשותה איירי גבי חטאת, וא"כ צ"ב היכי נשמע מיניה דגם איסורא ליכא. וצ"ל דאף דפשטיה דקרא איירי אחטאת, אמנם בחטאת הא לא בעי קרא, דמהי"ת לחייבו על חצי שיעור דאף דאסור מ"מ אין על זדונו כרת ודוחק למעט שיחוייבו קרבן בשותפות דהא קאי בעשותה על יחיד בכפרתו.

וע"כ מפרשינן דקרא אתי למעט ח"ש אף לענין איסורא, איתחל דשפיר איצטריך קרא למעוטיה. ויש לפרש דהקרית ספר ל"ד קאי על שבת [וכהפנ"י להלן] אלא דס"ל דכל איסור ח"ש ל"ה אלא במידי דאכילה כבקרא דכל חלב [ועי' ערוך לנר כריתות ז' ע"א ד"ה לא איתחל דמחלק בין מידי דאכילה לשאר איסורין] עכ"ל.

עי' שיעור כללי א' דברי החכם צבי ודברי השאגת אריה וצ"ע לפי דבריהם למה לי מיעוט גבי שבת.

עי' בערוך לנר כריתות דף ז. ד"ה לא איתחל..ועיין בשו"ת חכם צבי (סי' פ"ו) לענין הוצאת שבת בחצי שיעור ואף דבהגהת משנה למלך הל' שבת (פי"ח ה"א) הביא דעת רש"י והג"א דגם בשאר איסורים ח"ש אסור מן התורה אפשר דהרמב"ם לא ס"ל כן ועיין בספר פתח הבית שנראה שיש פלוגתא בזה וא"כ י"ל דהרמב"ם ס"ל דבשאר איסורים ח"ש לא אסור מן התורה. עכ"ל.

עי' דברי האילת השחר, "כעושה מקצת אין זה מלאכה כלל כיון שלא נעשה כדרך." עכ"ל.

פני יהושע על התוס' ד"ה פטורי דאתי לידי חטאת:

... שניהם פטורין כו' אינו קאי אמתניתין כו' עד סוף הדיבור. וכתב מהרש"א ז"ל והא דלא מקשה באמת אמתניתין היינו משום דמצי למימר דאין ה"נ דשניהם פטורין לא קאי אלא אעקירה דעני ועקירה דבעל הבית וכ"כ בחידושי מהר"י טראני וזה דוחק גדול.

ולולי דברי התוס' היה נראה לי ליישב דאפשיטות לשון דמתני' גופא דקתני שניהם פטורין לא מצי להקשות דאיכא למימר דמתני' במזיד איירי וחייבין ופטורין היינו לענין מיתה ומלקות ובהא הוי ידע שפיר שאין שום סברא לחייב לכל אחד מיתה או מלקות כיון שלא עשה מלאכה שלימה וכ"ש דלא שייך לומר שיתחייבו לחצאין דלא שייך במיתה ובמלקות נמי קי"ל [מכות ה ע"א] דאין משלשין במכות משא"כ מדמסיק פטורי דאתא לידי חיוב חטאת קחשיב משמע דמתניתין איירי בשוגג ולענין חטאת ואהא מקשה שפיר אמאי שניהם פטורים והא אתעביד מלאכה

מבינייהו וא"כ יביאו שניהם קרבן אחד ואהא מייטי שפיר ברייתא דרבי והיינו כגירסת כל הספרים שכתבו התוס' [ד"ה בעשותה] דגרסין תרווייהו העושה כולה ולא העושה מקצתה יחיד ועשה אותה חייב שנים ועשאוה פטורין והיינו כדפרישית בשנים ועשאוה פטורין היא עיקר שנויא דגמרא שאין לומר דשנים יביאו קרבן אחד והיינו מדילפינן לקמן בפרק המצניע [דף צ"ג ע"ב] מנפש אחת בעשותה אלא דמייטי נמי אגב גררא דאין לומר ג"כ שכ"א יביא קרבן וילפינן נמי שפיר מבעשותה דאפילו זה יכול וזה יכול פטורין כ"ש היכא שכל אחד לא עשה מלאכה שלימה, כן נראה לי נכון וברור בעזה"י לולי שהתוס' לא כתבו כן ועיין בסמוך. "עכ"ל.

(כוונת הפנ"י להקשות על פי' המהרש"א דהלשון דשניהם פטורין משמע דהיינו העני וגם הבעל הבית בב' המקרים דהוזכרו במתני' ואין הכוונה רק לזה שעוקר בכל מקרה דדומיא לרישא דמתני' דכ' זה חייב וזה פטור ובסיפא רוצה לומר דשניהם פטורים במקרה הזה. ולא בב' מקרים שונים.)

ע"י בחכם צבי:

לשון החכם צבי בשו"ת חכם צבי סימן פו שכ' ולאידך דס"ל דאפי' אינו דבוק אין צריך לבערו יש לומר דשאני איסורי אכילה דאית לן קרא דכל חלב וכדאי' בריש פרק בתרא דיומא וכבר תירצו התוס' שם למאי איצטריך סברא וקרא ע"ש ולפי"ז בכל שאר איסורי תורה כגון התולש שער א' בנזיר או בשבת או מוציא פחות מכשיעור אין בו איסור תורה כלל דטעמא דחזל"א לחוד לא מהני א"נ יש לומר דאף דבכל האסורין פחות מכשיעור נמי אסור מה"ת היינו דוקא בעושה מעשה שמחשיבו לאותו פחות מחצי שיעור אבל בחמץ פחות מכזית שאינו עושה מעשה אלא מניחו בביתו ואינו מבערו כיון שאינו עושה דבר שמראה בו שמחשיבו לא אמרינן ביה חזי לאיצטרופי". עכ"ל.)

שאגת אריה:

דאינו עובר בבל יראה ובל ימצא אלא בכזית דווקא כדתנן ברפ"ק דביצה ובפחות מכזית אפי' איסורא דרבנן נמי ליכא כדמוכח כולה שמעתא דבצק שבסידקי עריבה דפ' א"ע (ד' מה). 92 ובע"כ צ"ל כן לסברת ר"י דס"ל דבל יראה ובל ימצא ה"ל לאו

הנתיק לעשה וא"כ אין לוקין עליהן אפי' בעשה מעשה ואי ס"ד דפחות מכשיעור דהיינו פחות מכזית אסור מה"ת לענין בל יראה ובל ימצא כמו בכל איסורים שבתורה דקי"ל כר"י דאמר ברפ"ב דיומא (דף עד) חצי שיעור אסור מה"ת א"כ אין לחלק בין כשיעור לפחות מכשיעור ושניהם שוין שאסורים מה"ת בכזית ואין לוקין עליהם א"כ תקשה לך הא דרפ"ק דביצה דתנן בש"א שאור בכזית וחמץ בככותבת ובה"א זה וזה בכזית ואמרי' דלענין אכילה כ"ע ל"פ דזה וזה בכזית כי פליגי לענין ביעור מנ"מ בהא פלוגתא בכמה שיעורא דשאור לענין ביעור כיון דלעולם אפי' בשיעורא רבא אין לוקין עליו ולענין איסורא אפי' בכ"ש אסור מה"ת אלא ודאי ש"מ דבפחות מכשיעור אפי' איסורא גרידא נמי ליכא והשתא נ"מ טובא בהאי שיעורא. ונראה לי ליתן טעם לדבר דמ"ש לענין בל יראה דליכא איסורא כלל בפחות מכשיעור משא"כ בכל האיסורים משום דאמרנן התם דהא דחצי שיעור אסור מה"ת היא משום דחזי לאיצטרופי איסורא קאכיל וה"ט לא שייך אלא באיסורי אכילה דקי"ל אם אוכל כזית בכדי שיעור אכילת פרס מצטרף וחייב עליו הרי שאם אכל עכשיו כל שהוא כשיחזור ויאכל בכדי אכילת פרס עד שישלים עמו לשיעור כזית נמצא האי כל שהוא שאכל כבר באיסורא אכל למפרע דהא איהו מצטרף ומשלים לשיעור אכילה אבל גבי בל יראה דאפי' אם ישלים לבתר זמן לשיעור כזית אינו עובר אלא על מכאן ולהבא כ"ז ששהה אצלו פחות מכזית ליכא איסורא כלל למפרע אפי' לבתר שהשלימו לכזית אינו עובר על שהיות פחות מכשיעור כלל דלשעבר אלא על להבא משעה שהשלים לכשיעור וכיון דא"א לעולם שיבא לידי איסור על שהייה זו של פחות מכשיעור לענין בל יראה למפרע לית לן בה ואע"ג דיליף התם לחצי שיעור מקרא דכל חלב מ"מ עיקר טעמא הוא משום דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל וכמ"ש שם התוס'. עכ"ל.

קריית ספר הלכות שבת פרק יח':

וכן כל העושה מלאכה מן המלאכות חצי שיעור פטור כדאמרי' דכתיב בעשותה כולה ולא מקצתה ואע"ג דבאיסורי תורה חצי שיעור אסור מדאורייתא אע"ג דלא לקי שאני התם דמרבי' ליה מכל אוכל חלב והכא ממעטנין ליה מבעשותה.

ע"י שפת אמת ד"ה שניהן פטורין בגמ' שניהם פטורין והא איתעבידא מלאכה מבינייהו הי' נראה לפרש סברת המקשן דיביאו שניהם קרבן אחד אבל לפי' התוס' דיתחייב הגומר [וכן לפמ"ש התוס' לקמן (צג) דס"ד דהעוקר חייב] א"כ גם במזיד יתחייב סקילה ומאי משני עלה מדכתיב בעשותה דילפינן דשנים שעשאוהו פטורין מחטאת מ"מ במזיד מנ"ל דפטורין אך למ"ש א"ש דבמזיד פשיטא דפטורין כיון דכל אחד לא עשה מלאכה שלימה ודוקא לחייב חטאת בשותפות קשיא לי' ומשני דאימעוט מקרא דחטאת ליכא בשותפות ואין לדחות דא"כ כיון דליכא כרת במזיד ליכא חטאת בשוגג די"ל כיון דמעשה מלאכה זו איכא עלה חיוב כרת אית לה ג"כ חיוב קרבן ואע"ג דהעונש לא שייך בשותפות מ"מ קרבן שייך שוב ראיתי בפ"י כתב ג"כ כמו שרציתי לפרש אבל לפי' התוס' קשה כנ"ל מנ"ל לפטור מסקילה ואולי דרשו מדכתיב תחטא בשגגה בעשותה משמע דב' שעשאו אינו בכלל חטא ומ"מ צ"ע מנ"ל להפוסקים לפרש דליכא איסור תורה כיון דלא אמעוט אלא מקרבן וגם קשה דהוי כחצי שיעור ועי' ח' תפארת ישראל במשניות. עכ"ל.

תפארת ישראל במשנה :

(ד) הקשה אאמור"ר רבינו הגאון זצוק"ל. וז"ל לרש"י (ד"ג א') ד"ה פטור אבל אסור. ולרא"ש רפ"א. דעקירה בלי הנחה או להיפך מדרבנן. ונ"מ להקל בשעת הדחק לצורך מילה [אב"י כלומר. אף למה שפסק בא"ח (סי' שמ"ה ס"ז) דגם האידנא אף שאין ס' רבוא בוקעין ברחוב. איכא רה"ר. מ"מ מותר לומר לעובד כוכבים להוציא התינוק מהבית ויטלטלנו אח"כ הישראל פחות פחות מד' אמות. ואח"כ מכניסו העובד כוכבים מרה"ר לבהכ"נ. דהרי עקירה בלי הנחה הוה שבות. ואמירה לעובד כוכבים ג"כ שבות. ושבות דשבות במקום מצוה ל"ג כסי' ש"ז ס"ה]. וכך כ' ג"כ רט"ז (סי' רס"ו סק"ד. וסס"י של"א). וק"ל מ"ש מח"ש דאסור מדאורייתא מדחזי לאצטרופי. ה"נ כשעוקר חזי לאצטרופי להניח. ונ"ל דדוקא בחד שמא אסור מדחזי לאצטרופי. ואילה"ק דעכ"פ להוי כב' שעשו. דזה שיכול חייב (כלקמן פ"י) וה"נ העוקר יכול להניח והמניח א"י לעקור. י"ל דשאני הכא דהעוקר לא סייע בהנחה. אמנם ק"ל לרשב"ל דחצי שיעור מותר מה"ת (כיומא דע"ד א').

הרי כ' בעשותה. בעשה כולה ולא מקצתה (כשבת צ"ב ב'). ומדמיצטו מקרבן ש"מ דחייב. ודוחק לומר דהיינו בפעולות אסורות ולא באכילות אסורות. דמ"ש.

ואת"ל דדוקא בעשו שנים מלאכה ביחד צריך התם הך קרא. משא"כ באכל או עשה באמת רק חצי שיעור, ליתא. דהרי אפי' בלא נעשה רק חצי המלאכה. נמי מצריך קרא ועשה אחת. עד שיעשה כולה. למעוטי מקרבן (כשבת ק"ג ב'). ונ"ל. דהתם רק מדכתיב מאחת. דמשמע אפי' חצי'. מצריך קרא דעשה אחת. אבל באמת פטור לגמרי. "עכ"ל אאמ"ו הגאון זצוק"ל. ונאום עבדא קמי מרא. שפתותיו נוטפות מרה. מ"ש אאמ"ו הגזצוק"ל על קושיא הראשונה מח"ש דרך מחד שמא אסור ח"ש. נ"ל כוונתו הקדושה. דרק כשהאיסור הוא מין א' שייך ח"ש. אבל כל שנעשה האיסור ע"י ב' דברים. כל שלא נעשה ב' הדברים יחד אין כאן איסור כלל. ולא שייך בזה ח"ש. תדע דאל"כ בשר וחלב. צמר ופשתים. שור וחמור. מים וגרעין בחמץ. וכי ס"ד שיהא כל א' לבד אסור מטעם ח"ש וה"נ עקירה והנחה. ואפ"ה אסרו חכמים עקירה בלי הנחה. משום דלא לגמרי דמי לבו"ח ואינך. משום דהנך באמת ב' דברים. משא"כ עקירה והנחה אינן רק ב' פעולות בגוף א'. ודמי לח"ש. אמנם ק"ל ממ"ד בשבת (דמ"ה א') בקוץ ברה"ר מטלטלו פחות פחות מד' אמות. וק"ל מ"ש מהא דאמרי' ריש מי שהחשיך דנותן כיסו לעובד כוכבים. ובאין עובד כוכבים נותנו ע"ג חמורו. ואמרי' שם בגמ' דעוד א' היתה ולא רצו חכמים לגלותה. משום כבוד אלדים הסתר דבר. וק' למה גלוה בקוץ ברה"ר. ואת"ל כיון דפחות פחות מד"א רק מדרבנן אסור. א"כ דוקא בקוץ דאיכא צערא דגופו ל"ג בה רבנן (ככתובות ד"ס ע"א). אבל בכיסו. דליכא אלא הפסד ממונו. אף דגם במקום פסידא ל"ג רבנן (כלשם). עכ"פ אינו שוה בכל דוכתא לצערא דגופא (כב"ק פ"ח מ"ז). ואיכא דוכתא דבמקום צערא ל"ג ובמקום פסידא גזרו. עכ"פ למה יהיה פחות פחות מד"א שרי בצערא דגופא. הרי אסור מן התורה. מדהו"ל ח"ש במין א'. ואת"ל דח"ש שייך רק באכילות ולא בפעולות. כמ"ש השאגת ארי' (סי' פ"א) לענין בל יראה. דאינו אסור בח"ש. וכדאשכחן בבצק שבסדקי עריבה (פסחים דמ"ה א). לפע"ד יש לחלק. דדוקא בבל יראה. דאף בשיעור שלם לא לקי. אי משום דניתק לעשה (כפסחים צ"ה א'). אי משום דאין בו מעשה (כרמב"ם פ"א מחמץ ומצה). ולהכי מדקיל איסורי'

גם ח"ש שלו קיל ומותר לכתחילה. אבל שאר פעולות גם ח"ש מהן אסור מדאו' דמ"ש מאכילות. אמנם נ"ל. לבתר מ"ש רפ"מ בי"ד בהקדמה לתערובות. ב' פירוש' בחזי לאצטרופי. אי משום דאם יאכל תוך כדא"פ עוד ח"ש. ילקה גם על ח"ש הראשון שיצטרף לזה. או משום דחצי זית וחצי זית הוא שיעור שלם. ואני הטעמתי הטעם הב'. דכוונתו דאי נימא דח"ש מותר מה"ת. א"כ למה בוי"ח חדוש דכל חדא וחדא שרי ובהדי הדדי אסור (פסחים דמ"ד ב'). ומאי חדושא הרי כל איסור כך הוא. כל חלק וחלק שבו שרי ובהדי אסור. אלא ש"מ דבאמת בכל איסורי' כל ח"ש שבו שם איסור דאורייתא עליו מדחזי לאצטרופי בשם איסור ולהכי אסור מה"ת. אולם הנ"מ בין הנך ב' טעמי' הוא. בכל איסור שהוא מכח הזמן. כגון דעשה חצי מלאכה בבין השמשות במוצאי שבת. או באכל ח"ש או עשה חצי מלאכה במוצאי יו"כ או אכל ח"ש חמץ במוצאי פסח. לטעם א' פטור. ולטעם ב' חייב. והנה לפי הגמ' הנ"ל. דפחות פחות מד"א מותר מדאו' ע"כ מוכח כטעם א'. דח"ש אסור רק משום דחזי לאצטרופי לח"ש שאח"כ. א"כ בהולכה פחות פחות מד"א כיון שכבר עשה הנחה. א"א שיצטרף לו עוד ההולכה שאח"כ. וכ"כ עקירה בלי הנחה. כיון שאחר שעקר לקחה אחר מידו. תו א"א שיצטרף לו הנחה. ושרי. ורק מדרבנן אסור מדדמי לח"ש. ובני הרב המאה"ג מהרב"י שליט"א תירץ. דשאני איסורי דמלאכת שבת. דכיון דממשכן ילפינן להו (כשבת ד"צ ועירובין די"ז). וא"כ עקירה או הנחה לחוד. כיון דאין שם מלאכה עליו מותר לגמרי מדאורייתא. עכ"ל.

הרב שטיינמן באילת השחר להשוות ולהבין הילפותא מכל חלב מעשותה ומחצי לאיצטרופי והרש'ש על הגמ' דף ג. ברש"י לגבי עקירות. גמ' דף עד.

הכנה לשיעור כללי על הגמ' סוף ג.

גמ' דף ג. בעי מיניה רב מרבי הטעינו חבירו אולכים..

תוס' ד"ה עקירת גופו

תוס' ישנים

רש"י במשנה דף ב.

מהרש"א ד"ה עקירת גופו

רמב"ן ח :

גמ' שבת ד.

שבת ה : בן עזאי במוצא מחנות לפלטיא דרך סטיו

גמ' כתובות דף לא.

(א) גמ' דף ד.

(ב) תוס' ד"ה אבל למעלה מי'

(ג) תלמוד בבלי מסכת שבת דף צו' עמוד א'.

משנה :

(ד) איתא במשנה, הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים, מרשות הרבים לרשות היחיד - חייב. מרשות היחיד לרשות הרבים באמצע, רבי עקיבא - מחייב, וחכמים פוטרין. כיצד, שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים, המושיט והזורק מזו לזו - פטור. היו שתיהן בדיוטא אחת, המושיט - חייב, והזורק - פטור, שכך היתה עבודת הלויים, שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים, מושיטין הקרשים מזו לזו, אבל לא זורקין. עכ"ל.

שפת אמת:

ה) וכתב השפת אמת, וז"ל, "אבל למעלה מי' דברי הכל פטור דלא ילפינן זורק ממושיט ולכאורה יתחייב גם למעלה מי' מטעם קלוטה כיון דכמו שהונחה למטה בארץ הוא [וכן משמע בזבחים (צג) וע"ש (כ"ה ב) בענין אויר שסופו לנוח] וצ"ל כיון דלמעלה מי' רשות אחרת היא ולא רה"ר כלל לא חשבינן לי' כנקלט ברשות אחרת [וכ"כ בתיו"ט (מס' פרה פ"י מ"ה) ע"ש] ומדברי התוס' לעיל בד"ה דאמרינן שכתבו דהא דאמרינן דלמטה לכו"ע חייב מטעם קלוטה לא קאי אליבא דרע"ק דיליף זורק ממושיט למעלה מי' דכיון דכמו שהונחה הו"ל מרה"י למקום פטור כו' משמע דס"ל דכמו שהונחה היינו באויר א"כ א"ש הכא דהוי הנחה למעלה מי' אבל הסברא תמוה בעיני דבכ"מ הפי' כמו שהונחה בארץ וממילא למעלה מי' דלא אמרינן כלל כמו שהונחה [כיון דרשות אחרת היא כנ"ל] שפיר חייב מטעם מושיט." עכ"ל.

הערות הרב אלישיב:

ו) ועיין מה שכתב הרב אלישיב בהערות על מה דאיתא בגמרא 'רבי עקיבא סבר קלוטה כמי שהונחה דמיא'. והנה אשכחן בכמה דוכתי דאמרי' הא מילתא דקלוטה כמי שהונחה דמיא, עי' בגיטין דף עט. בהא דתנן היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג מגורשת, ופריך בגמ' והא לא מינטר, ומשני אמר ר"י אמר שמואל כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות ואמר רבי אבא כמאן כרבי דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא, ומשני אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן אלא לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא, והא קא מינטר, וכמבואר להלן ה' ע"א בתוד"ה לא ע"ש.

ועוד אשכחן בסופ"ק דזבחים דף טו. דבעיא מיניה ר' ירמיה מר' זירא היה מזה ונקטע ידו של מזה עד שלא הגיע דם לאויר המזבח [והנדרון אי חשיב דנעשתה הזריקה בבעל מום ופסולה, או דכיון דהוא כבר גמר מעשה הזריקה מצדו קודם שנעשה בעל מום כשר], א"ל פסולה, מאי טעמא והזה ונתן בעינן, ומשמע מדברי הגמ' דכל הנדרון היה דוקא באופן שנעשה בעל מום קודם שהגיע הדם לאויר

לז פרי משה חיים.....הכנה לשיעור כללי על הגמ' סוף ג.

המזבח, אבל אם נעשה בעל מום רק אחר שכבר הגיע הדם לאויר המזבח, אע"ג שעדיין לא נגע הדם במזבח עצמו, פשיטא דכשר, והביאור דכיון דכבר נקלט הדם באויר המזבח, תו אמרי' ביה קלוטה כמי שהונחה, וחשיב כאילו כבר נגמר הזריקה בעוד הכהן כשר.

והנה עי' בהלכות קטנות (ח"ב סי' מ"ב, והו"ד בביאור"ל סי' כ"ה ס"ט) שכ' בהא דקיי"ל בשו"ע שם דאסור להפסיק בדיבור בין הנחת תפילה של יד לתפלה של ראש ואם שח מברך, וכ' ההלק"ט באופן דבא להניח את התפלה של ראש וקודם שתגע הקציצה בבשר, אחר שהגיעה הקציצה לאויר הראש והפסיק דיש מקום לומר דחשיב כאילו כבר הניחו התפלה של ראש, משום דקלוטה כמי שהונחה דמי, [וממילא מותר כבר לדבר ואינו חוזר ומברך].

ולכא' דבריו תמוהים מאוד, דלפי"ד מקיים מצות תפילין גם בקלוטה, וא"צ להניחו ולהדקו עליו, וזה פלא דהא דקלוטה כמי שהונחה דמיא לאו בכל דוכתי איתמר, ודוקא לגבי שבת מצינו כן דילפי' ממשכן, שיש דיני רשויות שהמוציא מאחת לחברתה חייב, והתם ע"כ דקלוטה ברשות מסויימת נחשב כמי שהונחה שם, [כיון דכל מלאכת הוצאה ילפינן מהעגלות של משכן במדבר שהיה מושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר, וע"כ דהמלאכה משום דחשיב בקלוטה כאילו הונחה ברה"ר].

אבל בשאר דוכתי מהי"ת לן כלל לומר דקלוטה כמי שהונחה, וכ"ש בתפילין שאין בו שום ענין ליחס רשות וכדו' ואדרבה הוא מצוה שבגופו שיקשרם בידו ובראש. והא דמבואר בגיטין דמדמי ליה ג"כ לדינא דקלוטה כמי שהונחה וכנ"ל, צ"ל דלאו מתורת דין הנחה קאתי עלה, אלא דכיון דקלוטה באויר החצר (והמחיצות עודפות על הגג) תו הוי הגט משתמר בחצרה וברשותה ומגורשת. (צ"ע מה שייך משתמר לשבת ועוד יש לעיין דנראה דדין דקלוטה שייך בהושטה שהוא בידים של הלויים ולא באויר כמו שהוזכר בזריקה אבל האמת הוא דהגמ' רצה להוכיח דלא בעי מקום ד' כשמניח בידו של הבעה"ב או של העני מטעם קלוטה אע"ג דהוי בידים שלהם.)

[ואע"ג דרק למסקנא קאמר טעמא דשימור, ולס"ד מדמי ליה לפלוגתת רבי ורבנן, י"ל דס"ל דלא סגי לן בטעמא דשימור ורק אחר דלגבי שבת חשיב הנחה ברשות

לח פרי משה חיים.....הכנה לשיעור כללי על הגמ' סוף ג.

אחר ואיכא נמי שימור ע"כ מגורשת דנחשב ברשותה ולמסקנא קאמר דסגי בטעמא דשימור לחוד ואף אם לאו כמי שהונחה מגורשת].

והא דבזבחים מייתי להאי דינא לגבי דין זריקה, צ"ל דאכן ודאי הוא דאינו משום דין קליטה דידן, אלא דס"ל לגמ' למילף זאת מדרשה דכתיב ונתן על המזבח והיינו בסמוך, (צ"ע א"כ למה לא נאמר ג"כ דמה דכ' וקשרתם לאות על ירך היינו סמוך לידך) שהתורה חידשה שסגי בהגיע הדם לאויר המזבח שע"כ מהני כאילו הונחה בפועל. אבל פשוט דליכא למילף בשאר דוכתי מהכא דחשיב הנחה בפועל, דהוא דוקא בשבת דילפינן ממשכן וכנ"ל, וצ"ע.

והנה עי' בתוס' (לקמן דף ה: ד"ה בשלמא) שהקשו דלר"ע דקלוטה כמי שהונחה, היאך משכח"ל מעביר ד' אמות ברה"ר, דהא בכל שעתא נימא דהוי כאילו היא מונחת, ונמצא שהעביר פחות פחות מד"א, הקשה הגרע"א (בדו"ח) דטפי הו"ל להקשות לר"ע היאך משכח"ל כלל מוציא מרשות לרשות, דהא כיון דכלפי כל פורתא ופורתא שהוציא אמרי' כמי שהונחה, א"כ נמצא דמיד כשהוציא חצי החפץ חשיב כאילו הוא מונח במקומו (דהיינו חציו ברה"ר וחציו ברה"י) ואח"כ הוא חוזר ומוציאו, ותנן לקמן דף צא: קופה שהיא מלאה פירות ונתנה על איסקופא החיצונה אע"פ שרוב הפירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה, והיינו דצריך להוציא הכל בב"א, וא"כ למ"ד כמי שהונחה ולעולם נחשב כאלו הוציא מעט מעט, היאך יתחייב על הוצאה.

ולכאור' משמע מקושיות אלו דהא דקלוטה כמי שהונחה הוא ענין במציאות דלעולם חשיב כאילו הוא מונח ממש, דאל"כ מה שייך להקשות דמטעמא דכמי שהונחה ניפטריה, הא כל הדין כמי שהונחה נתחדש רק לחייבו, ומשום דהוי דומיא דמשכן, אבל לא דחשיב מונח ממש, וצ"ע.

אמנם באמת דזה גופא תי' התוס' שם דהלכתא גמירי לה, והיינו דבאמת אף שנחשב כמונח ממש בכ"מ, מ"מ הכא חשבינן ליה כאינו מונח לענין החיוב בשבת, דומיא דמשכן, וכנ"ל.

בגדר קלוטה כמי שהונחה:

(ז) והא בעינן עקירה והנחה מע"ג מקום ד' על ד' וליכא וכו' ר"ע סבר קלוטה כמי שהונחה דמיא. והנה בעיקר דינא דכמי שהונחה, עי' בר"ח שפי' דקלוטה באויר כמי שהונחה בקרקע דמיא, וכע"ז עי' ברש"י גיטין דף עט. שפי' דהיינו כמי שהונחה לארץ. אמנם מדברי התוס' בסוגיין הוכיחו האחרונים דס"ל דהכונה היא דסגי בקליטה באויר שייחשב שכבר הונחה באויר שם והריהי כאילו היתה מונחת ע"ג קרקע, אבל לא דחשיב בפועל כאילו הוא מונח ע"ג קרקעית ולכאז' יש להקשות בהא דאמרי' בסוגיין דלר"ע לא בעינן מקום ד' על ד', ובשלמא לפי' התוס' שפיר מוכח דלא בעי מקום ד', דהרי סגי אפי' בהנחה באויר, אמנם לפ"ד רש"י והר"ח דכמי שהונחה היינו כמי שהונחה בקרקע, א"כ אין שום הכרח בדברי ר"ע דלא בעי מקום ד', דהרי אדרבא נחשב כאילו הונח בקרקע שהוא מקום ד'.

וצ"ל בזה, דהנה בהא דבעי מקום דע"ד. התוס' פירשו (ד"ה והא) בב' אנפי א. מסברא דאין רגילות להניח החפץ במקום פחות מדע"ד ב. עוד כתבו בשם ר"י הטעם דבעינן מקום ד' משום דכתיב אל יצא איש ממקומו ודרשינן אל יוציא, דקאי ג"כ על החפץ דבעי מקום ואין מקום חשוב פחות מארבעה ע"ש וא"כ י"ל דס"ל לגמ' דאע"ג דלר"ע חשיב כמי שהונחה בקרקע ממש, מ"מ מעלת מקום חשוב אין כאן, כיון דלא נח בפועל במקום ד', ואין רגילות בכך וגם לא "מקום" בזה. וא"כ שפיר קא מוכח מדר"ע, דכיון דחזי' דלא בעי מקום חשוב בפועל, א"כ ש"מ נמי דלא בעי מקום ארבעה כלל דכל יסודו הוא משום מקום חשוב.

והנה לכ' יש להקשות דעי' להלן צ"ז ע"א דאמר רב חלקיה בר טובי תוך שלושה דברי הכל חייב ופירש"י שם ואע"ג דלא נח מודו דכמונח דמי, וא"כ אף לרבנן נמצא שא"צ מקום דע"ד שהרי סגי בתוך ג' לארץ וא"כ א"צ הנחה על מקום חשוב וכדרך. וצ"ל דודאי תוך ג' טפחים נחשב כמונח בארץ ממש לכו"ע, דיש בה נמי סברא המבוארת בסוגיא שם דא"א לארץ שתילקט במלקט ורהיטני, שלכך בג"ט נחשב כמונח על גבשושיות הארץ. עכ"ל

המשך שיעורים במסכת שבת פרק א'

חידושי רע"א מסכת שבת דף ג:

עיי' חידושי הגרע"א ד"ה מי קנסוה וכו' ע' מהרש"א. וק"ל דמחלפ' שיטתי' המהרש"ל והמהרש"א, דלשיטת המהרש"ל בתוס' ד"ה בשוגג וכו' דהתוס' לא נוחא להו בסברת רש"י בשוגג דעדיף מרדיית הפת ולזה כ' תוס' דמיירי מבע"י והיינו רק מבע"י, וא"כ מוכח דאי ככרמלית דמי אפילו בשוגג ומבע"י אסור וכמ"ש המהרש"א (צ"ע היאך מוכח ועי' לעיל דלא הבנתי את ההוכחה דמהרש"א) ולא היה צריך להגיד, אבל למהרש"א דתוס' ניידי מרש"י לענין מזיד דאם בודיית הפת התירו ה"נ הכא אפילו מזיד ולזה כ' דהיינו מבע"י והיינו דקנסו אפילו מבע"י ומש"ה גם משחשיכ' קנסו, וא"כ בשוגג דמותר שפיר י"ל דבין מבע"י בין בשחשיכה ומיירי בכל גוונא דבשוגג אפילו משחשיכה מותר ומזיד אפילו מבע"י אסור.

(צ"ע למה כ' תוס' ד"ה בשוגג דמיירי מבעוד יום דהשתא ליכא למיפשט דרב ביבי. הלא גם בחשיכה מותר בשוגג. אה"נ מותר אבל גם זה היה פושט דרב ביבי. דהיינו למידים דמותר להחזיר.

ובכדי לא לפשוט דרב ביבי צריכים לפרש דמיירי דהוציא מבעוד יום. ויכולים לומר דלא יודעים מהו הדין בחשיכה בשוגג דיתכן דאסור אבל בכדי לא לפשוט את רב ביבי צריכים לומר דמיירי בשוגג מבעוד יום. ולכן טוען רע"א דאם הוי כרלית כשמושיט ידו יתכן דרק כשמוציא בחשיכה מחמירים ולא כשהוציא מבעוד יום). וא"כ י"ל דאי ככרמלית דמי לא היה שוגג מותר במשחשיכה אבל בשוגג מבע"י י"ל דשרי וצ"ע.

חידושי הרשב"א : חידושי הרשב"א מסכת שבת דף ג' עמוד ב' :

עיי' הרשב"א בחידושים (ג:), וז"ל, "וי"ל דהכא ודאי בשוגג ואידכר וחיוב חטאת דקאמר לאו חיוב ממש שיביא עליו קרבן חטאת קאמר אלא חלול שבת שיש בו

מא פרי משה חיים.....המשך שיעורים במסכת שבת פרק א'

חיוב חטאת קאמר, ורב ביבי בהכי נמי מיתוקמא למסקנא כלומר בין במזיד גמור בין בשוגג ואידכר כדהכא, ולא חיוב סקילה ממש קאמר דהא אי אפשר, דאפילו במזיד גמור מעיקרו כיון דעכשיו הוא בא לרדות ואינו נמנע אלא מחמת שסבור שהוא אסור לעשות כן אם כן סופו אינו אלא שוגג ואינו חייב סקילה, אלא קודם שיבא לידי איסור סקילה קאמר כלומר קודם שיתחלל שבת שהוא באיסור סקילה על ידו.

והא דאקשינן בדרב ביבי אילימא בשוגג ואידכר מי מחייב ודאי הוה מצי לתרוצי הכין, אלא דכיון שאינו דוקא חיוב חטאת, ואיסור מלאכת שבת בדרכה מחטאת קיימא דבסקילה קיימא הוה ליה למימר הכי, דההוא לישנא כולל הכל ולא חיוב חטאת שאינו כולל, אבל הכא לא דק בלישנא למימר דאי שדי ליה אתי לידי איסור סקילה משום דלישנא דמעיקרא דרב ביבי נקט, ואם תאמר מכל מקום אכתי היכי אתי למפשט דרב ביבי מהא דשאני שוגג ואדכר דהכא משום דמזהר זהיר ביה כדאמרינן בסמוך בלישנא דלא תפשוט כאן בשוגג כאן במזיד, איכא למימר ההיא דבסמוך במזיד גמור דאי שדי להו אתי לידי חיוב סקילה מיזהר זהיר ביה אבל בשוגג מעיקרו אע"ג דאידכר כיון דאינו מתחייב סקילה ואפילו כרת נמי לא מיחייב לא זהיר ביה כיון דאית ליה טרחא יתירתא למינקט ידו הכין כוליה יומא.

וא"ת מכל מקום אכתי לא דמיא לדרב ביבי, דהכא אפשר דאפילו בשוגג גמור ולא אידכר דלא שדי ליה אבל בדרב ביבי דודאי אתי לידי כך ממילא לא ליקנסוה, איכא למימר דהכי קאמר מדקנסינן הכא שמע מינה דליכא למיחש כלל לשמא יבא לידי איסור שבת ואפילו באיסורא דאתי ודאי ממילא, דאם איתא דחיישינן הכא לא ליקנסיה כיון דאפילו החזירה ליכא איסור כלל ואפילו דרבנן, אלא מדלא חיישינן הכא וקנסינן ביה, ודאי בבעיא דרב ביבי דאיכא איסור מלאכה מדבריהם שנאסר במנין לא התירו ולא חיישינן לאיסור הבא לו ממילא.

ובתוספות נראה שהם סבורים לומר דאפילו ממזיד גמור דהכא איכא למפשט מזיד דרב ביבי דהכא נמי אי אפשר לעכב שם ידו כל היום מלאה, והא דאמרינן בלישנא דאיבעית אימא לא תפשוט כאן בשוגג כאן במזיד, י"ל דהכי קאמר לעולם מתנייתא

תרוייהו איכא לאוקמינהו בין בשוגג בין במזיד ואפילו הכי לא תפשוט, דדלמא תרוייהו מבעוד יום, ואי בשוגג מוקמת להו, מדתניא מותר להחזירה ליכא למיפשט בדרב ביבי דהתירו דהתם מבעוד יום ולא קנסוה אבל בדרב ביבי דמשחשיכה קנסוה, ומאיך דאסר ליכא למיפשט לחומרא דשאני התם דלא אתי לידי איסור סקילה אבל בדרב ביבי דאתי לידי איסור סקילה חששו, ואי במזיד מוקמת להו נמי ליכא למיפשט מידי מהאי טעמא דאמרן, והיינו דלא פשטינן לה נמי משינויא קמא דאע"ג דשנינן כאן למעלה מעשרה כאן למטה מעשרה ליכא למיפשט מינה דלא התירו דדלמא התם מבעוד יום. "עכ"ל.

בענין מהלך כעומד דמי

איתא בגמרא, המוציא מחנות [רה"י] לפלטיא [רה"ר] דרך סתיו [כרמלית] בן עזאי פוטר, דקסבר מהלך כעומד דמי. [ונמצא נעקר מרה"י ומונח בכרמלית ועוקר מכרמלית ומונח ברה"ר]. ומה דחייב לבן עזאי במעביר ד' אמות ברה"ר ולא אמרינן תעשה כמו שהונחה על כל אמה ואמה ויפטר, תירצו בתוס' [דד"א ברה"ר הלכתא גמירא לה, וכן לר' עקיבא דקלוטה כמי שהונחה חייב בזורק ד' אמות ברה"ר ול"א כמי שהונחה בתוך ד' אמות היינו נמי הלכתא גמירי] וכתבו עוד דהריב"א מסופק אם חייב לבן עזאי אפילו לא עמד חוץ לד"א, כיון דלדידי' הוי כעומד.

וכן לר' עקיבא אם קלטה כלב אחר ד"א ולא הונח ע"ג קרקע [אם מ"מ חייב מטעם דאחר ד"א אמרינן קלוטה כמ"ש דמיא או לא כיון דתוך ד"א היינו דנין דמהלך לאו כעומד דמי, וקלוטה לאו כמ"ש דמיא אין אוחזין החבל בשני ראשון זהו ת"ד].

לכאורה יש לפשוט ספיקתם מסוגיא ערוכה לקמן (צ"ז ע"ב) מרה"י לרה"ר ועובר ד"א ברה"ר, ר"י מחייב וחכמים פוטרם, ואמרינן עלה מחייב היה ר"י שתיים, אחת משום הוצאה ואחת משום העברה, דאי סד"א חדא הוא דמחייב מכלל דרבנן פטרי לגמרי, הא אפיק לה מרה"י לרה"ר ועי"ש, והיינו דרבנן לא ס"ל קלוטה כמ"ש דתהיה כמו שיצאה מפתח הבית והונחה וחזרה ונעקרה לסוף ד', ור"י סבר כמי שהונחה כשיצאה מפתח הבית וחזרה ונעקרה ונחה לבסוף, ועיין שם ברש"י, (וכ' רש"י שם: לפי מש"כ בגמ' דיש לפרש דלפי ר"י חייב חדא ולרבנן פטור לגמרי. ואיתעביד ליה מחשבתו - שנחה ביציאתה מיד, הלכך חייב משום הוצאה, אבל משום העברה - לא מחייב, ואף על גב דחשיב ליה כמה שהונחה ונעקרה והונחה, משום דהויא תולדה במקום אב).

(וביאר רש"י דהעברת ד' אמות הוי תולדה דהוצאה. ושמעתי ביאור מהרב משה רווח דהמאירי הסביר דמלאכת העברת ד' אמות הוי כאילו הוציא מרשותו דד' אמות נחשב למקום שלא האדם.)

(ויש להעיר דהגמ' לא חשבה דהמחלוקת בין ר"י ורבנן היא אם חייב משום הוצאה דגמ' לא חשבה דפשיטא דחייב על הוצאה רק אח'כ בגמ' היה כ' היכי תימצא דאינו חייב על הוצאה היכא דהתחה דבעי שתנוח מיד עי' שם.)

מסכת שבת דף צז:

ועי' בגמ' דהקשה שם, אמר רב יהודה אמר שמואל, מחייב היה רבי יהודה שתים, אחת משום הוצאה ואחת משום העברה. דאי סלקא דעתך חדא הוא דמחייב - מכלל דרבנן פטרי לגמרי? הא אפיק לה מרשות היחיד לרשות הרבים! - ממאי? דילמא לעולם אימא לך: רבי יהודה חדא הוא דמחייב, ורבנן פטרי לגמרי. והיכי משכחת לה - כגון דאמר עד דנפקא ליה לרשות הרבים תנוח. ובהא קמיפלגי, דרבי יהודה סבר: אמרינן קלוטה כמה שהונחה - ואיתעבידא ליה מחשבתו, ורבנן סברי: לא אמרינן קלוטה כמה שהונחה - ולא איתעבידא ליה מחשבתו, אבל אתולדה במקום אב לא מחייב רבי יהודה. עכ"ל.

(ועי' במהרש"א שהקשה: בד"ה דאיתעביד ליה מחשבתו כו' ונעקרה ומונחה משום דהוי תולדה במקום אב עכ"ל לפום מאי דקיימינן השתא כגון דאמר עד דנפקא לר"ה תנוח לא איצטריך האי טעמא דהויא תולדה במקום אב אלא דאהעברה לא מחייב משום דלא נתקיימה מחשבתו דאי להכא אצל היציאה קבעי לה דתנוח הכא לסוף ד' לא בעי דתנוח וליתא לזריקה כו' כדפרכינן לקמן אהא דסלקא דעתין מעיקרא וק"ל:)

(ועי' בשבת של מי: שבת של מי מסכת שבת דף צז:, רש"י ד"ה ואיתעביד ליה מחשבתו שנחה ביציאת' מיד וכו' "ואע"ג דחשיב ליה במה שהונחה ונעקרה ומונחה משום דהויא תולדה במקום אב". עכ"ל.)

כתב מהרש"א ז"ל, "לפום מאי דהשתא קיימינן כגון דאמר עד דנפקא לר"ה תנוח לא איצטריך האי טעמא דהוי תולדה במקום אב אלא דמהעברה לא מיחייב משום דלא נתקיימה מחשבתו דאי להכא אצל הוצאה קבעי לה דתנוח הכא לסוף ד' לא בעי דתנוח וליתא לזריקה כדפרכי' לקמן אהא דס"ד מעיקרא." עכ"ל.

והרב קיקיון דיונה צידד לתרץ ולהוכיח פירש"י ואחר המחילה לא נכנסו באזני. וז"ל, "ובהורמנותיהו נ"ל בעד רש"י ז"ל להליץ בהקדים מאי דפירוש הרמב"ן אוקימתא של הש"ס דאוקים כגון דנפקא ליה לרשות הרבים תנוח דלא שאמר סתם בלשון זה עם יציאתה תנוח, דא"כ תנוח ותעמו' משמ' והרי לא נחה אעפ"י שלענין שבת היא כמונחת אלא הכי קאמר רוצה אני שתהא כמונחת לענין שבת עם יציאתה שלא אתחייב בהוצאה אלא בהנחת יציאתה לר"ה ומש"ה מחייב ר' יהודה כיון דס"ל דקלוטה כמו שהונחה." עכ"ל.

והביאו הרשב"א והר"ן בחי', "ומעתה כונת האוקמתא באומרו עד דנפקא ליה לר"ה תנוח היא כך לא דבא לשלול אם ינוח ג"כ אח"כ אחר שעבר ד' אמות אלא דניחא ליה שיתחשב ג"כ הנחה תיכף עם יציאתה ואינו שולל אלא אם לא יתחשב הנחה עם יציאתה, וא"כ מקום איכא בראש לומר לר' יהודה דאף דעבר ד"א נתקיים מחשבתו מיקרי כיון דס"ל דחשוב הנחה ג"כ תכף עם יציאתה ויתחייב שנים, לכן בא רש"י ז"ל ואמר ואע"ג דחשיב ליה כמה שהונחה ור"ל נתקיים מחשבתו ויתחייב ג"כ משום העברה אפ"ה קאמר דאינו חייב אלא חדא משום דהוא העברת ד"א תולדה במקום אב, ור' יהודה לא ס"ל ליחייב תולדה במקום אב כדמסי' בש"ס, וקאמר אבל אתולדה במקום אב לא מיחייב ר' יהודה ואמירת עד דנפקא ליה לר"ה תנוח לר"י יהיה כמו אם יאמר כל מקום שתרצה תנוח דקאמר לקמן לפום אסלקא דעתין דמחייב ר' יהודה שנים והוכחה לזה מדברי תוס' דלקמן ד"ה הרי כתב שם משמעון לכשתדוק הטיב וגם ממאי דאמרינן לקמן איתמר נמי רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו לא חייב ר' יהודה אלא אחת ולדידהו ודאי ס"ל דאינו מחייב תולדה במקום אב ואינו חייב אלא אהוצאה וצריך לאוקומי דאמר עד דנפקא וכו'.

ומהיכי שמעינן דטעמא הוא דאינו מחייב אתולדה במקום אב דילמא משום דלא עביד מחשבתיה אלא ודאי דאיתעביד מחשבתיה דלא בא לשלול כאמור ובזה מדוקדק אמירת דאיתמר נמי וכי תימא השתא דאמרינן דשנים הם בין אם אמר כל מקום שתרצה תנוח בין אם אמר עד דנפקא ליה לר"ה תנוח אמאי לקמן לפום אסלקא דעתין אינו מוקים הכי דאמר עד דנפקא ליה לר"ה תנוח י"ל דעדיף מינה קאמר ואה"נ הוא הדין ודוק." עכ"ל.

המשך דברי רע"א:

הרי דאילו לא מחשבינן ליה להונח בתחילת ד' וחזרה ונעקרה לא היה חייב משום העברה, דבהעברה ד"א ברה"ר בעי שיהא עקירה ברה"ר תחילת ד' והונחה בסוף ד'.

כוונת רע"א הוא לומר דאע"ג דסבר ר"י קלוטה ולכן חייב גם על הוצאה וגם על העברה כמו שכ' בגמ' ומוכרח לומר דגם לגבי העברת ד' אמות צריך לומר דהיתה הנחה דאל"כ לא שייך לחייב ועל זה מביא רע"א ראיה בהמשך מהתוס' סוכה דף מג.ו.דלפ"ז רוצה רע"א להוכיח לפי המ"ד קלוטה כמי שהונחה אע"ג דלגבי ד' אמות ברה"ר ההלכתא אומרת דלא אמרינן בזה קלוטה מ"מ מתחילה אמרינן קלוטה בכדי לחייב על העברת ד' אמות. אמנם יש להעיר דבעי לומר דהונחה בכדי לחייב על הוצאה דאל"כ לא יתחייב שנים רק א'. והאם שייך לומר דלגבי הוצאה יחשב כהנחה ולגבי ד' אמות לא יחשב. אח"כ ראיתי שרע"א בעצמו דן בחילוק הזה. ולכאורה אין חוששין לתרתי דסתרי. עי' בהמשך דבריו.

(ומ"ש תוס' בסוכה דף מ"ג ריש ע"א ד"ה ויעבירונו כו'), (עי' שם שהבאנו את דבריו שמה) וטעם זה לא יתכן דגבי העברה נמי כו' וטעם ראשון נראה עיקר, א"כ משמע לכאורה דאם עוקרו מכרמלית ומעביר ד"א ברה"ר חייב, (דכך כ' רש"י בלשון הא' החילוק בין הוצאה והעברת ד' אמות) נראה דרך כוונתם, דלטעם ראשון י"ל דחיישינן דיעמוד לפוש בינתיים, והוצאה ליכא דהא לא הוציא מרה"י ומטעם מעביר איכא כיון דעמד לפוש, הוי אח"כ עקירה ברה"ר, ואולם בתוס' עירובין (דף ל"ג ע"א) כתבו המעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר חייב משום מעביר ד"א ברה"ר והובא דבריהם בחה"ר שבת (דף צ"ז ע"א) וצ"ע) הרי דחייב לר"י משום מעביר אף ע"י קלוטה, ולא אמרינן ממנ"פ אם תידון מטעם קלוטה כהונח דמי להוי כהונחה בכל אמה.

[אב"ה זכור אני שבעת שהקשה אבא מארי כן בלימוד הישיבה הוסיף בו דברים, ואמר דדוחק לחלק דהתם כבר היינו דנין קלוטה כהונח לענין דנגמר מלאכת ההוצאה מרה"י לרה"ר, מש"ה ממילא הוי אח"כ עקירה גם לענין מעביר

ד"א, (דלכאורה שיטת תוס' דאין חילוק בקלוטה בין מרשות לרשות ובין באותו רשות ולא כרמבן'ן והרבה ראשונים שהובאו דבריהם לקמן.)

אבל אמר דשורש כוונת הספק הוא, (ז"א דאין להסביר כמו שהסביר לעיל דאולי אין לומר באותו מקרה דלחלק מן המלאכה אמרינן קלוטה וחלק של שאותה מלאכה לא אמרינן.) אם הסברא הא דחייב בזורק ד"א ברה"ר, ולא דנינן ליה לנח באמצע, היינו דל"א כמי שהונח רק כשהגיע למקום חיוב דהיינו אחר הד"א, וסברא זו נזכר במהרש"א לקמן (ק' ע"א) בדברי תוס' ד"ה והא לא (וחידוש היה בעיני אא"מ על המהרש"א שם דלא הזכיר מדברי תוס' דשמעתין, וכאלו מדעתו מקשה דלר' עקיבא לא משכחת זורק ד"א ברה"ר), או דעיקר הסברא דמרשות לרשות דוקא נעשה כמי שמונח, אבל לא בחד רשותא, כמ"ש הרשב"א בחידושיו, וא"כ בסוף בעי הנחה ממש אבל בהאי דר"י דנזרק מרה"י לרה"ר, ברגע שבא מרשות לרשות הוי כמונח.

ואמר עוד דמ"מ מסתבר ליה גם בזה לפשוט כצד שני של הספק, דהא לצד הראשון יהא לבן עזאי כל סוף ד' כעומד דמי, ולר' עקיבא כל סוף ד' קלוטה כמי שהונח דמי, וא"כ במעביר ח' אמות לבן עזאי וזורק ח' אמות לר' עקיבא ואומר כל מקום שתמצא תנוח, יהא חייב שתים, דהוי כמעביר וזורק שתי פעמים ונ"מ בנודע וחדור ונודע, וזה לא שמענו].

עוד תמוה לי דאיך הונח להם בתירוצם, דמה דמשכחת לר' עקיבא זורק ד' אמות, היינו דזורק ד"א הלכתא גמירי לה, הא עדיין יקשה מסוגיא הנ"ל דלר"י חייב שתים משום הוצאה ומשום מעביר, דהא התוס' לקמן (דף פ' ע"א ד"ה והא אמר רבא) הוכיחו מסוגי' דעירובין דר"י לא סבר קלוטה באויר כמ"ש דמיא, אלא דר"י מיירי במתגלגל ע"ג קרקע ברה"ר, א"כ בזה ישאר הקושיא דנימא בכל אמה ואמה דהוי כמונח דהא ההלכה בזורק משכחת לה באינו מתגלגל ע"ג קרקע דלא הוי כמונח.

וכן למה דתירצו תוס' בעירובין (דף צ"ח ע"ב) דלר"י לא הוי כמונח אלא באומר כל מקום שתמצא תנוח, אבל באם אינו רוצה שתנוח כאן ל"א כהונחה דמיא, בזה יקשה ג"כ כנ"ל, דר"י דאיירי באמר כ"מ שתמצא תנוח אמאי חייב משום מעביר

נימא דבכל אמה ואמה הוי כמונח וההלכתא מתקיימת באינו רוצה שתנוח עד סוף ד"א.

ובדרשותי תמהתי לצד ספיקא דהתוס' דאם נשרף או קלטו כלב אחר שזרק ד' אמות ברה"ר ל"א ב' קלוטה כמי שהונח דמי דא"כ היה כמונח ג"כ תוך ד"א, א"כ קשיא גם בזרק מרה"י לרה"ר נימא הכי דאיך נחייב אותו משום קלוטה נימא דבאותו רגע שיצא ראש א' מהחפץ מפתח הבית והיה עדיין ראש השני מהחפץ בבית יהיה כמונח הראש שיצא, ואח"כ כשיצא כלו הוי כעקירה, דבכה"ג אינו חייב כמו שפירש"י בפרק המצניע (דף צ"ג ע"ב) עיי"ש וצע"ג.

גמ' שבת דף צז:

אמר ליה רב יוסף מר אהא מתני לה וקשיא ליה דרבי אדרבי אנן אדרבי יהודה מתנינן ולא קשיא לן דתניא מרה"י לרשות הרבים ועבר ארבע אמות ברה"ר רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרינן אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי יהודה שתים אחת משום הוצאה ואחת משום העברה דאי ס"ד חדא הוא דמחייב מכלל דרבנן פטרי לגמרי הא אפיק לה מרה"י לרה"ר

ועיין בגמ' סוכה דף מב: אמר רבה חגזרה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. עכ"ל.

רש"י:

ויעבירונו ארבע אמות ברה"ר – "הוא הדין דמצי למימר ויוציא מרשות היחיד לרשות הרבים אלא שברוב מקומות וענינים אמרינן יש לחוש להעברת ארבע אמות ואין לחוש להוצאה כגון אם היה מונח בכרמלית או בקרפף או בגינה דאין כאן איסור הוצאה דאורייתא ויש כאן איסור העברה ברה"ר או הגביהו על מנת ליטלו ולא להוציאו ונמלך להוציאו פטור משום הוצאה אם לא עמד לפוש בינתים כדאמרינן במסכת שבת (דף ה:). "עכ"ל.

תוס' סוכה דף מג. ד"ה ויעברנו:

ועיין תוס' סוכה דף מג. (ד"ה ויעברנו ארבע אמות ברה"ר), ה"ה דמצי למימר ויוציאו מרה"י לרה"ר אלא שברוב מקומות ועינים אמרין דיש לחוש להעברת ארבע אמות ואין לחוש להוצאה כגון אם היה מונח בכרמלית או בקרפף או בגינה דאין כאן איסור הוצאה מדאורי"י ויש כאן איסור העברה ברה"ר או אם הגביהו על מנת ליטלו ולא להוציא ונמלך עליו להוציאו פטור אם לא עמד לפוש בינתיים כדאמרין בפ"ק דשבת (דף ה:) כך פי' בקונט' וטעם זה לא יתכן דגבי העברה נמי אם מתחילה נטלו על מנת שלא להעבירו ארבע אמות אע"פ שהעבירו אחרי כן לא מיחייב אם לא עמד לפוש בינתיים. ע"כ.

ויש להעיר דתוס' רק הקשו על מה שכ' רש"י לגבי המקרה דנטל ע"מ שלא להעבירו ד' אמות אבל לא במקרה דהעביר ד' אמות כשנטל מכרמלית. עי' בהמשך דברי התוס' הובאו דבריהם לקמן דפי' הא' נראה עיקר. ועיין בדברי רע"א שהבאנו דבריו לעיל.

בהגהות פורת יוסף הובא דרש"י חולק על תוס' בזה, וס"ל דבכדי לחייב על העברת ד' אמות ברה"ר יש לחייב אפי' היכא דלא לקח מתחילה ע"מ להעביר ד' אמות. וז"ל, "וטעם ראשון נראה אי נמי מרה"י לרה"ר אית להו היכירא וליכא למיגזר אבל ברה"ר זימנין דלאו אדעתיה ומעביר ארבע אמות." עכ"ל.

כד קהלות שבת סימן ו יעקב

כשמקלחו צפנים פטור אפי' חזר והולילו כדאמר' בדף ז"א בהניחה על איסקופה החלוטה, ובע"כ ז"ל דהכי חייבי' רחמנא ולא אמרינן לענין לפטור, קלוטה כמשי"ה כשמקלחו בחוץ וקלחו צפנים ואפי"ה לענין לחושבו אח"כ הנחה מטעם קלוטה כמשי"ה שפיר אמרי', כדאמר' דלרע"ק צורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר חייב לרע"ק מטעם דהוי הנחה ברה"ר מדון קלוטה כמשי"ה, ולדבריו ה"ל שספיקו של הריב"א ז"ל הוא מכו עיקר חידוש של ההלמ"מ ואי החידוש הוא דמלאכה זו לא אמרינן קלבמש"ה לפטור פשיטא דגם חיובא ל"א וכנ"ל ג"כ קשה כנ"ל דהא צורק לא אמרינן קלבמש"ה לפטור, ולחיובא אמרי' כדוכיח בגרעק"א ז"ל.

ז והנראה כזה צה"י, דצ"ק ד"ע גבי זרוק גניבתך לחיורי דאמרי' קלב"מ פריך בגמ' דלא הוי הקנין והחילול שבת צ"א, דהא מבי מעט לאויר מחילות קנה ולענין שבת עד שתנוח [ומשני באומר לא תקנה עד שתנוח ע"ש] והקשו החוס' דגם כשהקנין קדם נימא עקירה לורך הנחה כדאמר' גבי זרק חץ מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיראים בהליכתו קודם הנחה דמי' פטור מטעם קלב"מ דעקירה לורך הנחה, וחילוי החוס' דהסוגיות פליגי ע"ש והקשה השע"מ על הרמב"ם ז"ל שכתב גבי זרוק גניבתך לחיורי באוקימתת הגמ' באומר לא תקנה עד שתנוח, והרי הרמב"ם ז"ל פוסק גבי זרק חץ וקרע שיראים בהליכתו דפטור מטעם עקירה ל"א וא"כ גם אי קנין גניבה קדים משום דחייל מבי אתי לאויר מחילות מ"מ שייך לפטור מטעם עקירה ל"א, ומפירסם צ"ל מדרוסק לתרץ דחלוק לענין זה מלאכת מעביר ד"א ברה"ר ממלאכת הולאה מרשות לרשות, דמעביר ד"א המלאכה היא העקירה והעצרת הד' אמות וההנחה, וצודאי העצרת הד' אמות הוא חלק מגוף המלאכה דהא חילו חסר שיעור העצרת ד' אמות הי' פטור ולכן

מדון מהלך כעומד, דהא אי חשבת מהלך כעומד ליכא כלל העצרת ד"א דהו"ל כנח על כל אמה, ובע"כ דלענין "מעביר" מהלך לאו כעומד ואם תאמר שאחר הד"א חייב מטעם מהלך כעומד הו"ל כתרתי דסחרי, וכן נסתפק ריב"א ז"ל דלומר צורק ברה"ר אחר שטבר ד"א דהוי הנחה מטעם קלוטה הוי תרתי דסחרי דאי אמרי' קלוטה הו"ל כנח ג"כ בחוץ ד"א.

ולענ"ד היה נראה [וש"מ שכ"כ השפ"א] דזה פשיטא להחוס' דאי חידושא של ההלמ"מ הוא דמעביר ד"א לא אמרי' מהלך כעומד וקלוטה כמשי"ה לפטור, ה"ה לחיובא, לא אמרינן דאחר ד"א נחשב הנחה מדון זה דמהלך כעומד הו קלוטה כמשי"ה דהו"ל כתרתי דסחרי, אלא שנסתפקו אי חידושא של ההלמ"מ הוא דלענין מעביר לא אמרינן מהלך כעומד וקלבמש"ה, או שחידושא ההלכה למשה מסיני שאע"פ שמהלך כעומד וקלבמש"ה ואיכא הפסק באמנע המלאכה מ"מ חייב עלי, ולפ"ז שפיר יש לדון דהוי הנחה אחר הד"א מטעם מהלך כעומד וקלבמש"ה, וזהו ג"כ ספיקם הראשון צעמד לפוס בחוץ ד"א, דאי חידוש ההלכה הוא דלענין מעביר ד"א מהלך לאו כעומד וליכא הפסק, א"כ כשעומד לפוש דהוי הפסק פטור, אצל אי חידוש ההלכה הוא דאע"פ שמהלך כעומד ואיכא הפסק ביניהם מ"מ חייב, א"כ גם צעמד לפוש חייב אע"פ שהפסיק ביניהם דהא בלא"ה איכא הפסק מטעם מהלך כעומד ואפי"ה צהכי חייבי' רחמנא.

ובחי' רעק"א ז"ל הקשה דהא זה מוכרח דאע"פ דלענין לפטור לא אמרי' קלוטה כמשי"ה מ"מ לחיובא אמרי' [באיתא מלאכה עומד] קלבמש"ה דמי, ולא אמרי' דהוי תרתי דסחרי, דאלי"כ ככל זורק מרשות לרשות לרע"ק היכי מתחייב והא הו"ל כאילו הונחה גם בשעה שמקלחת צפנים ומקלחת בחוץ מטעם קלוטה כמשי"ה, וכל שנה

ק ה ל ו ת ש ב ת ס י מ נ ו י ע ק ב ב ז

וקלועה כהונחה יותר מאותו רשות שהתחיל
 צו מלאכתו, ולענין פשוט דסברי דענין מהלך
 כעומד וקלועה כהונחה אין פירושו שנחשב
 קלוע ועומד באותו קרקע שתחתיו, אלא
 שנחשב שקלוע ושעומד באותו רשות בכלל,
 וכלשון הרמב"ן ז"ל שקלועו מחילות [ולאו
 דווקא מחילות דהא גם ברה"ר הא אמר
 רע"ק קלועה כמשה"ה אלא רז"ל קלועו
 הרשות ונקט לישנא דקלועו מחילות האמור
 בסנהדרין קי"ג צ"ל לענין מע"ש ע"ש] והיינו
 דא"א להחשיבו כעומד וקלועה על כל משהו
 שעובר שם כיוון שאינו אלא דרך העברה
 ותיקן בורח משם, אלא דעכ"פ נחשב כעומד
 וקלועה בחוץ רשות זה שנמלא בו, וד"מ
 אדם ההולך בשוק ויכל לומר שהוא נמלא
 בשוק אבל לא נגיד שהוא נמלא באותו מקום
 מסוים שהעמיד רגלו שם לרגע דרך העברה
 וה"ל בדבר הנזקק באייר יתכן לומר על
 החפץ שעכ"פ הוא נמלא באותו רשות
 ושמוקמו הוא ברשות זה אבל לא יאמרו
 שהוא נמלא באותו נקודה שעובר שם ברגע
 זו דרך פריחה, ולכן לענין מעצור ד"א שכל
 המלאכה הוא ברשות אחת וענין העקירה
 והנחה אינו אלא עקירה ממקום מסוים
 שלפני הדי"א והנחה במקום פרטי ומסוים
 לאחר הדי"א לא אמרי' בזה מהלך כעומד
 וקלועה כהונחה ביניהם בכל נקודה ונקודה
 שעובר בו, אבל לענין מוציא מרשות לרשות
 להחשיבו כנח ברשות השני אין נפק"מ
 באיזו נקודה נח אלא כל שנח ברשות השני
 בדרך כלל מייחסבא הנחה לחיובא [כשנח
 ברה"ר או ברה"י] ולפטור [בשנח בסעו]
 דעכ"פ נחשב עומד וקלועה ברשות זה אע"פ
 שלא נוכל לסיים בפרטות מקום מסוים של
 הנחתו.

ועפ"ז אחי שפיר היעב סוגיא דכתובות
 דאמרינן בגונז כוס בשעת והגזיבו
 ברה"י חייב על הגזיבה אע"פ שהוציא
 ברה"ר ולא אמרינן דעקירה לורך הוצאה
 וקלבי"מ משום דלצ"ע מהלך כעומד ואיכא

ס י מ נ ז

בענין אין כרמלית בכלים

שבת דף ה' מוקמינן מחגי דמחייב צעה"ב
 כשהוציא מרה"י והניח בידו של עני
 העומד ברה"ר היינו שהניח בערסקל שצד
 העני, וכשהוא למטה מעשרה דאונה רה"י
 לעומה, והקשו החוס' דאכתי כרמלית היא
 דכל גבול ג' ורחב ד' הויא כרמלית ואין
 כאן הנחה ברה"ר להחשיבו, ותירצו דאין
 כרמלית בכלים ע"ש, ומצוחר מזה דמשום

גמ' כתובות דף לא.

מתיב רב ביבי בר אביי, הגונב כיס בשבת - חייב, שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור סקילה; היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא - פטור, שהרי איסור שבת וגניבה באין כאחד; ואמאי? הכא נמי לימא הגבהה צורך הוצאה היא! הכא במאי עסקינן - כגון שהגביהו על מנת להצניעו, ונמלך עליו והוציאו. וכי האי גוונא מי חייב? והאמר רב סימון אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן: המפנה חפצים מזוית לזוית, ונמלך עליהם והוציאן - פטור, שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך! לא תימא ע"מ להצניעו אלא אימא ע"מ להוציאו, הכא במאי עסקינן - כשעמד. עמד למאי? אי לכתף, אורחיה הוא! אלא בעומד לפוש. אבל לכתף מאי? פטור, אדתני: היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא - פטור, נפלוג וניתני בדידה: במה דברי' אמורים - בעומד לפוש, אבל לכתף - פטור! אלא, הא מני? בן עזאי היא, דאמר: מהלך כעומד דמי. ע"כ.

שפת אמת מסכת שבת דף ה:

וכתב השפת אמת במסכת שבת (ה:): בד"ה בשלמא נסתפקו לבן עזאי בעומד תוך ד' אי חייב וכן אם לא עמד סוף ד' ע"ש (וכן יש להסתפק לב"ע בהלך דרך מקום פטור בתוך ד"א אי חייב כיון דבד"א ל"א מהלך כעומד) והספק היא אי הי' ההלכה דוקא על תוך ד"א דאף דהוי מהלך כעומד מ"מ גם בעומד לא מיפטר.

ולפ"ז אחר הד"א שפיר דנין בי' דין מהלך כעומד או הי' הלכה בדבד"א לא אמרינן מהלך כעומד וממילא גם אחר הד"א צריך להיות עומד ובלאו הכי לא מחייב אבל בעומד ממש תוך הד"א שפיר י"ל דפטור ולפ"ז גם בהצטרפות ב' המעלות דהיינו שעמד תוך הד"א ואחר הד"א לא עמד אעפ"כ יש מקום לחייבו לב"ע ומ"ש התוס' לר"ע נמי צ"ע בלא הניח סוף הד"א והדקדוק מבואר למה לא נסתפקו נמי לר"ע בהניח תוך הד"א כמו לב"ע.

ועי' במהרש"א שהקשה כן וסיים ויש ליישב ונראה דהישוב הוא כך דבשלמא לב"ע כיון דמהלך כעומד והוי בכל אמה כהנחה ועקירה מחדש ואעפ"כ חייב א"כ ה"ה בעמד ממש וחזר והלך משא"כ לר"ע נהי דקלוטה כמו שהונחה והוי כמו שנה

באמצע וחזר אח"כ ממילא לזריקה הראשונה אפי' הכי חייב שהרי מ"מ כל הזריקה בכח הראשון הוא ובכה"ג דוקא חייבה תורה אבל מנא לן לחייב נמי בהניחו באמצע הד"א וחזר לעשות עקירה חדשה בהא שפיר אין לצרף ב' העקירות ואינו דומה כלל לזריקה אחת אף דהוי כמונח ולכן לא נסתפקו אלא בסוף הד"א כנ"ל.

ובחי' הרמב"ן תי' דלר"ע לא אמרינן קלוטה כמו שהונחה אלא ברשות אחר אבל באותו רשות עצמו לא אמרינן כמו שהונחה ובמאירי כ' כן לתרץ נמי אליבא דב"ע דמהלך כעומד נמי דוקא ברשות אחר וכ"כ בחי' הר"ן וזה היפוך הסוגיא דכתובות שהביאו בתוס' דא"כ גם לב"ע א"ש הא דמפנה חפציו מזויות לזויות כו' וצ"ע [אכן בשטמ"ק בכתובות שם כתב דבמפנה חפציו כיון דהעקירה היתה לפטורא חיובא אתיא לי' משעה שנמלך להוציא לב"ע דמהלך כעומד ע"ש וכ"נ דס"ל להמאירי והר"ן]:

ביאורים לגמ' שבת (דף ו: ודף ז.)

לחי מכאן ולחי מכאן, או קורה מכאן וקורה מכאן, ונושא ונותן באמצע. אמרו לו: אין מערבין רשות הרבים בכך. ואמאי קרו ליה גמורה? - מהו דתימא: כי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה דלא הוי רשות היחיד - הני מילי לטלטל, אבל לזרוק מודו ליה, קא משמע לן.

אמר מר: זו היא רשות הרבים, למעוטי מאי? - למעוטי אידך דרבי יהודה; דתנן, רבי יהודה אומר: אם היתה דרך רשות הרבים מפסקתן - יסלקנה לצדדין, וחכמים אומרים; אינו צריך.

עי' גמ' עירובין דף כב., ע"ש.

משנה:

רבי יהודה אומר: אם היה דרך רשות הרבים מפסקתן - יסלקנה לצדדין. וחכמים אומרים: אינו צריך.

גמרא:

רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו: כאן הודיעך כוחן של מחיצות. כאן - וסבירא ליה? והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים! - אלא: כאן ולא סבירא ליה. ורמי דרבי יהודה אדרבי יהודה, ורמי דרבנן אדרבנן. דתניא: יתר על כן אמר רבי יהודה: מי שהיו לו שני בתים משני צידי רשות הרבים - עושה לו לחי מכאן ולחי מכאן, או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע. אמרו לו: אין מערבין רשות הרבים בכך. קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה, קשיא דרבנן אדרבנן! - דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא: התם - דאיכא שתי מחיצות מעלייתא, הכא - ליכא שתי מחיצות מעלייתא. דרבנן אדרבנן [נמי] לא קשיא; הכא - איכא שם ארבע מחיצות, התם - ליכא שם ארבע מחיצות. "עכ"ל.

ואמאי קרו ליה גמורה? - אידי דתנא רישא גמורה, תנא נמי סיפא גמורה. ולחשוב נמי מדבר, דהא תניא: איזו היא רשות הרבים - סרטיא ופלטיא גדולה, ומבואות

המפולשין, והמדבר ! - אמר אביי: לא קשיא, כאן - בזמן שישראל שרויין במדבר, כאן - בזמן הזה.

אמר מר אם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת ונסקל. בשוגג חייב חטאת, פשיטא ! - במזיד ענוש כרת ונסקל אצטריכא ליה. - הא נמי פשיטא ! - הא קא משמע לן, כדרב. דאמר רב: מצאתי מגלת סתרים בי רבי חייא; וכתוב בה, איסי בן יהודה אומר: אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, ואינו חייב אלא אחת. איני? והתנן? אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. והוינן בה: מנינא למה לי? ואמר רבי יוחנן: שאם עשאן כולן בהעלם אחד - חייב על כל אחת ואחת ! - אלא אימא: אינו חייב על אחת מהן. והא קא משמע לן: הא מהנך דלא מספקן.

אמר מר: אבל ים ובקעה והאיסטוונית והכרמלית אינן לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים, ובקעה אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים? והא תנן: הבקעה, בימות החמה - רשות היחיד לשבת, ורשות הרבים לטומאה. בימות הגשמים - רשות היחיד (לכאן ולכאן) מסורת הש"ס: [לכך ולכך] אמר עולא: לעולם כרמלית היא, ואמאי קרי לה רשות היחיד - לפי שאינה רשות הרבים. רב אשי אמר תלמוד

כגון דאית לה מחיצות, וכי הא דאמר עולא אמר רבי יוחנן: קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, ואפילו כור ואפילו כוריים, הזורק לתוכו חייב. מאי טעמא - מחיצה היא, אלא שמחוסרת דיורין. בשלמא רב אשי לא אמר כדעולא, אלא עולא מאי טעמא לא אמר כשמעתיה? - אמר לך: אי דאית לה מחיצות בקעה קרי לה? קרפף היא ! - ורב אשי: רשות היחיד קתני.

והכרמלית אטו כולהו נמי לאו כרמלית נינהו? כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים. דאף על גב דזימנין דדחקי ביה רבים ועיילי לגוה, כיון דלא ניחא תשמשתיה - כי כרמלית דמי. כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: בין העמודין נידון ככרמלית. מאי טעמא - אף על גב דדרסי בה רבים, כיון דלא מסתגי להו בהדיא - ככרמלית דמיא. אמר רבי זירא אמר רב יהודה: איצטבא שלפני העמודים - נידון ככרמלית. למאן דאמר בין העמודים - כל שכן

איצטבא, למאן דאמר איצטבא, איצטבא הוא דלא ניהא תשמישתיה, אבל בין העמודים דניהא תשמישתיה - לא. לישנא אחרינא: אבל בין העמודים, דזימנין דדרסי ליה רבים - כרשות הרבים דמיא. "עכ"ל.

תוס' (דף ו:) ד"ה ואמאי קרי ליה:

ואמאי קרי ליה גמורה כו' מהו דתימא - אומר ר"י דלשון גמורה אדרבה איפכא מסתברא זו היא רה"י גמורה אבל זו אינה רה"י גמורה אבל היא רה"י קצת ורש"י ישבה בדוחק לפי הגמרא.

כאן בזמן שישראל שרויין במדבר - משמע קצת דאינה ר"ה אלא א"כ מצויין שם ששים רבוא כמו במדבר.

בשוגג חייב חטאת פשיטא - כיון דאשמעינן דהאי הוי רה"י והאי הוי ר"ה פשיטא דהמוציא מזה לזה בשוגג חייב חטאת.

הא קמ"ל כרב כו' - מכאן מדקדק ר"י דלא קתני איסי אינו חייב על אחת מהן אלא אסקילה אבל חטאת חייב על כולם דאי קאי אחטאת א"כ כי פריך בשוגג חייב חטאת פשיטא הו"ל לשנויי הא קמ"ל כרב דהא דמשני במזיד ענוש כרת ונסקל איצטריכא ליה לא משני מידי ומעיקרא ודאי לא היה ידע דמיירי בסקילה מדפריך מדר' יוחנן דמיירי בחטאת והיינו משום דאינו חייב אלא אחת לא מצי לאוקמי בסקילה דאטו בתרי קטלי קטלינן ליה אבל כי קמפרש דאינו חייב על אחת מהן קאמר איסי אז ידע שפיר דלא איירי איסי אלא בסקילה דלא פליג אמתני' דכלל גדול (לקמן עג:) דקתני מניינא למימר דחייב על כל אחת ואחת ואתי שפיר הא דבריש פרק כלל גדול (שם סט.) קאמר ארבי יוחנן דאמר שאם עשאן כולם בהעלם אחת חייב כו' דידע לה לשכת במאי ומפרש דידע לה לתחומים ואלבא דר"ע ולא מצי למימר דידע לה בדאיסי דהא אכולהו חייב חטאת.

וכן פירש בקונטרס ולקמן בריש הזורק (דף צו:) מייתי לדאיסי לענין סקילה ולא מישתמיט בשום מקום לאתויי לענין חטאת והא דאמרינן לקמן בריש פרק בתרא (דף קנד.) לרמי בר חמא דילמא הכי קאמר כל שחייבין על שגגתו חטאת חייבים

על זדונו סקילה אומר ריב"א דאליבא דרמי בר חמא אתיא ההיא ברייתא דלא כאיסי דלאיסי איכא דוכתא דחייב חטאת ולא סקילה.

ואמר רבי יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחת כו' - אין צריך לפרש דפריך דמסתמא לא פליג איסי עלה אלא מדברי איסי נמי יש לדקדק כן מדקתני מניינא כדדייק לקמן בכלל גדול (דף עג:).

תוס' (דף ז.) ד"ה לא נצרכה:

לא נצרכה אלא לקרן זוית - לא בעי למימר דאיצטריך לצדי רה"ר משום דלר"א כרה"ר דמי ואפילו אית בהו חיפופי או שמא מספקא ליה אי מודה להו רבי אליעזר אם לאו.

אבל בין העמודים - כרה"ר דמי אע"פ שאין בין עמוד לעמוד ט"ז אמות הוי רה"ר כיון שבני רה"ר בוקעין בה וחוצין לבין עמודים רחב ששה עשר אמה. עכ"ל.

כמה קושיות ותירוצים שמביאים בגמ':

א: מדוע לא נאמר בברייתא איזה היא כרמלית ומהו מקום פטור רק הסביר מהו הגדרה של רשות היחיד ורה"ר.

עי' שו"ת הר"י מיגאש סימן כד':

הא דת"ר ד' רשויות לשבת כו' יש מי ששאל למה לא קתני בה אי זהו כרמלי' כמו שאמרו איזהו רה"ר ואיזהו רה"י אלא קתני אבל ים ובקע' והאצטונני' והכרמלי' ועוד אמאי לא הזכיר בה מקום פטור כלל ותשובת' היינו טעמא דלא אמר איזהו כרמלית משום דכיון דסיימנהו לרה"ר ורה"י ואמר איזו היא רה"ר סרטיא ופלטאי גדול' כו' ואיזו היא רה"י חריץ שהוא עמוק י' כו' דאלמא כל מאי דגבוה י' ורחב ד' רה"י ואי כל מאי דמהלכי ביה רבים ומסגי ביה תשמישיתהו רה"ר ממילא שמעת דכל מאי דלית בית תורת רה"י וגם אין בו תורת רה"ר שכרמלית הוא ולפיכך לא הוצרך התנא לומר איזו היא כרמלית אלא הזכיר דינה בלבד ולפי שהים והכרמלית והאצטונת היה עולה בדעתינו שהן או רה"י או רה"ר הזכיר שגם אלו כרמלית הן וגם לענין מקום פטור לא איצטריך לבאר איזו היא לפי של' מקום פטור משמע

שהוא עצמו לאו מקום פטור גמור דאלמ' אין בו ד' על ד' ושזה הוא ההפרש שיש בינו ובין הכרמלית שאע"פ ששניהם אין בהם תורת רה"י ולא תורת רה"ר כרמלי' ודאי יש בו ד' על ד' של' כרמלית משמע שמקום הוא ניהו ואין בו תורת רה"י ולא תורת רה"ר (רה"ר) ול' מקום פטור משמע שאפי' שיעור מקום נמי אין בו ולפיכך לא הוצרך להזכיר איזו הוא אלא הזכיר דינו בלבד. "עכ"ל.

ב: למה ים לא נחשב לא כרה"י ולא כרה"ר: ספר יראים חלק ג' סימן רע"ד

ג: האם שייכת רה"ר לדעת ר"י גם בתוך העיר:

חידושי הרמב"ן מסכת עירובין דף נט.

מיהו לרבי יהודה דסבר שתי מחיצות דאורייתא כדאמרינן בפ"ק דמכילתין אין לך רשות הרבים בתוך העיר ואפילו רחב כמה, אלא סרטיא ומדבר וכיוצא בהן שאין לך [בהן] מחיצה כלל, ואע"פ שאי אפשר שלא יהיו הרים ובקעות סביב להן, כל שאין המחיצה נראית לעומדין באמצע ואין נכרת להם אי נמי שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום אין בה תורת מחיצה, והכי נמי משמע בפרק עושין פסין (כ"ב ב') גבי סולמא דצור ואוקיאנוס, ואם תשאל דרך שש עשרה אמה לרבי יהודה היכי משכחת לה, איתא בבקעה שדרך שש עשרה כבושה שם ובקעה מצד אחד לדרך או משני צדדין לה, אי נמי חריץ שאינו עמוק עשרה וגדר שאינו גבוה עשרה וכל כיוצא בהן, אבל במחיצות לא.

וי"ל עוד שלא אמר ר' יהודה שתי מחיצות תורה אלא ברחב שש עשרה שדרך הרבים עוברת שם ואין הרבים נקבעין ועומדין שם, דגמר ממדבר דליכא מחיצות, אבל פלטיא גדולה של עיר רחבה הרבה שהרבים מתקבצים שם לשוק והיא רחבה של עיר כיון שהרבים קבועים ועומדים שם כל היום זהו רשות הרבים גמורה, ויש אומרים רשות הרבים דלר' יהודה בתוך העיר כגון דאתו רבים ומבטלי מחיצתא דבוקעין בהם שתי וערב דמבטלי להו כדאמרינן (כ"ב א') לענין פסי ביראות.

בענין רשות היחיד גמורה

בברייתא כתב, דזהו רשות היחיד גמורה. למה כתב גמורה.

פני יהושע מסכת שבת דף ו:

ועיין הפני יהושע במסכת שבת (ו:) בד"ה ואמאי קרי ליה גמורה כו', וז"ל, "אומר ר"י דלשון גמורה אדרכא איפכא מסתברא כו' ורש"י יישובה בדוחק לפי הגמרא.

אמנם לענ"ד תמה אני על אבות העולם רש"י ותוס' ורשב"א בחידושיו שנתקשו ביותר לפרש לשון גמורה ולפמ"ש לעיל בלשון הברייתא אתי שפיר סוגיא דהכא לפרש לשון גמורה בתכלית הפשיטות והיינו למאי דפרישית דפשטא דלישנא דזו היא רה"י גמורה היינו לאשמועינן דגדר וחרין שגבוהין עשרה ורחבן ארבעה אע"ג דלאו היינו רה"י גמורה שכתוב בתורה בקרא דאל יצא איש ממקומו ומקרא דויעבירו קול במחנה דהנך ודאי איירי בסתם רה"י ממש שעשויין לדירה ויש להן ג' או ד' מחיצות משא"כ הך דגדר וחרין שאין עשויין לדירה וקס"ד דלא הוי רה"י גמור מדאורייתא לחייב המכנים והזורק מרה"ר לתוכו. וקמ"ל דהנך כהנך דכולהו הוי רה"י גמורה הנזכר בתורה לחיוב כרת וסקילה. אלא דאפ"ה לשון מיותר הוא כיון דקתני סיפא בהדיא ענוש כרת ונסקל.

ומש"ה מסיק הכא שפיר דלשון גמורה איצטריך לדיוקא דדוקא הנך דגדר וחרין דינן כרה"י גמורה שנזכר בתורה לחיוב משא"כ הך דיתר על כן כיון דליכא אלא שתי מחיצות תו לא הוי כרה"י גמורה לרבנן דר"י אפילו לחומרא לחייב הזורק מרה"ר לתוכו וכ"ש שאין דינו כרה"י לקולא להתיר לכתחלה לטלטל בתוכו מדרבנן כיון דאפילו אי הוי דינו ככרמלית הוי אסור, כן נראה לי נכון בעזה"י בלי שום גמגום ואולי הניחו לי מקום מן השמים. "עכ"ל.

מה שמקשים על הרמב"ם לגבי מדבר הל' שבת פי"ד ה"א:

רמב"ם הלכות שבת פרק יד:

ארבע רשויות לשבת: רשות היחיד ורשות הרבים וכרמלית ומקום פטור, איזו היא רה"ר מדברות ויערים ושווקים ודרכים המפולשין להן, ובלבד שיהיה רוחב הדרך ט"ז אמה ולא יהיה עליו תקרה,

קושית המגיד משנה הקשה עליו: וז"ל, "אי זהו רה"ר המדברות והיערים והשווקים וכו'. מ"ש רבינו המדברות והיערים בכלל רה"ר הוא דבר מתמיה אצלי שהרי פ"ק [ו']. שנינו אי זהו רה"ר סרטיא ופלטאי גדולה ומבואות המפולשין זו היא רה"ר גמורה והקשו וליחשב נמי מדבר דהא תניא אי זהו רה"ר סרטיא וכו' והמדבר ותירץ אביי לא קשיא כאן בזמן שהיו ישראל שרויים במדבר כאן בזמן הזה. ופירש"י ז"ל בזמן ההוא חשובה רה"ר בזמן הזה אינו מקום הלוח לרבים." עכ"ל.

יישובים:

כסף משנה:

(א) כסף משנה: וז"ל: כסף משנה הלכות שבת פרק יד'

[א] אי זהו רשות הרבים וכו'. כתב הרב המגיד מ"ש רבינו המדברות והיערים ר"ה הוא דבר מתמיה וכו' ע"כ בזמן שהיו ישראל שרויים במדבר וכו'. כתב ה"ר אברהם בנו של רבינו שי"מ בזמן שישראל חונים במדבר והיו מחנותיהם סדורים בו היה לגבן כמו בקעה ושדה ומאי דדמי להו ובזמן הזה שאין ישראל דרים בו אלא כל מי שירצה הולך ועובר בתוכו הוא רה"ר וטעמא דמסתברא הוא.

ישועות יעקב:

(ב) ישועות יעקב ע"י לקמן

מעשה רוקח:

(ג) מעשה רוקח שבת פי"ד ה"א ד"ה המדברות ע"י לקמן

חתם סופר:

ד) חתם סופר לעיל דף ו. ד"ה מתקיף וז"ל, "מתקיף לי' ר"פ וכו' העלו תוס' בשמעתין ובעירובין דסתמא דסוגי' דעירובין כר"פ ע"ש וא"כ נשארה אתקפתא דר"פ לר"א היכי אשכחן כה"ג במלאכת המשכן.

והנה שיטת רמב"ם דמדבר בזה"ז הוה רה"ר ובזמן שישראל שרויי' במדבר הוה כרמלי' וא"כ צ"ע לכאורה מאי פריך היכי אשכחן כי האי גוני דחייב, אדרבא הא כל הוצאות במשכן הוה דרך כרמלי' ופשיטא דמן התורה אין חילוק בין דרך כרמלית לדרך מקום פטור. מיהו למ"ש כ"מ רפי"ד בשם הר"ר אברהם בנו של רמב"ם ז"ל דהואיל והי' חוני' במדבר והי' מחניהם סדורי' משו"ה הוה כרמלי' ע"ש א"כ י"ל זה הי' משנה שני' ואילך אחר שנסדרו דגלים אבל בשעת נדבת המשכן שעדיין לא הי' סדורי' הוה רה"ר ועל זה ציוה מרע"ה איש ואשה לא יעשו עוד מלאכה להבי', ושפיר קאמר היכי אשכחן כי האי גוני דחייב במלאכת המשכן.

אך במרכבת המשנה שם כ' דע"י שהקיפום ענני כבוד הי' ככרמלי' ופשוט דענני כבוד הי' בשעת נדבת המשכן וצריך לומר לפ"ז דמשה הוה יתיב חוץ למחנה ולא הי' ענני כבוד מקיפי' שם דמשו"ה אמר לא תפיקו מרה"י דדכו לרה"ר דילי ער"פ הזורק, ומה דאמרי' התם "ומשה הוה במחנה לויה", הא לאו דוקא דהא בזמן שהביא נדבה למשכן לא היה מחנה לוי' עדיין אלא לאהל מועד של משה שהי' מחוץ למחנה אז, כמבואר פ' כי תשא וברמב"ן שם.

מ"מ קשי' הא שפיר אשכחן כי האי גוני במשכן שהוציאו נדבה מרה"י דדהו לרה"ר דמרע"ה דרך מדבר שהי' כרמלית ע"י היקוף ענני כבוד, ועיי' בעירובין כ"ב ע"ב ובתוס' שם סוף ד"ה דלמא דמחיצה שאינה עשו' בידי אדם לא מיקרי מחיצה, וצריך לומר היינו כגון ים והרים וגבעו', אבל ענני כבוד אע"ג דבידי שמים הוא מ"מ כיון דלצורך שעה נעשו ונסתלקו לצורך אדם ה"ל כבידי אדם ולא דמי להרים וימים כצ"ל.

וא"כ י"ל ר' יוחנן דשמעתין ס"ל ענני כבוד הוה מחוצה בידי שמים ומש"ה לא אשכח אלא דרך צידי ר"ה וחפופי. אבל סוגי' דעירובין צ"ד ע"א דס"ל כר"פ

דשמעתין, ס"ל ענני הכבוד הוה מחיצה והי' מדבר כרמלי' ואשכחן כי האי גוני במשכן וק"ל. "עכ"ל.

אור החיים על התורה פרשת שלח:

ה) אור החיים על התורה במדבר טו' לב'. וז"ל, "אור החיים במדבר פרשת שלח פרק טו (לב), ויהיו בני ישראל במדבר וגו'. "קשה מה בא הכתוב להשימענו שהיו ישראל במדבר ויתבאר על פי מה שאמרו במסכת שבת (צו:): וזה לשונם אמר רב יהודה אמר שמואל מקושש מעביר ד' אמות ברשות הרבים היה עד כאן. גם אמרו במסכת שבת פרק א' (ו ב) וזה לשונם ת"ר סרטיא ופלטיה וכו' זו היא רשות הרבים, והקשו בש"ס ולחשוב נמי מדבר דהא תניא איזהו רשות הרבים סרטיא וכו' והמדבר, ותירץ אב"י לא קשיא כאן בזמן שהיו ישראל שרויים במדבר כאן בזמן הזה, ופירש"י וזה לשונו בזמן שהוא חשוב רשות הרבים בזמן הזה אינו מקום הלך לרבים פירוש וברייתא דקתני והמדבר הא קא משמע לן דאי איכא רבים מצויים עכשיו במדבר תדיר גם כן הוא בכלל רשות הרבים.

והוא מה שאמר הכתוב כשרצה להודיע עון המקושש שהוא מעביר ד' אמות לסברת רב יהודה הקדים לומר ויהיו בני ישראל במדבר פירוש ובזה הוא שנחשב לו חילול השבת להתחייב מיתה, אבל אם לא היו ישראל במדבר הגם שהיה מעביר ד' אמות שם אינו חייב שאין לו דין רשות הרבים.

ולפי סברת רמב"ם (הל' שבת פי"ד) כפי מה שנשמע מדבריו ממה שמנה המדבר בכלל רשות הרבים ולא חלק אם מצויים ישראל לשאינם מצויים, ופירשתי בו בחיבורי חפץ ה' שחברתי בימי חורפי שהרמב"ם מפרש דברי אב"י על זה הדרך כאן בזמן שהיו ישראל פירוש תנא שהזכיר המדבר מדבר על אותו זמן לזה מנאו גם כן ותנא שלא הזכיר אינו מדבר אלא בזמן הזה וזמן הזה אינן מצויים הולכי מדברות ולצד שאינם מצויים לא טרח להשימענו דינו, ואין הכי נמי שאפילו בזמן הזה המדבר רשות הרבים, אם כן נחזור לקושיתנו לדרך זה למה הוצרך הכתוב לומר ויהיו בני ישראל במדבר.

ויתבאר על פי מה שאמרו עוד שם (שבת צו ב) וזה לשונם במתניתא תנא מקושש תולש הוה עד כאן, ולצד שתקשה לדברי התנא והלא אמרו רבותינו (חולין פח א) בדיני כיסוי דם חיה ועוף אין מכסין בעפר המדבר מפני שהיא מלחה ואינה מצמחת עד כאן. אם כן מניין יצאו צמחים במדבר שתלשם מקושש, לזה הקדים לומר ויהיו בני ישראל במדבר, ואמרו ז"ל (במד"ר פי"ט) שבארה של מרים היה משקה והיה מעלה גנות ופרדסים ואם כן היו גדלים צמחים במדבר לתלוש, גם לסברת רב אחא בר יעקב שאמר (שבת שם) מעמר היה יתישב גם כן הכתוב בדרך זה. "עכ"ל.

חזון איש:

(ו) חזון איש סימן ס"ב סע"ק י'.

ישועות יעקב סימן שמ"ה סע"ק

ד':

(ד) הוי רשות הרבים • צדין אי יט לנו רהיר צומן הזם הארכתי צתסוצתי
שהשנתי לקי זאלקווא צאריכות וכאן אצאר צחכלית הקלרה צטיס
דשנת חסיצ מוצר כמו כרמלית ואקשינן עלם מהא דהנן דמוצר רהיר סוא וקאמר
כאן צומן טישראל טרויס צמוצר כאן צומן טאינן טרויס ומה דקדקו דצעינן
טטים רצוא כמו טהייצומן טהססרויטס והחכי הטואל טצי טטי טארי הגאון מוהר"י
מודיקלא טכי דהרמז"ס כחצ דמקום זריעה כיון טאין לכנוס לתוכה לא חסוצ
רס"ר והמוס' צמקי חולין דף פיה גצי עכסין צעפר מוצר כחצו דצומן טהיו יטראל
טרויס צמוצר היי מקום זרע ואיכ הפשט להיפך כאן צישראל טרויס צה לא חסוצ
יסייר דע טנדרך טזה כחצ ארריא צנו טל רצינו וצפייד מטיט כחצ סכיע טהרריא

סימן

מעשה רקח הלכות שבת פרק יד':

מדברות וכו'. בנוסחא אחרינא כתיבת יד מצאתי כתוב מדברות ושדות וכרמים ויערות וכו' וכן מצאתי גם ברבינו ירוחם ז"ל ובעיקר דינו של רבינו כבר עמד הרב המגיד ז"ל להסוגיא דף ו' הוא הפך ממ"ש ז"ל דהתם תני איזו היא רה"ר סרטיא ופלטא וכו' ופריך בגמרא וליחשוב נמי מדבר דהא תניא איזו היא רה"ר וכו' והמדבר אמר אביי לא קשיא כאן בזמן שישאל שרויין במדבר כאן בזמן הזה ופי' רש"י בזמן שהיו ישראל במדבר חשיבה רה"ר בזמן הזה אינו מקום הילוך לרבים דהולכי מדברות לא שכיח ע"כ.

וכיון שכן למה מנה רבינו מדבר בכלל רה"ר כיון דאינו אלא בזמן שהיו ישראל שרויין בו ובזמן הזה אינו אלא כרמלית והרשב"א גם כן מנה בכלל כרמלית מדברות וכו' ע"כ.

ומרן ז"ל כתב בשם הרב ר' אברהם בנו של רבינו שיש מפרשים בזמן שישאל שרויין במדבר והיו מחנותיהם סדורים בו היה לגבן כמו בקעה ושדה ומאי דמי להו ובזמן הזה שאין ישראל דרין בו אלא כל מי שירצה הולך ועובר בתוכו הוא רה"ר וטעמא דמסתברא היא ע"כ.

והקשה הרח"א נר"ו וז"ל, "ואיכא למידק דהכתוב צווח אל יצא איש ממקומו גם עון מקושש היה שהעביר ד"א ברה"ר גם ילפינן מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע מעגלות שבמדבר וכי תימא יש חילוק בין מקום ששרויין למקום שאין שרויין א"כ ליפלוג בדידיה כאן במקום ששרויין גם איתא בעירובין דף נ"ה יושבי צריפין אין מודדין אלא מפתח בתייהם והקשו כשהן נפנין [אין נפנין לא לפניהם ולא לצדיהן אלא] לאחריהן [דגלי מדבר קאמרת] כיון דכתיב ע"פ ה' יחנו כמאן דקביעי דמו הוה מצו לשנויי דלא יש רה"ר במדבר וצ"ע ע"כ."

נראה להדיא שהבין נר"ו בכוונת הר"א בנו של רבינו דבזמן שהיו ישראל שרויין במדבר הוה רה"י דאורייתא.

ואחרי המחילה הוּיָא זֶה כְּשֶׁגָּגָה שִׁיצָאָה מִפִּי דַּאֲיִן זֶה כּוּוֹנֵת הֶרֶב ר' אַבְרָהָם כֻּלָּל דִּהְרִי מִלְבָּד כֹּל מָה שֶׁהִקְשָׁה עֲלֵיו שְׁבִאמַת הוּא פֶּשׁוּט עוֹד מְצִינוּ בְּרִישׁ הַזּוֹרֵק דְּקָרִי לְמַחְנָה לוֹיָהּ רַה"ר לְהַדִּיא מִשּׁוּם דְּכָל יִשְׂרָאֵל מְצוּיִן שֵׁם וְאִיךְ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שְׁבִזְמָן הֵהוּא יִקְרָא רַה"י אוֹ כְּרַמְלִית דִּהִיא הִיא מִן הַתּוֹרָה אֵלּא כּוּוֹנֵת הֶרֶב רַה"א ז"ל מְבֹאֶרֶת דְּבִזְמָן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל שְׂרוּיִן שֵׁם וְהָיוּ מַחְנוּתִיהֶם סְדוּרִין כְּלוּמַר דִּהִיָּה הַמְדַּבֵּר מוֹקֶף מֵהֶם וְהֵם הָיוּ הָאֲדוֹנִים אֲזַל פִּי שַׁעֲתָן מַעֲתָה אֶף דִּלְגָבִי דִּידֵהוּ הוּא רַה"ר גְּמוּר מ"מ מֵהֶךָ טַעֲמָא גּוֹפֵא לְגַבִּי אַחֲרִים לֹא הוּא רַה"ר וְהָיִינוּ לְגַבִּין שְׁכַתְּבִי ז"ל כְּלוּמַר לְגַבִּי דִּידֵן וְזֶהוּ מָה שֶׁתִּירְצוּ בַּגִּמ' כֹּאֵן בִּזְמָן שִׁישְׂרָאֵל שְׂרוּיִן כְּלוּמַר דִּמֵּהֶךָ טַעֲמָא לֹא תִנִּי בְּאִידֵךְ בְּרִייתָא מְדַבְּרוֹת מִשּׁוּם דִּהִדִּין הוּא לַעֲצֻמִּינוּ וּבִזְמָן הֵהוּא לֹא הִיָּה אֲצִלִּינוּ רַה"ר אֵלּא אֲצִלָּן דּוֹקָא וְכֵן מְדוֹקֶדֶק לְשׁוֹן הֶרֶב שְׁכַתְּבִי וְהָיוּ מַחְנוּתִיהֶם סְדוּרִין וְכֹ' וְכֵן נִמִּי מָה שֶׁסִּיִּים וְטַעֲמָא דְּמִסְתַּבְּרָא הוּא דְּבִאמַת שֵׁם רַה"ר ר"ל שֶׁהוּא מוֹפְקָר לְכָל בְּשׁוּה מִשָּׂא"כ בִּזְמָן הֵהוּא שֶׁלֹּא הִיָּה הַפְּקָר שׁוּה אֵלּא לֵהֶם דּוֹקָא וְכֹזָה תִּירְצוּ הַמַּעֲיִינִים נִר' וּבְכֻלָּלֶם תִּלְמִידֵי הַמִּשְׁכִּיל וְחִרְיָף יִשְׂרָאֵל הַלּוֹי ה"י. וּפֶשׁוּט.

חלק ב'

שיעור כללי בעניני דיומא

סועדה ערב יו"ט

(פסחים צט:)

א) משנה פסחים דף צט: לא יאכל אדם סמוך למנחה בערבי פסחים..

ב) תוס' שם ד"ה לא יאכל.

לא יאכל אדם - פירוש אפילו התפלל ומשום מצה כדאמרינן בגמ' דבלא התפלל תפלת מנחה אפילו בשאר ימות השנה אסור כדתנן בפ"ק דשבת (ד' ט:) וא"ת ומה לא יאכל אי מצה אפילו קודם נמי אסור כדאמרינן בירושלמי כל האוכל מצה בערב הפסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו ואי במיני תרגימא הא אמר בגמרא (ד' קז:) אבל מטבל הוא במיני תרגימא וי"ל דאיירי במצה עשירה דלא אסר בירושלמי אלא במצה הראויה לצאת בה חובתו ואוכלה קודם זמנה אבל מצה עשירה שריא וכן היה נוהג ר"ת.עכ"ל.

ג) עי' במהרש"א על התוס' ד"ה לא יאכל.. "תוס' בד"ה לא יאכל כו' וי"ל דאיירי במצה עשירה כו' אלא במצה הראויה לצאת כו' עכ"ל.

"וה"ה דמצי לאוקמא בבציקות של גוים דאינו יוצא בה י"ח כמ"ש התוס' לקמן ויש לחלק דמצה עשירה לאו טעם מצת מצוה היא ושרי משא"כ בצקות ש"ג דטעם מצה היא וק"ל." עכ"ל.

ד) תוס' ד"ה סמוך למנחה: בסמוך למנחה לא יאכל - ואם תאמר והא אמר בכל שעה (לעיל ד' מ.) בציקות של נכרים ממלא אדם כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה והכא אסר לאכול אפי' מבעוד יום (עי' לעיל אות ג') במהרש"א דיתכן דבציקות של נכרים אסור לאכול כל היום אבל כאן משמע בתוס' דמותר לאוכלם מבעוד יום וי"ל דכוונת התוס' הוא לומר דלמה התירו למלא כריסו בבציקות של נכרים וכאן כ' דאפי' במצה עשירה אין לאכול משעה עשירית.) וי"ל דבאותה הסעודה אדם נזהר ואינו אוכל כל שובעו כדי שיאכל מצה לתיאבון אבל מבעוד יום אין אדם נזהר ואוכל כל שובעו וסבר שעד הלילה יתאוה ואדרבה יהיה

שבע יותר כי יתברך המאכל במעיו והא דדייק רבא לקמן (ד' קז:) דחמרא גריר דאי אמרת מיסעד סעייד בין הכוסות הללו אמאי ישתה אף על גב דבאותה סעודה נזהר מלאכול שובעו אבל בשתיה אי אפשר להזהר א"נ מבין ראשון לשני דאיכא אגדתא והלל דייק דדמי לסעודה אחת.

(ה) היאך מותר לאכול בסעודה בציקות של נכרים לפני שיוצא ידי חובת מצה כמו שכ' בירושלמי הובא בתוס' לעיל.

ע' בהערות של הרב אלישיב: דחובת מצה אוכלים בזמן אכילת ק"פ וזה צריך לאכול דוקא על השובע. ע' במאירי.

(ו) מאירי: בציקות של נכרי רק מותר היכא דאין לו מצה הראויה למצוה אבל היכא דיש לו מצה ראויה למצוה חייב לאכלו משום תיאבון.

ביאור בתוס' ד"ה ערבי פסחים:

(ז) תוס' (הראשון) ד"ה ערבי פסחים ערב פסחים - אי גרסינן ערבי ניהא ואי גרסינן ערב ה"ק ערב ששוחטין בו פסחים א"נ ערב פסח ראשון ושני. עכ"ל.

(ח) ע' רא"ם הורו"ץ ביאור בתוס' (ע' בגמ' לקמן קז:)

(ט) ע' בתוס' דף קו: ד"ה דילמא אתי למיכל אכילה גסה..בא"ד:

ומה שפירש רשב"ם דנקט מצה משום דשייכא אפילו בזמן הזה דליכא פסח לא נהירא דאפילו הוי טעמא משום פסח אסור בזמן הזה כדמוכח בסמוך גבי רב ששת דהוה יתיב כולי יומא בתעניתא ופירוש אחר עיקר שפי' דנקט מצה דבאכילה מועטת הוי אכילה גסה. עכ"ל.

(י) ע' בחת"ס על התוס': לקמן בעי אי סמוך למנחה גדולה ומשום פסח או סמוך למנחה קטנה ומשום מצה ונלע"ד דתלי' בב' תי' תו' במאי דתני פסחים אי אמרי' ערב ששוחטין בו פסחי' ע"כ עיקר טעמא משום שחיטת פסח וסמוך למ"ג אבל אי קאי אפסח ראשון ושני הא אתא לאשמעי' דאפי' האי גברא גופי' דעביד פ"ש מ"מ לא יאכל גם בראשון אע"ג דלא עביד בי' פסח וע"כ משום מצה. עכ"ל.

יש להעיר דיכול לומר דזהו גופו ספק דגמ' מהו כוונת המשנה האם הביאור הוא הכי בערבי פסחים או הכי.

(יא) עי' בשפת אמת (ד"ה מאי), וז"ל, "בגמ' מאי אריא ע"פ כו' קשה למ"ש התוס' דמתני' כולל גם ע"פ שני א"כ לא הוי בכלל עיו"ט (אבל יש להעיר למה באמת ערב יו"ט יהיה חמור יותר ממצות אכילת פסח דאינו יו"ט אבל הוי מצוה מדאורייתא לאוכלו ועי' בהמשך קושית השפת אמת).

וגם באמת יש לדון ולהתיר בע"פ שני דאין לחוש אם לא יאכל בלילה לתיאבון כיון דמצות פסח הוא לאכול על השובע רק בפסח ראשון האיסור הוא משום חיוב מצוה דמצוה לאכול לתיאבון [משום הידור מצוה כמ"ש הרשב"ם לעיל במשנה בד"ה לא יאכל דלא כמ"ש התוס' לקמן (ק"ז ב) דאכילה גסה גרע מאכילה על השובע ע"ש] אבל בפסח שני ליכא חיוב מצוה מצד עצמו אלא בשביל הפסח וא"כ נאכל על השובע כמו הפסח וכ"מ מדברי הרשב"ם ד"ה משום חיובא דמצוה כו' וחיובא דמצוה לילה הראשון חובה דכתי' בערב ת"מ משמע דמשום דמהאי קרא ילפינן חיוב מצוה בלא הפסח להכי בעי לתיאבון אבל מקרא דעל מצות ומרורים דמשמע חיובא עם הפסח אין לחוש אם אין אוכל לתיאבון וא"כ בפ"ש י"ל דמותר כנ"ל. עכ"ל.

(עי' בהמשך דברים היפים של הצ"ח בענין).

(יב) עי' בצל"ח בריש פירקא ד"ה מאי אריא

(יג) עי' בעדת יעקב בהמשך: צל"ח מסכת פסחים דף צט עמוד ב

מאי איריא ערבי פסחים וכו'. לפמ"ש התוס' במשנתנו בד"ה ערבי פסחים, דפסחים היינו ראשון ושני, נסתר קושיית הגמרא דהא איצטריך לשנות ערבי פסחים משום פסח שני שאינו לא שבת לא יו"ט. וצ"ל דאף שאינו יו"ט עדיף כחו יותר משבת ויו"ט, כיון שמצוה דאורייתא מפורש בו אכילת פסח ומצוה.

ובזה נלע"ד לתרץ מה שיש להקשות לפי מה שכתב המג"א בסי' תרל"ט ס"ק י"ב להחמיר בערב סוכות יותר מערב פסח משום דבערב פסח כיון שאינו יכול לאכול פת לא חמץ ולא מצה רק מצה עשירה אינו משביע כל כך.

אם כן נסתר קושיית הגמרא מאי איריא וכו', אדרבה נקט ערבי פסחים לרבותא דאף שאינו יכול לאכול רק מצה עשירה אפ"ה לא יאכל.

ושוב הראו לי שכבר נתקשה בזה בספר חק יעקב בריש סי' תע"א. ולפי מה שכתבתי ניחא, דעיקר הקושיא למה נקט ערבי פסחים ליתני ערב פסח, ואי משום פסח שני, אם כן מאי איריא וכו' אפילו ערבי שבתות וימים טובים, ובפסח שני הרי אוכל לחם ממש.

שיטת הרמב"ם דלוקין על כל יראה

שיעור כלל מענינא דיומא

שיטת הרמב"ם הוא דלוקין על כל יראה וכל ימצא. ופלא הוא שהרי דהוא לכאורה נגד הגמ' מפורשת. וכתב בחידושי רבינו חיים הלוי על הרמב"ם שכתב, וז"ל, "אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אלא אם כן קנה חמץ בפסח או חמצו כדי שיעשה בו מעשה, אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו אע"פ שעבר על שני לאוין אינו לוקה מן התורה מפני שלא עשה בה מעשה." עכ"ל.

וכבר הקשו דאיך לוקה כלל על לאוי דלא יראה ולא ימצא, והרי בפסחים דף צ"ה [ע"א] מבואר להדיא דלאוי דלא יראה ולא ימצא הויין לאו הניתק לעשה דתשביתו, וקשה על הרמב"ם שפסק דבקונה חמץ בפסח דהוי מעשה לוקה, וצ"ע.

ונראה בזה, דהנה הגרע"א הקשה על הטור שכתב דלר' יהודה דחמץ מצותו בשריפה אפרו מותר כדין כל הנשרפין דאפרן מותר, ולרבנן דהשבתתו בכל דבר אפרו אסור כדין הנקברין, והקשה על זה הגרע"א דלפי מה שכתבו התוס' דהא דנשרפין אפרן מותר ונקברין אפרן אסור הוא משום דנשרפין איכא מצוה בשריפתן וע"כ הוי נעשית מצותן, משא"כ נקברין דליכא שום מצוה בקבורתן ורק משום תקלה ולא הוי נעשית מצותן, וא"כ בחמץ דגם אם השבתתו בכל דבר הלא איכא מצוה דתשביתו א"כ הא צריך להיות לכו"ע אפרן מותר.

ונראה דלא דמי המצוה של תשביתו דהשבתתו בכל דבר למצות שריפה, דמצות תשביתו בשארי השבתות הוי עיקר המצוה שלא יהא להבעלים חמץ, משא"כ אם מצותו בשריפה הוי מצוה שחייל בהחפצא של החמץ דחלה בו דין שריפה, ולענין היתר דנעשית מצותו בעינן דוקא שיהא נעשית מצותו בהחפצא אז ניתר החפץ, ולא כשהבעלים קיימו מצוה דרמיא עלייהו יהא ניתר בזה החפצא, וע"כ שפיר מחלק הטור בין השבתתו בכל דבר ובין שריפה, דאם השבתתו בכל דבר רק הבעלים קיימו

ב פרי משה חיים.....שיטת הרמב"ם דלוקין על בל יראה

מצוה שאין להם חמץ, וע"כ לא הותר האפר, משא"כ אם מצותו בשריפה דנעשה המצוה בהחפצא והוי נעשית מצותו ע"כ הותר האפר.

ולפ"ז הרי מיושבים היטב דברי הרמב"ם דלוקין על לאוי דלא יראה ולא ימצא, דהטעם דלא חשוב לאו הניתק לעשה צ"ל דהוא משום דס"ל דהך תשבתו עיקרו הוא איסור עשה שלא יהא לו חמץ והוי כמו כל דברים האסורין בעשה ולא תעשה דלא הוי ניתק לעשה², וא"כ לא שייך זאת אלא אם נימא דהשבתתו בכל דבר, וכמו שנתבאר דלמ"ד השבתתו בכל דבר עיקר הקרא דתשבתו הוא שלא יהא להם חמץ, משא"כ אם נימא דמצותו בשריפה א"כ הויא מצוה הנעשית בגוף החפץ, ואז פשיטא דהוי ניתק לעשה כמו שריפת נותר וכדומה.

ואפילו אם נימא דגם לדידיה נכלל בהך דתשבתו איסורא שלא יהא להם חמץ, אבל חיוב השריפה שבחמץ הא פשיטא דהוי מצות עשה כשאר דברים הטעונים שריפה, וכיון דגם זה נכלל בהקרא א"כ פשיטא דמיחשב על ידי זה ניתק לעשה.

ולפ"ז הרי ניחא דעת הרמב"ם, דסוגית הגמ' בפסחים דף צ"ה שהבאנו הא קיימא אליבא דר' יהודה וכמבואר בסוגיא שם, (לא מצאתי את הדבר הזה בסוגיא שם וצ"ב מהו ההכרח הזה דהוא נאמר לשיטת ר"י).

ולר"י דס"ל דמצותו בשריפה פשיטא דהוי ניתק לעשה, משא"כ הרמב"ם דפסק בפ"ג מהל' חמץ ומצה דהשבתתו בכל דבר, וא"כ ליכא בהך דתשבתו רק איסור עשה לחוד שלא יהא להם חמץ, ע"כ שפיר פסק דלא הוי ניתק לעשה ולוקין עליו וכמו שנתבאר. "עכ"ל.

בנוגע למחלוקת ר' יהודה ורבנן במתני' דף כא., יש גירסא א' בדברי חכמים אף מפרר וזורה לרוח ויש שאין גורסים המילה אף במתני'.

² (כאן מחדש רב חיים חידוש נוסף דהמצות עשה לא הוי בקום ועשה רק דומה למצות תשבות בשבת ויו"ט ועי' בתוס' פסחים דף כו: בביאור הגמ' שם דכך משמע מדברי התוס' למעייין שם אמנם לכאורה אין צורך לפרש כן דוקא דיכול לומר דהוי בקום ועשה אמנם עדיין לא הוי מצוה בהחפצא. ולכאורה היה מובן יותר אם לא הוי אלא איסור עשה ולכן לא נחשב לניתוק משא"כ לפי ההסבר הא' מהיכי תיתי לחלק בין מצוה בחפצא ובין מצוה על הגברא וצ"ב.)

ג פרי משה חיים.....שיטת הרמב"ם דלוקין על בל יראה

וכתב המגן אברהם סימן תמ"ה סעיף א', "בגמ' דידן גרסי' וחכ"א אף מפרר כו' ודאי שריפה עדיף אלא דאף מפרר דיו (ב"ח) אבל גירס' הר"ף והרא"ש וחכ"א מפרר וכו' משמע דוקא מפרר וכ"מ בטור שכ' דלרבנן ה"ל מהנקברים שאפרן אסור ותנן בסוף תמורה דכל הנקבר' לא ישרפו דגזרי' שמא יבואו ליהנות באפרן." עכ"ל.

אבל הרא"ש גרס במתני' מתני' רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה. וחכ"א מפרר וזורה לרוח או מטיל לים. עכ"ל. וביאר המ"א דלפי חכמים יש דוקא לפרר ולא לשרוף בגלל שיש תקלה אם ישרוף יחשוב שמותר האפר.

אבל הגר"א ד"ה שורפו כתב, וז"ל, "שורפו- רמב"ם וכג"א אף מפרר ואף לס' דלא גרסי אף מ"מ פ"י אף מפרר מדקאמר ר"י אלא שריפה ועוד דא"א לומר דכל המתני' דפ"ק וכל הבריות דבכולם תנן דשורפין הכל כר"י ור"מ ור' יוסי ור' שמעון ור"ג ור"א ור' יהושע ור"א איש ברתותא כולם כר"י אלא אף לחכמים עיקר בשריפה ושם כ"א ב' ולא יסיק כו' ל"צ אלא לר"י כו' מ' דגם לרבנן ניחא וע' תוס' ד"ה בהדי כו'..." עכ"ל.

וצ"ב מהו כוונת הגר"א דגם לרבנן ניחא ועוד מה רוצה הגר"א.

ויש להעיר עוד דלפי דברי רב חיים דאם נפרש דהמצוה הוא בכל דבר אז רק הוי איסור עשה א"כ מהו העדיפות דשריפה ולמה להם לומר דאף מפרר דמשמע דעדיף שריפה. ועוד קשה לומר דעל שריפה הוי מצוה בחפצא ואם מפרר הוי המצוה על הגברא. וצ"ע.

שו"ת אמונת שמואל סימן נ"ה:

כתב הטור או"ח בה' פסח סימן תמ"ה דלרבנן ס"ל [דחמץ מן] הנקברין שאפרן אסור והרמב"ם פוסק כחכמים א"כ למה כתב שורפו או פוררו וכו' הלא משנה שלימה שנינו סוף תמורה כל הנקברים לא ישרפו וכ"כ הרמב"ם סוף פ' פסולי המוקדשים.

אמר שמואל לא ק"מ דחכמים ס"ל דהשבתתו בכל דבר ופליגא אר"י דסבירא ליה דווקא בשריפה והם ס"ל דהווי בכלל הנקברים ונשרפים ואם ירצה להחמיר ולשווה הרשות בידו אבל מ"מ אפרו אסור מן התורה כיון דהוה נמי בכלל נקברי דאפרן אסור ולכן הרמב"ם לא חשב חמץ בפסח סוף הל' פ"ה לא בכלל נשרפים ולא בנקברים כי התורה ציוה להשביתו בכל דבר ולהחמיר באפרן ג"כ כיון שיכול לקובר' ג"כ והא דתנן כל הנקברים לא ישרפו היינו מי שדינו דוקא בקבורה משא"כ חמץ וכל הסוגיא דפ' כ"ש מוכחת דלרבנן ג"כ מותר להשבית בשריפה אלא דאם אין לו עצים מותר לפרר ולקברו דוקא וכן בסוכה סבירא ליה לחכמים דיכול לסכך בד' מינים ואם אין לו מסכך בכל דבר וק"ל וברור כנ"ל אהרן שמואל חונה פה ק"ק פרנקפורט.

את השיעור הזה בשיטת הט"ז הידוע יש להוסיף כאן³

ידוע בבי מתיבתא חידושו של ה'טורי זהב', בענין הכח שניתן בידי חכמים לעשות גדרים וסייגים - ולאסור עלינו דברים - כראות עינם והבנתם, שהוא רק בדברים שלא נתפרש דינם בתורה לא להיתר ולא לאיסור, אך בדברים שהתורה התירתם בהדיא לא ניתן להם הכח להחמיר ולאסרם.

הט"ז כתב את דבריו בהא דאיתא בשו"ע (יו"ד סי' קיז ס"א): "כל דבר שאסור מן התורה אע"פ שמותר בהנאה, אם הוא דבר המיוחד למאכל, אסור לעשות בו סחורה", והנה איסור זה, לעשות סחורה בדבר האסור מן התורה, אינו אלא תקנת חכמים, וכתב הט"ז (סק"א) לגבי איסור זה, שלא נאמר כי אם בשאר איסורים ולא באיסור נבילה, שאם נזדמן ליד אדם נבילה, כגון שנתנבלה בהמתו, מותר למכרו לנכרי, כי בנבילה אמרה התורה במפורש (דברים יד, כא): "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי", ומאחר שנתפרש דינה להיתר אין כח ביד החכמים להחמיר (וראה מה שביאר בזה דברי התוס' סוכה לט. ד"ה וליתיב).

³ המו"ל: מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא - אנטווערפן, בלגיה. גליון תרע"ג, מדור "עלי הדף", מסכת בבא מציעא דף ע.:

ה פרי משה חיים.....שיטת הרמב"ם דלוקין על בל יראה

במקום נוסף ביאר כן הט"ז, והוא בהלכות ראש השנה (סי' תקפח סק"ה) בענין גזירת חכמים שמא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, ואסרו לתקוע בר"ה שחל להיות בשבת, והביא שם קושית האחרונים, הלא עצם התקיעה הוא שבות, שמא יתקן כלי שיר, ואם כן מדוע לא אסרו החכמים לתקוע בשופר גם כשחל ר"ה בחול. וכתב הט"ז "דאין להם לגזור ולעקור לגמרי דברי תורה שצותה לתקוע ביום זה, בשלמא בשבת לא מתעקר לגמרי כיון שבלא שבת תוקעין ביום טוב".

ובזה מיישב קושית הר"ן (ר"ה ח. מדפי הרי"ף ד"ה מ"ט, הובאה בב"י סי' תקפח ס"ג) מדוע לא גזרו החכמים במצות מילה כשחל בשבת, שמא יעביר את התינוק ד' אמות ברה"ר, ותירץ הט"ז "דהתורה ריבתה בפירוש 'וביום השמיני - אפילו בשבת' (ואילו בתקיעת שופר בשבת אין מקרא מפורש), לא רצו לעקור דברי תורה בפירוש משום גזירה" (ועי' בט"ז שם שציין לדבריו ביו"ד סי' קיז הנ"ל).

ומוסיף הט"ז לבאר את לשון הגמרא (יבמות צ:): "שמעתי שבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה, ולא לעבור על דברי תורה, אלא לעשות סייג לתורה", לשון זה "ולא לעבור על דברי תורה" תמוה הוא, מהיכי תיתי שיעברו החכמים על דין תורה, וכלפי מה הדברים אמורים. אך לאור האמור מובן היטב, כי אכן גם "להחמיר אין להם כח במקום שהם עוברים על דין תורה", ושפיר הדגישו "ולא לעבור על דברי תורה".

אכן, מה שכלל הט"ז כל העניינים הנזכרים - תקיעת שופר בר"ה, מילה בזמנו כשחל בשבת, איסור סחורה בנבילה - בחדא מחתא, על כך יש להעיר שיש לחלק ביניהם, כי יש חילוק בין דבר שיש בעשייתו חיוב ומצוה, לדבר שהתורה לא כתבה כי אם היתר בדבר, שהרי תקי"ש בר"ה - מצוה היא, ואם יגזרו חז"ל גם על ר"ה שחל להיות בחול שלא לתקוע בו הרי הם יעקרו מצוה זו לגמרי, ולעקור מצוה דאורייתא מכל וכל לא היה להם כח לחכמים גם בשב ואל תעשה, ושונה הוא הדבר כלפי דין סחורה בנבילות, כי אין שום מצוה בדבר, ואינו כי אם היתר שהתירה התורה לסחור בנבילה, ובכגון זה יתכן שיש ביד החכמים כח לאסור - ואפילו כשמפורש היתירו בתורה.

ו פרי משה חיים.....שיטת הרמב"ם דלוקין על כל יראה

בענין האמור יש לדון במה שמבואר בסוגייתנו (ע ע"ב - עא ע"ב) שגזרו החכמים שלא להלוות לנכרי ברבית, כי חששו שמא ילמוד ממעשיו, והקשו בגמרא: "איתיביה רבא לרב נחמן, 'לנכרי תשיך' (דברים כג, כא), מאי תשיך - לאו תשוך", ביאור הקושיא, כי כוונת התורה באמרה "לנכרי תשיך" היא, שמותר לך לקחת נשך מן הנכרי, ונמצא שהתירה התורה במפורש ליטול רבית מנכרי.

ונתקשו בתוס' (ד"ה תשיך): "ומאי פריך מהא קרא, הא לא אסור אלא מדרבנן, גזירה שמא ילמוד ממעשיו", ותירצו: "דהכי פריך מהאי קרא, כיון דאמר רחמנא 'לנכרי תשיך', לא היה להם לחכמים לאסור".

הריטב"א הביאו דברי התוס' - תמה על זה: "והלשון הוה סתום, דהא איכא כמה מילי שהתורה התירה ואמרו חכמים לעשות סייג לתורה", וכתבו האחרונים (עי' שער המלך פ"ה מהל' יסודות ה"ח; פנ"י בסוגיין; וראה גם מהר"ץ חיות בסוגיין; שו"ת תורת חסד ח"א סי' יא) שעל פי היסוד שיסד הט"ז מבוארים היטב דברי התוס', כי אם כוונת התורה היא "לנכרי תשיך - תשוך", לא היו חכמים גוזרים ואוסרים לקבל רבית מן הנכרי, כי כל הגדרים וסייגים שתקנו חכמים, היינו, שכן ציוה המקום ואמרה תורה "עשו משמרת למשמרת", והיינו במקום שלא נזכר ענין הגדר לא לאיסור ולא להיתר, משא"כ הכא שאמרה התורה בפירוש "לנכרי תשיך", הרי גילתה התורה בפירוש שהיתר גמור הוא ואין צריך לקדש עצמו בזה.

והנה, גם ללא יסודו של הט"ז מובנים דברי התוספות בדרך אחר, דהנה בתוס' הרא"ש מובא תירוץ התוס' בתוספת נופך, וז"ל: "דהכי פריך, כיון דאמרה תורה דמצוה לחסרם לא היה להם לחכמים לאסור" (ועי' תוס' הרא"ש שנהדרין יט, ט), הרי לנו מדבריו שאם נפרש הפסוק "לנכרי תשיך - לנכרי תשוך", שמצוה יש בדבר.

וכן גם נקט הרמב"ם להלכה (בהל' מלוה ולוה פ"ה ה"א): "ומצות עשה להשיך לעכו"ם שנאמר 'לנכרי תשיך', מפי השמועה למדו שזו מצות עשה", ובמקום שמן התורה ישנה מצוה בעשייתה בודאי לא היה להם כח לחכמים לעקור המצוה לגמרי.

ז פרי משה חיים.....שיטת הרמב"ם דלוקין על כל יראה

אכן ביסוד זה המבואר בתוס' הרא"ש שמצוה להלוות לנכרי בריבית כדי לחסרם, יש אריכות גדולה בדברי הראשונים, כי אכן כן היא דעת הרמב"ם (עי' ספר המצות מ"ע קצח; הל' מלוה ולוה פ"ה ה"א) וכן כתב החינוך (מצוה תקעג), אך לעומתם הרבה ראשונים חולקים וסוברים שאינו אלא בגדר היתר לקחת ריבית מנכרי ואינו בגדר מצוה וחובה כלל, כן כתבו הרמב"ן (בפירושו עה"ת דברים טו, ג; שם כג, כ; ספה"מ שורש השי"כ בסוגייתנו); והראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם (הל' מלוה ולוה שם), וכן כתבו עוד הרשב"א והריטב"א בסוגייתנו.

קטן שנתגדל בימי הספירה

בנוגע להמשך ספירת העומר

מנחת חינוך פרשת אמור מצוה שו':

"אך אני מסופק לשיטה זו אם הקטן אע"פ שאינו חייב מ"מ מנה כדרך הקטנים או עבד מנה קודם שנשתחרר ג"כ כי רשאי לעשות מעשהז"ג כמבואר בכ"מ בש"ס ובאמצע נתגדל הקטן ונשתחרר העבד אי מחויב מה"ת למנות בגדלותו ובגירותו בשנה ההוא מי נימא דבחיוב ובפטור תליא מלתא וכיון שהיה פטור אף שמנה מ"מ כיון שמצוה א' היא ומקודם לא נתחייב גם עתה אינו חייב מה"ת ואין כופין אותו למנות ככל מ"ע שבתורה או דלמא כיון שמנה אף שהיה בפטור מ"מ לא בטל החשבון על כל פנים וחייב מכאן ולהבא ומצינו במרדכי במגלה הביא סברת רבינו טוביה מווינא מובא גם כן במג"א סי' רס"ז דהמחויב מדרבנן מוציא החיוב מה"ת דיוצא בקידוש היום מפלג המנחה ולמעלה ע"ש א"כ כמו דיוצא בקידוש של שבת בזמן דרבנן אם כן בקטן שנתגדל דעכ"פ הגיע לחינוך קודם בודאי מועיל אז הזמן שמחייב מדרבנן להיות חייב אח"כ מה"ת ואין החשבון בטל.

אלא בעבד ונשתחרר מסופק אני אם מנה בעבדותו אם בטל החשבון כיון שאינו מחויב או עכ"פ כיון שעשה המצוה אפי' בפטור מועיל על אח"כ דאין החשבון בטל וצ"ע. והי' נראה להביא ראייה קצת לדין זה מפ' הבא על יבמתו הי' לו בנים בגיותו ונתגייר כיון דזרעו מיוחס קיים המצוה של פ"ו אף דעשיית המצוה הי' בזמן שהי' פטור דב"נ אין מצווין על פ"ו כמבוא' בסנהדרין מ"מ קיים המצוה המוטלת עליו בזמן החיוב כיון דמ"מ יש לו בנים ה"נ אף ע"פ דעתה חל עליו מה"ת החיוב ומקודם היה פטור מ"מ המצוה שעשה בפטור עלתה לו עתה ג"כ דלא בטל החשבון וחייב מן התורה כנלע"ד.

שוב ראיתי בספר טורי אבן לר"ה בהא דמבואר שם כפאו ואכל מצה כו' אילימא דכפאו שד כו' והתנן עתים חלים ועתים שוטה בשעה שהוא שוטה ה"ה כשוטה לכ"ד וע"ש שפירש דהיינו כיון דהוא כשוטה ושוטה פטור מן המצות אין המצוה שעשה בשעת הפטור פוטרו אח"כ בזמן החיוב כיון דבשעה שעשה המצוה הי'

פטור והקשה הט"א מיבמות דהי' לו בנים בגיותו כו' קיים פ"ו אע"פ שעשה המצוה בזמן הפטור ע"ש שפי' פי' אחר בש"ס שם ואח"כ דחה הפי' האחר ומסקנתו כסברא זו ויישב שם מיבמות ע"ש.

ולדידי' ל"ק כלל דחילוק גדול יש בין הנושאים דודאי אכילת מצה ושופר וכדומה דהמצוה היא לאכול מצה ולשמוע שופר א"כ בודאי סברא היא דאין עשיית המצוה פוטרת אותו אם עשה בזמן הפטור כיון שקודם לא נתחייב כלל ואח"כ נתחייב מה"ת שיפטור עצמו בזה אבל גבי פ"ו דהמצוה היא להיות לו בנים ולקחת אשה ולהוליד זו הכשר מצוה דא"א לקיים להיות לו בנים בל"ז והמצוה אין לה הפסק כשאר מצות רק כל ימי חייו היא המצוה ובכל רגע מקיים המצוה והא ראייה דר"י בעצמו סובר שם דאם הי' לו בנים ומתו לא קיים המצוה חזינן אף על גב דעשה המצוה והוליד מ"מ כיון שמתו נפסק המצוה אם כן עיקר המצוה שיש לו בנים ע"כ אע"ג דהכשר מצוה הי' בגיותו מ"מ עתה שנתגייר וחייב במצות ועתה יש לו בנים מקיים המצוה כי מצוה זו נמשכת תמיד ועושה המצוה בחיוב רק הכשר מצוה עשה בפטור אבל במצה וכדומה בשאר מצות דאין המצוה נמשכת רק המצוה היא העשיי' א"כ לאחר עשיית המצוה פסקה המצוה בודאי אין מועיל מה שעשה המצוה בעת שהי' פטור כיון דעת' בעת שהתור' חייבתו לא עשה כלל ומה מועיל מה שעשה בזמן שלא חייבה אותו התורה כלל אבל בפ"ו אין המצוה לעשות רק הכשר מצוה אבל עיקר המצוה מה שיש לו בנים ואם מתו לא קיים כלל אע"ג דלקח אשה והוליד והמצוה נמשכת א"כ עושה גם עתה בעת החיוב המצוה ע"כ יצא כי אינו מקיים המצוה מחמת גיותו כי גם עתה בגירותו מקיים כמו כ"א מישראל דהמצוה היא הבנים אבל במצוה שתלוי בעשייה ועכשיו בזמן החיוב לא עשה כלל בודאי אינו יוצא כי לא עשה המצוה עתה ומה שעשה אז לא הי' חייב כלל ואחר העשיי' נפסקה המצוה ואינו עושה ולמה יצא בזה י"ח המצוה.

וע"ש ביבמות דר"י סובר דבהי' לו בנים בגיותו יצא והוא בעצמו סובר דהי' לו בנים ומתו לא קיים המצוה א"כ כיון דהמצוה נמשכת ע"כ יצא אף שעשה בזמן הפטור כי הוא מקיים גם עתה בזמן החיוב אבל מה שתלוי באיזה עשייה והמצוה נפסקת בודאי אינו מועיל מה שעשה בזמן הפטור.

וע"ש בט"א שדבריו תמוהין שכתב דר"י סובר דקיים שהוא משום לשבת כו' אע"ג דר"י פליג על ר"ה וסובר דאם היה לו בנים ומתו דקיים פ"ו מ"מ כאן מודה כו' ובאמת הוא העלמת עין אדרבא ר"י סובר דהי' לו בנים לא קיים דשבת בעינן וע' בש"ס שם ומ"מ כאן נוכל לומר דהיא מצוה נמשכת אף שהיא חדא מצוה מ"מ לא בטל שם החשבון וחייב אח"כ בנשתחרר אם מנה מקודם כנלע"ד בעזה"י. וכעין סברא זו תמצא בר"ן פ"ב דביצה לענין חילוק של עירוב תבשילין ובין עירובי תחומין וחצרות. עכ"ל.

שו"ת הר צבי אורח חיים חלק ב' סימן עו':

"מה דינו של קטן שהגדיל בתוך ימי הספירה לגבי ספירת שאר הימים.

קטן שנעשה בר מצוה בתוך ימי הספירה, או גר שנתגייר בימי הספירה אי מחוייב לספור מכאן ואילך ואי יכול לספור בברכה.

מצאתי במנחת חינוך (מצוה שו) שעמד בחקירה זו בקטן שנתגדל בתוך ימי הספירה, וכתב דלשיטת הראשונים דס"ל דאם חיסר למנות יום אחד שוב אין זה תמימות, גם כאן אם לא מנה מקודם שוב אינו מתחייב, אבל אם מנה גם קודם שנתחייב מסתפק אם קיום המצוה בפטור מהני לו גם לשעת חיובו במצות, די"ל דאין החשבון בטל, ואומר להביא ראיה לזה מההיא דיבמות (דף סב ע"א) בפלוגתא דר"י ור"ל דר"י ס"ל אם היו לו בנים בגיותו ונתגייר דקיים מצות פרו ורבו אף דעשיית המצוה היתה בזמן הפטור דלפ"ז הכא נמי אע"פ דעתה חל עליו חיובי מצוה מן התורה, מ"מ מה שמנה בפטור מהני ליה גם לשעת חיובו, ושם מביא דברי הטורי אבן (ר"ה דף כח ע"א) על ההיא דכפאו שד ואכל מצה דאינו יוצא באכילת מצה בזמן הפטור, והקשה מההיא דיבמות הנז' דאמאי בהיו לו בנים בגיותו קיים פרו ורבו ופטור בזמן החיוב, והמנ"ח אומר דלא קשה כלל דפרו ורבו שאני, דעיקר המצוה שיהיה לו בנים ולקחת האשה אינה אלא הכשר מצוה, ולכן אע"ג דההכשר מצוה היה בפטור אבל עיקר המצוה שיהיו לו בנים זה מקיים בזמן חיובו, משא"כ באכילת מצה דעיקר קיום המצוה היה בפטור לכן אינו יוצא בזמן חיובו.

והנה נראה שיסוד תירוצו הוציא מכח קושייתו שם במצוה ראשונה, ושם בתחלת ספרו מביא בשם הב"י דברי הירושלמי דבנו ממזר הוי כבנו לכל דבר אף לקיום מצות פרו ורבו וכמוש"כ הרמ"א (אהע"ז סימן א סוף סעיף ו), ושם הקשה המנ"ח דלמה יצא יד"ח הא הוה מצוה הבאה בעבירה, ותירץ עפ"י סברת האחרונים והשער המלך (הלכות לולב) דמצוה הבאה בעבירה לא הוי אלא אם בשעת מעשה המצוה עשה העבירה, וכמו באתרוג הגזול דבשעת נטילתו עובר על עשה דוהשיב את הגזילה, אבל אם בשעת המצוה ליכא עבירה, וכמו בהוציא מצה מרשות היחיד לרשות הרבים דבשעת אכילת המצה ליכא עבירה כלל, לא הוה מצוה הבאה בעבירה. ולפ"ז ה"נ בבנו ממזר נהי דבא ע"י עבירה אבל בלידת הבן דזהו עיקר קיום המצוה ליכא עבירה בזמן קיום העשה ודמיא למוציא מצה דיוצא מצות אכילת מצה.

וכן ראיתי בספר פרי יצחק להגאון הגרי"ב זצ"ל (ח"א סוף סימן מב) שתירץ כן וז"ל, "דמשום הכי ליכא בזה משום מהב"ע משום דפו"ר לא דמיא לשאר מצוות, דגבי פו"ר הביאה היא רק הכשר מצוה למצות פו"ר אבל עיקר המצוה היא שיהיו לו בנים." ע"כ.

ולע"ד דבריהם קשים להולמם, דהא לעולם מצות המעשיות הם מה שעושה האדם בפועל, אבל שיהיה לו בנים זה אינו מעשה האדם וגם לאו בידו הוא, ומסתבר דאדרבה עיקר מ"ע היא לקחת אשה כלשון התוס' גיטין, וכן בתוס' ב"ב (דף יג ע"א), שהקשו גבי חצי עבד וחצי בן חורין דאמאי כופין את רבו לשחררו ליתי עשה דפרו ורבו וידחה ל"ת דלא יהיה קדש, ואומר רבינו יצחק דבעידנא דמיעקרא לאו לא מקיים עשה דמשעת העראה קא עקר לאו, ועשה דפרו ורבו לא מקיים עד גמר ביאה, ע"כ, וא"כ מבואר דאין העשה בלידת הבנים, דא"כ עדיפא הו"ל לומר דלאו בגמר ביאה מקיים העשה וגם מי יימר דיהיו לו בנים ואפשר שלא יקיים העשה כלל.

שוב ראיתי דהמנ"ח בעצמו הרגיש בדברי התוס' הנז' במצוה ראשונה וז"ל: וע"פ הנ"ל איני מבין דברי תוס' ב"ב שאמרו דעשה מקיים בגמר ביאה, דהא גם בגמר

ביאה אינו מקיים העשה, ונשאר בצ"ע. וזה פלא, דדברי התוס' פשוטים דבגמר ביאה מקיים העשה דבהכי חייביה רחמנא דלית הבנים לאו בדידיה תליא, ולית הבנים הם תנאי ושיעור להמצוה, דעד כמה חייב בלקיחת אשה עד שילדו לו זכר ונקבה, ומשנולד לו זכר ונקבה אז קיים אמרינן ואינו מחוייב עוד במצות עשה דפרו ורבו, ולר"י דס"ל בהיו לו בנים בגיותו קיים פרו ורבו, אינו אומר שקיים את המצוה, דתנאי המצוה דלקיחת אשה הוא כל זמן שטרם נולדו זכר ונקבה, אבל בשנולד זו"נ, יהיה באיזה דרך ע"י קיום מצוה או שלא בקיום מצוה, כל שהעמיד דור של זכר ונקבה פקע ממנו מצות פ"ו.

וכן משמע פשטות לשון התוס' יבמות (דף סב ע"א ד"ה בני פריה ורביה גינהו), וא"ת דבפרק ד' מיתות משמע דבני נח לא מיפקדו אפריה ורביה, וי"ל דהכא לאו בני חיוב אפריה ורביה קאמר אלא כלומר שבניהם נקראים על שמם כדאמרינן בסמוך, עכ"ל. הנה מבואר בדבריהם דמה שאומר ר' יוחנן בהיו לו בנים בגיותו שקיים מצות פ"ו, אין הכוונה קיום מצוה של פרו ורבו, אלא קיום במציאות שהעמיד דור של זו"נ, ועי"ז שוב לא חל עליו חובת פרו ורבו מכיון שכבר נתקיים בו אף שלא קיים מצות עשה זו.

ובזה מתורץ הכל: קושית הטו"א דהרי עשה המצוה בזמן שהיה פטור, הרי מבואר מדברי התוס' דלר"י אין הכוונה שקיים מצות עשה, אלא דמכיון שהעמיד דורות אף שלא קיים מצוה שוב לא חל עליו עשה דפרו ורבו, וכן מה שהקשה כיצד מקיים פו"ר בבן ממזר הא הוי מצוה הבאה בעבירה, ג"כ לא קשה, דקיום מצות עשה מאן דכר שמו אלא דפקע ממנו מ"ע דפ"ו מכיון דהעמיד תולדות.

וממילא אזדא לה הוכחת המג"ח לענין ספירת העומר דמהני ליה מה שספר בשעת פטור אף לזמן חיובו, דאין להוכיח זה מדברי ר"י, דהרי לא אמר שקיים מצוה אלא שאם העמיד תולדות גם בלי קיום המצוה שוב לא חל עליו מ"ע דפרו ורבו, אלא דמ"מ מצד הסברא י"ל דקטן שספר ספירה קודם שנתגדל אהני ליה מה שספר בקטנותו לחיובו בתשלום הספירה גם משנעשה גדול ואין זה נכנס במסגרת דאין שעת פטור פוטרנו גם לאחר שמתחייב, דשעת פטור אינה מוציאה לשעת חיוב,

דבאמת הא מברך בכל יום על ספירתו של אותו יום, והראשונים דס"ל דבחסר יום אחד אינו סופר בברכה ובטלה מצותו לגמרי, היינו דוקא בחסר ממש דשוב לא חשיבי תמימות, אבל בכה"ג דספר כל הימים אין הכרח לומר דלא יתחייב גם בימי הגדלות, דכיון דבפועל ספר כל יום ויום אף שהיה בפטור מ"מ שפיר קרינן בהו תמימות אלא שהי' פטור מן המצוה, אבל מאז שנתחייב מתחייב על שאר הימים דהא אין כאן חסרון תמימות.

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן תקל"ט:

שאלה. קטן שהגדיל בתוך ימי הספירה. אם יספור מכאן ואילך בברכה או בלא ברכה. והביאני לידי ספק זה יען שמעתי קול הברה שאחד מן הגדולים ז"ל אשר לפנינו הורה לספור בלא ברכה. אך איננו בבירור אם הורה כן. ונחזי אנן:

(א) תשובה. בראש השנה (דף כ"ח ע"א) כפאו ואכל מצה יצא. ופריך עלה כפאו מאן אילימא כפאו שד והתניא עתים חלים עתים שוטה כשהוא חלים הרי הוא כפיקח לכל דבריו כשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו, אלא שכפאו פרסיים.

והנה מבואר בכפאו שד לא יצא וכשחוזר לחלמותו מחוייב לאכול מצה פעם אחרת. וכן כתב הרמב"ם פרק ו' מהלכות חמץ ומצה הלכה ג' אכל כזית מצה והוא נכפה בעת שטותו ואחר כך נתרפא חייב לאכול אחר שנתרפא לפי שאותה אכילה הי' בשעה שהי' פטור מן המצוות עכ"ל. ומבואר דמצוה שעשה בעת שהי' פטור מן המצוות לא הוי מצוה כלל. והכי נמי הספירה שספר בקטנות אינה נחשבת ספירה. ושוב תלוי במחלוקת הפוסקים אם לא ספר יום אחד אם מחוייב לספור שאר ימים וסופר בלא ברכה.

(ב) וראיתי להטורי אבן שם כתב טעם אחר משום דמעשיו של שוטה כמתעסק דיינינן לי' כדאיתא בחולין [יב ע"ב] דקטן ששחט עולה פסול כמו מתעסק בקדשים שלא ידע שהוא קודש. והכי נמי כאילו לא ידע שזה מצה והיום יום טוב. וטעם זה נוכל לומר גם כן בספירה. הגם דלכאורה לא דמי דהא חרש שוטה וקטן יש להם מעשה ואין להם מחשבה. והיינו אם המעשה עצמה מוכיח על מחשבתו כגון שחוקק אגוז לשם כלי נעשה כלי. אבל אם שחט קרבן שאין שחיטתו מורה שלשם

קרבן שחט הוי מתעסק. ואף שאומר בפה ששוחט לשם קרבן. השחיטה לשם קרבן חשיב מחשבה לבד. והתינוח בשחיטת קרבן שהמעשה והדיבור שני דברים. וכיון שאין המעשה בעצמה מוכיח לא מהני.

אבל הכא שדיבור הספירה הוא המעשה. וספירתו מוכיח על עצמה שיודע מה הוא סופר הוי כמו יש להם מעשה ומהני. כן יש לחלק. אך אכתי למה דקיימא לן מצוות צריכות כוונה ואינו מוכח שסופר לשם מצוה. ואי משום הברכה שמוכיח והרי הברכה אינו עצם הספירה. ושוב דומה לאומר בעת שחיטת הקרבן שלשם קדשים שוחט דלא מהני:

מהר"ם שי"ק:

"ע"י שם שהביא דברי המגן אברהם סי' רסז ס"א מרדכי דמגילה כתב דמ"ד תוספו' שבת דרבנן אפ"ה יוצא משחשיכה בקידוש זה כיון דבשעה שמקדש יבוא אח"כ לחיוב דאורייתא ע"ש שהאריך. וצ"ע דהא קטן אינו מוציא הגדול כמ"ש סי' קפ"ו ואע"ג שיבא אח"כ לידי חיוב דאורייתא ע"ש ועמ"ש סי' רס"א ס"ב, "עכ"ל.

טורי אבן מסכת ראש השנה (דף כח.):

אילמא כפאו שד והתני' עתים חלי' וכו'. פי' ואמאי יצא בכפאו שד דכיון דבאותו שעה הוי שוטה ופטור מן המצות אכילה דאותו שעה לאו כלום הוא. וכי הדר חלים באותו לילה ונעשה בר חיובא צריך לחזור ולאכול ואכילה קמייתא לא פטרתו כיון דלא היה באותו שעה בר חיוב מצות.

וק"ל מהא דאמרינן בפ"ו דיבמות (דף ס"ב) היה לו בנים בגיותו ונתגייר ר' יוחנן אומר קיים פריה ורבי' ואע"ג דבני נח אין מצווין על פ"ו כדאמר בסנהדרין (דף נט ע"ב), והא דאמר התם בפ"ו דיבמות דמעיקר' פי' קודם שנתגייר בני פ"ו נינהו לאו בני חיוב פ"ו נינהו אלא שבניהם נקראי' על שמם כדמוכח התם וכן פי' התוס' שם, מ"מ על פ"ו ודאי אין מצווין, והשתא אמאי קיים פ"ו לר"י בבנים שהיה לו בגיותו הא באותו שעה לאו בר חיוב פ"ו הוי א"כ אותן בנים לא עלו לו לפטרו לאחר שנעשה בר חיוב דהיינו לאחר שנתגייר כדאמר גבי מצה דאם אכלו בשעה שאין בר חיוב לא עלתה לו לפטרו לאחר שנעשה בר חיוב.

והיה נ"ל דהכי פריך שכיון דכשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו והא תנן המתעסק לא יצא לכ"ע אפי' אם מצות א"צ כוונה והרי שוטה אינו אלא כמתעסק בעלמא כדמוכח בפ"ק דחולין (דף י"ב) גבי קטן יש לו מחשבה וכדפי' התוספות התם והרי חש"ו חד דין אית להו כדתנן לקמן, והשתא היכא דבר חיובא הוא אפ"ה במתעסק לא יצא ק"ו לשוטה דלאו בר חיוב הוא כיון דאינו אלא מתעסק בעלמא דלא יצא.

ונ"מ להני ב' פירושים אם היה גדול בשעת חיוב המצוה אלא שהיה עבד דדינו כאשה דפטור ממ"ע שהזמן גרמא ועשה אותו מצוה ובו ביום נשתחרר דלפי' א' לא יצא ידי חובה במה שעשה המצוה קודם שנעשה בר חיוב ולפי' ב' יצא כיון שהיה בן דעת בשעה שעשה המצוה לא ה"ל מתעסק, ואע"ג דלענין אכילת מצה אין נ"מ בין הני ב' פירושי' דהא אפי' נשים חייבות באכילת מצה כדאמר בפ"ב דפסחים מ"מ נ"מ לענין מצות שופר ולולב בכה"ג דאמרן.

מיהו ע"כ פי' א' אמת(קפ) דהא אמרינן לקמן (דף כ"ט) דמי שחציו עבד וחציו בן חורין אף לעצמו אינו מוציא משום דלא אתי צד עבדות ידיה ומוציא צד חרות דלנפשיה ומיניה דכ"ש כשכולו אינו בר חיוב כגון קטן ושוטה דלא אתי שעת פטור ידיה ומפיק שעת חיובא אחר שנתגדל והביא ב' שערות או אחר שנתפקח. והא דק"ל מההיא דהיה לו בנים בגיותו ונתגייר לק"מ דש"ה דשבת בעינן והא איכא ואע"ג דר"י פליג אדר"ה התם וס"ל בהיו לו בנים ומתו דלא קיים פ"ו, מ"מ בהיה לו בנים בהיותו עכו"ם מודה דהא איכא שבת

ליקוט השיטות בענין הנ"ל:

א: מהר"ם שי"ק: אפי' אם קטן פטור מ"מ עדיין ספר והוי נחשב לתמימות דלא כ' דבעי ספירה בתמימות רק שיהיה בו תמימות.

ב: מועדים וזמנים: אפי' אם ספירה הוי רק מדרבנן אין הקטן יכול להוציאו לפי הרבה ראשונים דקטן אינו מחוייב בכלל כל החיוב הוא לע האב. רש"י והר"מ ועוד..

ג: הר"מ הל' מצה פ"ו ה"י מחנכין אותו במצות ומאכילין אותו

ד: אמנם הר"מ הל' ציצית: קטן שיודע להתעטף חייב בציצית כדי לחנכו במצות,

ה: הר"מ הל' סוכה קטן שאינו צריך לאמו .. חייב בסוכה מדברי סופרים כדי לחנכו במצות.

ו: הל' לולב פ"ז קטן היודע לנענע חייב בלולב מדברי סופרים

ז: המועדים בזמנים מחלק בין מצה דהחיוב מתחיל כשיודע לאכול דבכה"ג אין החיוב על הבן רק על האב

ח: ולכן במצות דהחיוב מתחיל בבן שש אז הקטן גופו חייב במצוה.

ט: הר"מ הל' מגילה פ"א: ומחנכין את הקטנים לקרותה. ולא פי' שהקטן גופו חייב ותי' ע"פ הירושלמי מובא בתוס' ערכין ג. ד'ה לאתויי דמכניס ומאסף כל ב"ב גם הקטנים ביותר שכולם היו בכלל הגזירה.

י: עכשיו השאילה לגבי מצות ספירה היאך:

יא: רש"י בברכות דף כ. שלא חייבו לחנך בניו בק"ש שאינו מצוי אצלו בלילו

יב: שו"ע סימן ע ובגמ'א שם העיקר כרש"י בזה.

יג: עי' בב"ח וצ"ע מהו כוונתו בזה: רוצה לומר דבודאי החיוב על הקטן כמגיע לגיל יב'. ואז חידש הרב שטרנבוך דאז חל על האב לחנכו.

יד: כנראה הבין דמתחילת זמן החיוב כשהיה קטן ביותר דאז היה מחובי לחנכו רק דאינו נמצא אצל אביו לכן אח"כ כשלמעשה נמצא אצל אביו אז חלה החיוב במקודם ורק הוי חיוב על האב ואינו חיוב דבן.

טו: אמנם צריך לי עיון רב בסברא הזה. דלמה לא נאמר דמכיון דבהגיע לגיל הזה הקטן מבין בעצמו למה לא נאמר דדומה לציצית ושאר מצוות שהבאנו לעיל.

טז: חידוש שחידש המועדים בזמנים דגם אם החיוב היה רק על אביו ולא על הבן מקודם מ"מ יכול אח"כ להמשיך ושייך תמימות.

יז: הסבר הענין: כ' חנוך לנער ע"פ דרכו כי יזקין לא יסור ממנו.

יח: גמ' קידושין דף ל. דזה מיירי אפי' בבן כב או כד.

יט: וחידוש המועדים וזמנים דאם נאמר דהאב פטור לחנכו כשיגדיל זה בגלל דהבן בעצמו חייב אבל היכא דהבן אינו חייב א"כ עדיין חל החיוב על האב

כ: וחידוש דיכול הבן לברך כי העושה מצוה מברך..

כא: אינני מבין את מה שהביא מקובע מזוזה או עושה מעקה דשם אינם מצוות שבגופו רק דבעי שיהיה לו מזוזה ומעקה משא"כ ספירה דכל א' בעי לספור לעצמו והיאך כשמברך הבן נחשב שהאב מקיים המצוה. וצ"ע מהו כוונתו בזה.

כב: יש עוד סברא לחלק בין קטן וגדול בספירה דזה הוי תרי דרבנן וזה הוי חד דרבנן.

יה פרי משה חיים.....קטן שנתגדל בימי הספירה

כג: רוצה לחלק בין להוציא ובין היכא דנחשב כאילו עשה. וצ"ע מהו החילוק. למה זה חסרון בלהוציא.

כד: סברא לפטור קטן: מכיון דכ' בגמ' דספירה היום הוי זכר למקדש ובזמן המקדש קטן אינו דומה חיובו לגדול דאז הגדול היה חייב מן התורה.

כה: יכול לומר עוד סברא לומר דנחשב שהקטן ספר כשהיה קטן וקיים מצוה קיומית ואינו דומה לשוטה.

כו: מביא ראיה לסברא דמקיים קטן מצוה קיומית מבחור שנהיה בר מצוה היאך מותר לו ללמוד בלילה מכיון שבשעה שבירך ברכת התורה עדיין היה קטן.

כז: ע"י שם שהביא בשם הגר"ח דצריך לכוון בברכת אהבת עולם לצאת בזה ברכת התורה.

כח: מחלוקת הפוסקים מתי נהיה בר מצוה אם בתחילת היום או מעת לעת (לפי השאלות בעינין מעת לעת) ולכן נ"מ בבחור הבר מצוה בהנחת תפילין אם לא נאמר כסברת המועדים וזמנים דגם קטן מקיים קיום מצוה מקודם וסגי בזה.

כט: ע"י שם בהערה דף נג בחלק ד סימן רפח ע"י שם שהביא מעשה בא' מהגדולים שנשאר ער כל הלילה דיכול להעיר את בנו לקרא ק"ש בסוף הלילה קודם אור היום.

ענין אחר מענין לענין מאותו הענין הנ"ל:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קפו

קטן חייב מדרבנן, כדי לחנכו; וההיא דבן מברך לאביו, כשלא אכל האב כדי ב' } שביעה, (ז) שאינו חייב ג' } אלא מדרבנן.

רבי עקיבא איגר אורח חיים סימן קפ"ו, וז"ל, "מסתפקנא באכל ביום האחרון של שנת י"ב לעת ערב קודם לילה ובתחלת הלילה שנעשה גדול עדיין לא נתעכל המזון אם מחוייב מדאורייתא לברך. ואם נדון שהוא דאורייתא י"ל דאם בירך קודם הלילה. דכשהחשיך צריך לחזור ולברך כיון דבעידן דבירך לא היה חייב מה"ת לברך א"י לפטור חיובא של דאורייתא.

הכנה לקראת יום הקדוש של שבועות

יום של קבלת התורה

אור החיים שמות פרשת יתרו פרק יט':

ויסעו מרפידים. קשה למה איחר המוקדם כי פסוק זה היה לו להקדים קודם פסוק שלפניו שאמר באו מדבר סיני, ואולי שהוא על דרך אומרם (סנהדרין ק"ה ב) אהבה מקלקלת השורה להקדים המאוחר, שלהיות כי הוא זה יום המקווה לבורא לתורה לעולם לעליונים ולתחתונים ומיום הבריאה והם יושבים ומצפים מתי יבואו בני ישראל מדבר סיני, לזה כשהגיעו שמה לא עצרו כח לספר סדר הדבר ותכף קדמה ההודעה באומרו ביום הזה באו וגו' הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק ושמחו שמים וארץ כי זה הוא תכלית הבריאה ותקותה ואחר כך חזר הכתוב להודיע פרטן של דברים.

עוד ירצה בהעיר עוד אומרו ויבואו מדבר סיני והלא כבר אמר בכתוב שלפניו באו מדבר סיני. עוד צריך לדעת למה הוצרך לומר ויחנו במדבר הלא מובן הוא הדבר כי במקום ביאתם חנו.

אכן כוונת הכתוב הוא להקדים ג' ענינים הם עקרי ההכנה לקבלת התורה שבאמצעותם נתרצה ה' להנחילם נחלת שדי היא תורתנו הנעימה :

הא' הוא התגברות והתעצמות בעסק התורה כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה, ולזה תמצא כי כל מקום שזכירנה ה' לתורה ידקדק לומר לשון חוזק ואומץ עד גדר שימית עצמו עליה דכתיב (במדבר יט יד) זאת התורה אדם כי ימות וגו' ודרשו ז"ל (שבת פ"ג ב) וכו', כמו כן רבותינו ז"ל ידקדקו בהזכרתה לומר עסק התורה השתדלות התורה ורבים כמוהו, ועיין מה שפירשתי בספרי חפץ ה' שחברתי על קצת ממסכתות הש"ס בקטנותי במאמר רבותינו ז"ל (שם פ"ח ב) למיימינים בה כו' ותרצה כי לא תושג ההשגה אלא בהתעצמות גדול, וכנגד זו אמר הכתוב ויסעו מרפידים, לא בא להודיע מקום שממנו נסעו שאם כן היה לו להקדימו קודם תחנונם, אלא נתכוין לומר שנסעו מבחינת רפיון ידים כמו שמצינו שדרשו כן

כ פרי משה חיים.....הכנה לקראת יום הקדוש של שבועות

רבותינו ז"ל (סנהדרין ק"ו א) בפסוק (לעיל י"ז ח') וילחם עם ישראל ברפידים ברפיון ידים עד כאן. והן עתה נסעו מבחינה זו והכינו עצמם לעבוד עבודת משא בנועם ה', והוא אומרו ויבואו מדבר סיני.

וענין ב' הוא השפלות והענוה כי אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשפיל עצמו ומשים עצמו כמדבר, וכנגד זה אמר ויחנו במדבר פירוש לשון שפלות וענוה כמדבר שהכל דורכים עליו.

וענין ג' הוא בחינת ייעוד חכמים בהתחברות בלב שלם ותמים לא שיהיו בד בבד שעליהם אמר הכתוב (ירמיה נ) חרב אל הבדים (ברכות ס"ג א), אלא יתועדו יחד ויחדדו זה לזה ויסבירו פנים זה לזה, וכנגד זה אמר ויחן שם ישראל לשון יחיד שנעשו כולן יחד כאיש אחד, והן עתה הם ראויים לקבלת התורה.

עדת

פרשת יתרו

יעקב

ז

ובפנימיות הנפש ע"י מה שנכנסו הדברים ששמע ושקבל בגוף העצם שלו.

וזהו המעלה בשמועה טובה שיכולה לדרשן את העצם, ולכן בלשון התורה משמע לשון שמיעה גם למובן הקבלה בלב כמו שתרגם אונקלוס עה"פ והיה אם שמע תשמעו אל מצתי, ויהי אם קבלא תקבלון לפקדוי (ולשון אונקלוס עה"פ שמע ישראל שלא תרגם בלשון קבלה אלא שמיעה ממש, שמע ישראל, אין כאן המקום בזה).

ובזה מובן שפיר דאחרי הפסוק שלפנינו אתם ראיתם וכו' ממשיך הכתוב ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וכו' ות"א וכען אם קבלא תקבלון למימרי וכו', ולפי"ד רבינו יונה המכוון בזה שתהי' בחירת עם ישראל בשעת יציאת מצרים לא רק מאור עינים, אתם ראיתם, אלא גם שמועה טובה המדשנת את עצמות האומה ויוצאה ממנה שמירת הברית של תורה להיותם סגולה ממש מכל העמים בכל שטחי החיים.

ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי

פירש"י כנשר הנושא את גוזליו על כנפיו וכו' אינו מתיירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ וכו' לכך נותנו על כנפיו, ואומר מוטב שיכנס החץ בי ולא בכני וכו' וכו' נראה

הפירוש דהקטירוגים על כחירתם של ישראל מכל האומות כגון מה נשתנו אלו מאלו בשעת קריעת ים סוף, לא הועילו כלל כמו שאינו מועיל שום טענה וקטרוג כלפי קוב"ה כב', וזהו יכנס החץ בי ויתבטל החץ, כי ישראל מונחים למעלה מן הכנפים במקום שאין שום קטרוג מגיע, אולם בשעת חטא העגל נתעורר קטרוג שאמר הקב"ה ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול ופעל משה בתפלתו והמשיך מדת רחמיו של הקב"ה דגם לאחר החטא יתקיים בהם בישראל אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם הוי"ה לפניך וכו', וכתוב הוי' ודרשו ז"ל הוי' קודם שיחטא האדם הוי' לאחר שיחטא האדם, וכתוב בשם הגר"א דזהו כמו שנא' במלאכי (ג' ו') כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם, מפני שאני ה' איני משתנה בין קודם החטא בין לאחר החטא, כי לא תשתנה מדת הרחמים שלי, לכן אתם בני יעקב לא כליתם, אע"פ שחטאתם ועזבתם אותי עיי"ש, ומכאן זה אין הקטרוג מגיע לכללות ישראל כמו שאינו מגיע לשם הוי"ה, וזהו ואביא אתכם אלי, למדה שלי.

ועתה אם שמוע תשמעו בקלי וכו' והייתם לי סגלה מכל העמים

משמע מלשון אם שמוע תשמעו דתנאי יש כאן וא"כ בשעה שאין

עדת יעקב עמוד מס 14 שבועות פרלוב, יעקב בן נחום מרדכי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש

תרגום אונקלוס מלכין כהנין ועם קדיש, והיינו דתיבת ממלכת נסמכה לתיבת כהנים והפירוש הוא ממלכה של כהנים [על משקל נוסח ישראל, כנסייה של ישראל] אמנם ביונתן בן עוזיאל כתוב מלכין קטירי כלילא ^(דבר הממלכה) וכהנין משמשין, ור"ל דממלכת היא תיבה ומדרגה בפני עצמה, מלכים הלוכשים כתר, ועוד שיהיו גם כהנים משמשין, ושתי חטיבות נאמרו בכאן, מלכות, וכהונה מלבד גוי קדוש.

ויתכן לומר אליבא דר' יוסי דס"ל בשבת (פז.) דהוסיף משה יום אחד מדעתו התורה בז' בסיון ניתנה והסכים הקב"ה על ידו דאף דנאמר לו למשה וקדשתם היום ומחר וכו' כי ביום השלישי ירד וכו' מ"מ רק אחר ג' ימים ירד ה' על הר סיני עיי"ש בגמ', ותלוי זה בהנ"ל דאם ממלכת כהנים היא חטיבה אחת וגוי קדוש חטיבה האחרת די לזה שני ימים של פרישה והכנה, אבל אם ג' חטיבות כתובות בקרא אז בענין ג' ימים של הכנה.

והנה מבואר בברכות סו"פ אין עומדין (ל"ד:) דמעלת ר' יוחנן בן זכאי ה' בחי' שר לפני המלך (והיה ראש הסנהדרין בדורו) ומעלת ר' חנינא בן דוסא שהי' כעבד לפני המלך ולכך נתקבלה תפלתו ביותר, עיי"ש וברש"י, ואיתא בשם הרה"ק החוזה מלובלין על

הפסוק בסו"פ בהעלתך ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה, ופירש"י אינו אומר בעבדי משה אלא בעבדי במשה, בעבדי אע"פ שאינו משה במשה אע"פ שאינו עבדי, דהיינו משום שמשה רבנו כלל בתוכו ב' המדרגות, שר לפני המלך וגם עבד לפני המלך נויש לפרש לפי"ז בנוסח התפלה של שבת ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו והוא מלשון הפסוק שם לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, והיא מדרגת עבד לפני המלך הנכנס בכל חדרי בית המלך בלא רשות כד' רש"י הנ"ל בברכות, ויתר על זה כליל תפארת בראשו נתת לו שזכה להיות שר לפני המלך-ואדון כל הנביאים בעמדו לפניך על הר סיני.

ולפי דברינו לעיל י"ל דאליבא דר' יוסי ה"י זה תחלת רצונו של הקב"ה שיהיו ^(המדרגות) מדרגות ממלכת כהנים חטיבה אחת, שר לפני המלך ועבד לפני המלך משולבות יחד וכדרך דכתיב בדוד המלך דאמר טוב לי תורת פיך וכו' וגם ואני תפלה, וכברכות (ב:) עד חצות ה' עוסק בתורה מכאן ואילך בשירים ותשבחות, ולכך כתיב במתן תורה וקדשתם היום ומחר, וכנ"ל ב' ימי הכנה, אחד כנגד ממלכת כהנים ואחד כנגד גוי קדוש, אמנם משה רבינו צפה שבדורות הבאים יתחלקו המדרגות, ורבן יוחנן בן זכאי יהי' שר לפני המלך לעומת ר' חנינא בן דוסא שיזכה לדרגת עבד לפני המלך, א"כ תהי' ממלכת חטיבה בפנ"ע וכהנים חטיבה בפנ"ע [וכ"ד התרגום יונתן] ולכך הוסיף יום אחד מדעתו שיהיו להם

חלק ג'

ליקוט דרשות ומראי מקומות

על

פרשת השבועה

חג הסוכות תש"פ

א) הרב קסטנבאום : לכל שכן שלך יש טלפון בנעלים ויש לו מכונית שעפה אז יש לך הרבה צרות בחיים שאין לך את כל זה. אם חסר לאדם מה שיש לב' הוא מצטער. אבל בסוכות לומדים דאדם יכול לחיות בלי גג מעליו רק צריך להיות עם ה'. זהו טעם דקוראים קהלת בחג הסוכות דהכל הבל אם רק חיים בשביל הדברים האלו אבל אם את אלקים ירא אז יש לכל תכלית.

א פרי משה חיים.....הכנה לקראת יום הקדוש של שבועות

(ב) הרב סתם : כולם רוקדים בחתונה.. כולם נהנים .. הבדחן אומר לחתן לכלה כל חתונה גרוע כלם צרייכם ללכת לפסכיאטר.. זהו הכל אמת אם הנישואין רק בשביל עצמך אבל אם עושים בשביל הזולת אין לך דבר טוב מזה.

(ג) רב משה מאיר וייס. חכם לב יקח מצוות. משה לקח עצמות יוסף.. משה התפלל 505 פעמים להכנס לא"י בכדי לקיים מצות א"י . איזה חכם הרואה את הנולד.. מה מביאים אותך לעוה"ב . צריך לחפש מצוות. חכם לב יקח מצוות. לצלצל להורים.. צדקה.. יתומים אלמנות עגונות..

(ד) רב רודעץ.. אז ימלא שחוק פינו רק אז.. קהלת .. צריכים לעשות משקל בזמן שמחה.. וזמן חשוב.. עת לנוע עת לרקוד.. עת לחבק.. עת לכל.. עת לשתוק.. לשלום ולמלחמה.. מהו חילוק בין זמן ועת. הרב הירש: בראשית כעת חיה ..לשרה בן.. זמן ועת.. זמן בדרך כלל מלשון זימן.. קבוע לתכלית.. עת רק רגע לעשות דבר .. יש בלבול בחיים וחושב דיש כ'כ לעשות.. הכי חשוב לכל עת.. רק צריך למצא הזמן.. לא למהר.. חסידים מכינים למצות . דבר בעתו מה טוב.

(ה) הרב סתם .. ד' מינים סוכה.. שמחת בית השואבה.. שמחת תורה כל אושפיזין.. ב' דרכים . לפי זמן .. לפי קבלה מה שנתנו חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות לפי קבלה. .. לפי הסטוריה אין זה נכון.. כי משה נולד אחר אהרן.. רב מתתיהו סלומון פי' שאין מחשיבים לפי לידתם.. אלא לפי מה שנתנו לנו..

פרשת נח תש"פ

(א) רב שי טהן: נח בנה את התיבה קכ שנה. כ' בעצם היום הזה.. רצו להחריב את התיבה. אם היה דורש להם ככה הלא היו חוששין שהוא משוגע או מטורף למה לשבור התיבה. אלא לא קירב אותם.. זה מספיק להסביר לב' אפי' בסברות יפות אבל בעי ג"כ לקרב להזמין לארוחה.. כ"כ אפשר שיאהב אותו כנראה לא חשבו שיש לו אהבה עליהם

(ב) רב חיים שמואלוויץ: מי נח.. לא התפלל בעדם. אבל באברהם בסדום.. התפלל אולי יש חמשים או ארבעים שלשים.. לא בקש פחות מ' עי' רש"י ראה דאצל נח לא היה יכול להציל ע"י נח ושלשת בניו ונשותיהם.. דהם היו רק שמונה.. אבל כ' דנח אשם דלא התפלל הלא אברהם היה יכול להתפלל.. אלא ודאי לא היה עוזר.. בכ"ז אשם.. כמו שביאר הגר"ז ג' היו באותה עצה בלעם יתרו ואיוב.. בלעם נהרג בחרב.. איוב סבל.. ובני בניו של יתרו ישבו בלשכת הגזית. איוב שתק.. אבל מה הוסיף יתרו דברת. אם כואב צריך לצעוק...

ובזה היה נח אשם. אבל אברהם כבר צעק.

(ג) רב פאם: סוף פ' בראשית..בן ללמך.. נח.. זה ינחמנו ממעשה ידינו.. היה מייצר כלים לעבוד את האדמה. היה להם הרבה זמן שלא היו צריכים לעבוד כ"כ קשה. ותמלא הארץ חמס. משנה כתובות דף נט: אפי' יש להם מאה שפחות מ"מ יש לה חיוב לעשות ז' מלאכות בבית. בטלה מביא לידי שטות וזימה.גמ' סנהדרין דף קח: הגיע דור המבול לגאווה מחמת ההצלחה שלהם. הרבה אומרים דגם על דרינו דהווי כדור המבול.בתחילת שנות 1900 עבדו אנשים יד שעות ביום כמעט לא היה פשע ברחוב.. היום 40משעות לשבוע.. א"א ללכת ברחובות בהרבה ערים אפי' ביום.בשמיטה בא"י מחלוקת גדולה אם חייבים לעבוד בשמיטה פיקוח נפש.. הנצי"ב היה לו רעיון שצריכים להתחיל מקומות לימוד לאנשי האדמה..

(ד) רב פאם על ההפטרה:וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך. שנים רבות הרב פאם עבד שכל הילדים ילמדו תורה. הרוסיים שהגיע לאמריקא.. ובמיוחד לא"י שובו..

סיפור יפה.. על רוסיה אחר המלחמה ד'1903 עם יפן .. דנחרב על חיל הים דרוסיה.. היה מגביות בכל ערי רוסיה לבנות שוב החיל הים.. א' בכפר קטן.. בגדיו קרועים.. הציע שיתן 100 רובל בעד מדינת רוסיה מתחת לצאר אהובה עליו.. וצחקו מאיפא יש לך 100 רובל.. והסביר כשמתכר.. נותן לו השופט הבחירה או יום א' בבית הסוהר או רובל.. ותמיד הוא בוחר יום א' בבית הסוהר. ואם ככה שוה מוכן לשבת 100 יום למדינה האהובה עליו.. רק שאינו מבין שאין זה יכול לבנות שוב החיל הים.. מי שרוצה לבנות בתי ספר לילדים .. צריכים יותר מדרשות יפות צריך מעשה כסף לב.. והכל

(ה) נח צדיק היו בדורותיו .. הוורט של הרב מנחם ב. סקס.. יש דורשים לגנאי (ו) ספר של הרב קניבסקי: ע"פ דברי החזון איש: ב' הפירושים נכונים.. הכל תלוי בסביבה של אדם. אם יש לך צדיקים על ידך יש סיכוי גדול שיושפע וכן אצל רשעים.

(ז) רב סתם.. אדם שיש לו השפעה על אחרים.. מצא חן אצל אחרים. היאך נהיה א' דימצא חן בעיני ה. ונח מצא חן בעיני ה'. היאך. גמ' סנהדרין.. קיח: היה צריך להיחרב עם דורו אבל מצא חן בעיני ה. רב שלמה פרייפלד.. אהב כל תלמידיו א' מתלמידיו לא אהבו אותו לא ידע למה. היה לו ספר שערי אהרן על הפסוק ונח מצא .. אמר דאדם שהוא בעל כעס. לא ימצא חן.. הבחור היה לו הבעיא הזאת . הרב פרייפלד שמח כ'כ על זה. רב פאם גמ' פסחים ג' ה' אוהב א' מהם דאינו כעסן. היאך מתגבר רק על ידי ענוה.. דבלי זה היאך לא ישמעו לי

(ח) ספר של הרב זלצר.. רב אשר אריאלי.. איזה ענו.. כ'כ אוהבים אותו . כמה מהסיפורים ... פעם א' בא לבקש מחילה.. שלא דיבר אתו היה צריך ללכת להתפלל על אמא של תלמיד א' בכותל. עוד פעם ליל שבת שדיבר עם א'.. הלך לבית שאכל שם .. לומר לו שבת שלום.. כסא בביתו בשעת השיעור..

פרשת ראה

הפטרות : מקודם קראנו ג' דפרענותא. וקוראים ג' דנחמתא ואח'כ ז' משבת נחמו הרב גלקשטיין

ז' דנחמתא הכי חשובות מכל השנה. בגמ' לא כ' איזה הפטרה בכל שבת רק כא' פסוקים.. אבל לא כ' איזה הפטרה.. אבל בז' דנחמתא הן קבועין.. פסיקתא מדרש.. אם חסר א' אפשר להשלים.. רק בהפטרות דז' דנחמתא.. נחמו נחמו עמי אמר ה' אלקיכם. נחמה כפולה... חטאו בכפלים.. חטא חטאה ירושלים.. לקו בכפליים.. ערבי נחל מלבושי שרד בשו'ע.. יאמר ה' אלקיכם.. ולא הוי'ה.. יאמר בעתיד.. צדיקים אפשר להפוך מדת הדין לרחמים.. רשעים ההיפך.. דיבור לשון קשה.. אמירה רכה.. ישעיה.. שדיבר על חורבן.. כי פי ה' דיבר.. רחמים דיבר קשה.. בזמן פורענות.. ה' נהפך לדין.. אבל בנחמה יאמר לשון רחמים אלקיכם שמהפך ללשון רחמים.. אפי' מדת הדין יאמר דבעי רחמים..

בני יששכר: נחמה אלקיכם.. ובעונש כי לקתה מיד ה' כפליים.. נחמה כפולה..

ואני תפילתי.. לך ה' בעת רצון..

נחמו שוה 104 כפלים. 208 פנחס ג'כ 208 הנה אנכי שולח לך אליהו הנביא..

הפטרות .. הכי חשובות מכל השנה.. ג' דפרענותא.. וז' דנחמתא. בש'ס כ' כמה הפטרות מס' מגילה ר'ח אב שבת חדשיכים ומועדיכם.. תוס' אומרים דלא עושים כן.. שמעו דבר ה' הא' דפורענות שמעו דבר ה'.. פסיקתא.. שהלכה אינה כש'ס

כמעט לא מוצאים דהולכים כמדרש נגד ש'ס.. ג' פורענות ז' נחמה ב' דתשובה..

צמח צדק.. תלמיד דב'ח נ'מ להלכה.. אם לא קראו הפטרה באיזה שבת מהפטרות.. צריכים לקרא בתשלומים.. ג' דפורענותא או ז' דנחמתא בעי השלמה.

למה בעי נחמה עד ר'ה .. נחמו פרק מ' ותאמר ציון.. מט נא.. נד.. אז אנכי אנכי .. פרק נא.. פרק.. נד.

I spoke about the wonderful book written by the great gaon Rav Pinchos Hirshbung, who served for many years as the chief rabbi of Montreal. He came from the town of

Dukla in pre ww2 Galicia. Chasidic town.. Nazi's coming...horrific treatment of all the inhabitants but especially the cruelest of all was their

treatment of rabbanim in all towns. First question: . Where is the rav? His grandfather was the rav, the Nazis were after him and it was necessary to sneak him out of the town...The Nazis cut off the beards of the Jews, but in order to really mock them , they only cut off half of the beard to make the Jews look totally ridiculous. Rav Hirshprung commented now he better understood the gemara in Megilla that said the Haman was a barber, as his descendants the Nazis followed in his footsteps. Rav Hirshprung tell an amazing story how he miraculously was able to get his grandfather out of town.. To get him out.. The wagon.. The poles ,, ukrainians.. 250-350.. The merchandise purchased with fake money... Rav Hirsprung was forced to build because he was a rav...he was forced to clean manure with his bare hands.. Then sweep streets... expell all jews from dukla.. Begged nazi leader.. To leave 50 old jews in town.. Had 63.. Blew shofar silently... took lulav and esrog.. Ran across the border with clothing arrested several times by communists Rav Hirshprung ran over the border and was caught several times and was save miraculously.. Finally reached Lutz on Luithainia where the rav , my wife's grandfather,.. Rav zalman sorotzkin in told him how the communist had closed

his cheder of 600 kids.. No torah allowed He advised him to run to Vilna where Rav Chaim Ozer was and there was still Torah being learned for without .Torah yiddishkeit could not continue. He ran there and was eventually saved . Daughter of shochet cursed him out.That was the situation even amongst the children of the observant....

נתיבות שלום:

פרשת ראה.. ראה נותן לפניכם.. מה שייך לראות.. מה זה ברכה וקללה.. ולא כ' שכר ועונש.. מה זה היום.. היום ג' פעמים..

התשובה היא דה' נותן לנו הנסיונות שיכולים לעמוד בהם ולקבל ברכה.. זהו הנסיונות.. שהם לנסיון להרים את האדם.. דיש לו הכח לעלות..היום כל יום יש הנסיון המיוחד.. דיכול לעלות בו.. והיום לעשותם היפך מעמלק שכ' בו מחר..דהפעולה של עמלק זה לקרר החמימות אשר קרך בדרך.. כמו שהביא רש"י בפ' כי תצא להתקרב אדרבא צריכים חמימות... ..עמלק והנצי"ם ימ'ש זהו לעשות לעג מכל דבר וזה מביא לקרירות.

ראה לשון יחיד.. לפניכם .. לשון רבים.. קוצק שיש ב' ענינים שצריכים לשקול א' לעצמו וא' מה אפשר לעשות בעד הכלל.

ראש השנה : היום זה יום הדין..

לשמוע קול שופר.

תקיעה אחדות כולם ביחד..

שברים תרועה שיש כל מיני אנשים..

פרשת שופטים

א) מהרב עפלבונים : פרשת עגלה ערופה.. ידינו לא שלחו את הדם הזה.. מהו ה'א.. לא שלחנו בלי אוכל ולויה.. בשלמא אם מת מחמת רעבון.. אבל משמע דמת מחמת חרב מה שייך לבית דין.מאלתר דקלם.. דאם היה מרגיש יותר חשוב בעיניו אולי היה יכול להנצל..

ב) חשיבות לאדם.. שיהיה לו הרגשה טובה..

ג) יוסף שלח העגלות.. עגלה ערופה.. רעיון דעגלה הערופה.. דאביו אהב אותו נתן לו כתונת פסים..

ד) רב משה פיינשטיין : בנו רב ראובן.. אביו אהב אותו.. תמיד נתן לו מקום לשבת על ידו..

ה) תמיד שם את בגדיו על חימום בחורף...

לפני שבוע הרב גלקשטיין

ו) הכרת הטוב הלקח מהרב פאם:לא תקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכים ויסלף דברי צדיקים.

ז) שמואל שעבר גשר ונתן לו יד..

ח) אמימר בא א' והוריד מכובע שלו דבר שעף עליו..

ט) מר עוקבא.א' כיסה רוק שהיה בפניו..

י) בא הפועל עם הפירות ביום ה' ולא ביום ו'... ואע"פ שלא לקח אותו.. רק שהציע לו..

יא) עוד יש חיוב לדון אם אתה יודע היאך לדון.. אז למה פסלו את עצמן.. הכרת הטוב..

יב) רופא שנים רבות.. למד רפואה..

יג) שלום בית....

יד) מי שלמד בישיבה אם זוכר מה שעשה לו רבותיו והוריו ששילמו שכר לימוד

טו) ילד קטן צריך ללמד שיאמר תודה.

טז) היום יארציט של אמי מורתי... הכרת הטוב בעד הכל..

יז) הרב פרנד : לשמוע לדברי חכמים

יח) מחלוקת בין הגר'א ובין השו"ע לגבי שתיית גילוי..

יט) לא שייך הטעם.. של נחשים.

כ) יש עוד טעמים שלא גילו

כא) מציצה בפה

כב) אין הלכה כר"מ לא כר"י אב בגזירותיו הלכה כמותו

כג) הסבר : בי חייא : לא הבינו למדות דר"מ ואחרי רבים להטות.. אבל בגזירה

צריכים לעשות כי לא בעי לדעת טעם

פרשת כי תצא

(א) מי נח.. לא התפלל נח על דורו.. למה לא התפלל. הרב פאם.. שחשב שלא יעזור.

(ב) רב חיים שמואלויץ.. אברהם אבינו בקש על אנשי סדום .. חמישים ארבעים.. אבל פחות מעשרה לא בקש.. דאצל נח.. לא עזר.. אבל הקשה רב חיים היאך למד מנח הלא נח אשם בזה דמחמת זה נקרא מי נח דנח לא התפלל.. וביאר רב חיים דאה"נ לא היה עוזר אבל בכל זאת היה צריך להתפלל דכך הוי חובת ההרגשה דחייב לעזור לזולת ואברהם יצא ידי חובתו דהתפלל בכל הבקשות..רב חיים ביאר דמכאן לומדים כמה חייב אדם לדאוג לזולת דאפי' היכא דלא יעזור התפילה בכ"ז חייב להרגיש צרת הזולת.עי' בהמשך :

(ג) כמו הגרי"ז חילוק בין איוב ויתרו. דחז"ל אומרים דפרעה קרא לג' ליעוץ יתרו בלעם ואיוב. דיתרו ברח.. ואיוב שתק..אז מה העדיפות הגדולה של יתרו מאיוב ואיוב סבל הרבה יסורים מחמת שתיקתו ויתרו זכה דבניו ישבו בלשכת הגזית הלא גם הוא לא יעץ טוב רק ברח. ותי' הגרי"ז דאם כואב צועקים..ומה ששתק מוכיח דלא הכאיב לא הכאב של העם.

(ד) מנהיג צריך להתפלל בעד הקהל.. וצריך להרגיש

(ה) צריך שיהיה לו שפה משותפת עם הקהל..

(ו) מעשה דספר בברנוביץ.. לא רצה לסגור בשבת.. רב אלחנן ניסה הרבה פעמים לא והצליח.. עד שבא החפץ חיים.. היה לו שיחה משותפת אתו וזה פעל והוא סגר.

(ז) מעשה עם זקן א' בבית הכנסת של ר' בערל וייץ.. הרב סיפר מעשה על הח"ח שסילק בחור א' שחילל שבת.. הזקן אמר שהוא היה הבחור.. לא אמר לו מילה..רק בכה שבת יום קדוש..ההרגשה...

ח) מצרים מותר אחר ג' דורות להתחתן אתם.. כי פתחו לנו מקום במצרים.. לגור.. אבל הלא זרקו הילדים ביאור ושיעבדו אותנו מאתים ועשר שנים.. הרבה רעה אינו מבטל מעט טוב... כ"ש הרבה טוב אינו מתבטל במעט רעה

ט) גמ' 'במות סג. ר' חייא אשתו קשה .. קנה לה כל הזמן מתנות.

רב האחין שלו שאל למה אתה עושה ככה. היא מגדלת את בני ומצלת אותי מחטא. הלא הילדים היו גם שלה.. אבל אין זה מוריד החובה של הכרת הטוב.. צריך לעשות בלי חשבונות

י) להדגיש בימי אלול הכרת הטוב...

יא) הכרת הטוב לזולת לחברותא להורים..

יב) עמלק.. דרש משה.. הלא אין היום סנהדרין.. ולא ידוע מי עמלק.. אבל ב' לימודים תדע כמה אנשים יכולים להיות רשעים.. הנצי"ם ימ"ש

יג) וגם על עצמנו בלי מוסר והתבוננות יכולים בעצמינו ליפול.

יד) היאך לבחור שידוך: רב אשר סינקלר.. אסור מואב ועמוני.. כי לא יצאו עם לחם ומים.. מה כ"כ גרוע.. הלא מצריים מותר.. עמון ומואב.. מחמת אברהם.. לוט.. ניצל.. ליכא הכרת הטוב.. יהודיים למה נקראים הכי.. דבא מלשון להודות.. זהו עיקר. תראה כל חיים כמתנה.. ומי נתן לנו המתנה..

טו) לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע.. א"כ למה יש לו בן סורר ומורה.. מהו הטענה.. (הרב אפלבוים) משך חכמה.. ונתנה ה' אלקיך בידך.. לכאורה אפי' אם לא יצליח.. אלא יסוד מתיר אשה יפת תואר .. אבל איפא הסתכל. עי' בהמשך ..

טז) ונתנו ה' אלקיך.. אם ההסתכלות.. שלך היה להכרת הטוב שניצל מסכנה אז לא היה בא לאשה יפת תואר..

יז) שכח את כל הנסים גם כל השלשים יום עוד שוכח את כל הנסים של המלחמה כי רק חושב על עצמו ולא על מה שקבל

יא פרי משה חיים.....פרשת כי תצא

יח) מה יוצא מזה תשנא גם אשתך והילד ג'כ לא יהיה לו הכרת הטוב.. מדה כנגד מדה..

פרשת כי תבוא

מהרב פרנרד :

A Person Must Find Pleasure In Mitzvos

In the middle of the terrible string of curses in this week's parsha, the pasuk [verse] says, "Because you did not serve Hashem, your G-d, with gladness and with goodness of heart, out of an abundance of everything." [Devorim 28:47] The Torah is teaching that in some way, the Tochacha (punitive chastisement) resulted from a failure to joyfully perform the mitzvos.

The difficulty with this statement is obvious. The Tochacha is a horrific litany of calamities. When Rashi and the classic commentaries wrote their insights into the pasukim [verses] describing the terrible punishments set out in this parsha, it was as a prediction of what could happen in the future. Unfortunately, we know that everything spelled out in these pasukim actually transpired. The pasukim are not exaggerations. They happened as literally as they were written.

The obvious question is — did these punishments really occur merely because we did not have appropriate joy and enthusiasm for keeping G-d's mitzvos? Could it be true that despite the fact that we actually kept all the mitzvos, we were punished for our attitude alone?

Rav Simche Zissel Ziv, “the Alter of Kelm,” (1824-1898) suggests that the Tochacha did not occur because people did not have the proper joy in fulfilling mitzvos. It came about because they stopped fulfilling mitzvos – period! So why does the pasuk attribute the Tochacha to a failure to fulfill mitzvos joyously?

The Alter of Kelm explains this based on human nature.

People do not do things that they do not enjoy. People need an incentive to do things. Sometimes the incentive is financial. Sometimes the incentive is based on physical pleasure. Sometimes the incentive is emotional. There must be some .benefit from an activity or we will not continue to do it

A person who views the life of Torah and mitzvos as a tremendous goal and tremendous benefit, rather than as a burden, will obviously continue learning Torah and performing mitzvos. Of course, there are times in every person’s life when his interest in something may wax or wane. But as long as the general feeling towards Torah and mitzvos is that “this is what it is all about,” they will give him pleasure and ultimately give him a purpose in life. When that is the case, he will continue to do them. When that is not the case, Torah and mitzvos may become rote and mundane. They then become a burden. When that

happens the person may eventually stop doing them entirely.

The result of ceasing to do mitzvos is the Tochacha.

I always try to make the point to my students in Yeshiva that it is crucial for a person to find his own niche in learning. As some point in life, a student must develop a pleasure (geshmak!) in his learning. When he leaves the Yeshiva – at whatever age – and is looking forward to the next 40, 50, or 60 years of life without a yeshiva supervisor (mashgiach) telling him “You need to show up to the Beis Medrash for learning,” only one thing will keep him learning. He must enjoy it! He needs to feel a sense of pleasure and accomplishment. If not, he will just stop learning. When a person stops learning, the spiritual ramifications are not pretty.

Every person should strive to find pleasure in some aspect of learning. It can be more expansive study (bekius) or more analytic study (b’iyun). It can be Tanach (Bible) or Talmud; Halacha (law) or Hashkafa (philosophy). Everyone must find pleasure somewhere in the vast universe of Torah study. He must find a place in Torah where he can study “b’simcha” [with joy] and thereby guarantee the continuity of his Torah study commitment.

If there is one thing we as parents must try to give over to our children, it is the esthetic beauty and pleasure of mitzvos. If we can transmit the pleasure of being an honest religious Jew, of properly observing Shabbos, of a Succah experience, of a family Seder, of doing any mitzvah, to the next generation, then we can feel confident that they will cherish those experiences for the rest of their lives. The pasuk “Because you did not serve Hashem, your G-d, with gladness and with goodness of heart...” alludes to the alternative.

הרב אביש: תחת אשר לא עבדת ה' בשמחה בטוב לבב...

תחת.. מה הוא מתחת... מהו הסיבה שלא היה לו שמחה.. אם אב ואם מבקש קפה.. רוצים שיהיה לו חיוך על הפנים... בגלל שלא היה על הפנים שמחה זה מראה שלא היה לו קשר עם ה'..א' רצה להיות אצל רבו רב שמחה בונים הוא לא היה איש שמחה.. לא הגיע לרבו בשבת.. ולא הגיע בשבת.. למה לא הגעתי לפני שבת.. הרבי אמר.. כל יו"ט קצת בתוך מוסף.. רק בט' באב.. אין שום הזכרה בשבת.. יכול לקחת כל א' לביתי רק מי שאין לו שמחה א'א לקחת לביתי.

הרב דטקטור סגל בשם רב ש.ר. הירש:הסברו בתוכחה :

ישלח לך את המהומה.. (אין מנוחת הנפש)פסוק כא ידבק בך את הדבר.. הרב ש.ר. הירש.. ישלח ה' יאוש לא ירגיש טוב (דעי"ז בא כל התוכחה היכא דאדם מרגיש שאין לו תקוה הכל אבוד אז יחול הענינים של התוכחה)..וה' לא יוריד אותו ממנו.. כל א' לפעמים נהיה לפעמים מיואש.. ליום או שבוע.. אם ה' לא יעזור לצאת ממנו אז בעי עזרה..

עכשיו יש לחשוב מה אני יכול לעשות שאצל אחרים לא יבא למצב של יאוש. אם תאמר לא' שאתה נותן לי שמחה לראות אותך.. אם א' אומר לחבירו תודה לך שאתה מי שאתה.. אם נותן מחמאה לאחר ירגיש טוב.. פסיכולוג שאומר דברים טובים לחולה ירגיש יותר טוב אע"ג דיותר דהוא מקבל שכר בעד עבודתו.וכן בשפת אמת..מדרש תנחומא.. אם שמוע תשמע בקולי.. ש ת ב. אותיות שבת... מדרש כ' אם שמוע בעוה"ז תשמע בעוה"ב.. רב חיים שמואלויץ.. מה אנחנו בני תורה צריכים לדאוג..

רב דוד קפלן: היום הזה ה' מצוך את החוקים האלו.רש"י כל יום כחדשות כאילו היום נצטוה.. תורה רוצה שיהיה מצוות חדשות מה שאדם אוהב ספורט ארט.. בישול עושה עם התלהבות.. מצוות שלא יהיה רק הרגל. באלול מוסיפים תפילה לדוד ה' אורי.. שבתי בבית ה' כל ימי חיי... ולבקר בהיכלו.. נראה סתירה.. לשבת בבית או ביקור... האם רוצים ישיבה במקום קדוש או רק ביקור שם.אדם שדר במקום שתוריסטם "תייר". אפי' לא"י אין ההתפעלות.. תורה שבתי בבית ה' תמיד בבית מדרש.. אבל מאידך רוצה שיהיה כמו ביקור בהתלהבות...היום הזה אנכי מצוך

פרשת נצבים

א: רב פרוזנסקי.. מה שקרה אלו שמתו השנה.. רב דוד טרנק.. רב שלמה גיסניגר..
רבנית קמנצקי.. ר'ה זמן התחדשות. אם כולם באים לתשובה... אתם נצבים כולכם
לפני ה' אלקיכם.. אתם כולם עומדים כולכם.. אם באים ביחד כל א' ביחד.. היום
זה ר'ה... נצבים .. באים take a stand

בעים קבלות: אפי' קבלה קטנה.. אתמל ה מייתי מעוס היום אהוב אצל הקב"ה..
הר"מ ע"י תשובה... זה מחליף אותי לאדם חדש.. הרחב פיו ..

ב: רב דוקטור יעקב סיגל...נצבים מכין לראש השנה.. אתם נצבים.. כל איש
ישראל.. כולם באוטובס א'... תהיה בא"י.. על מה עשה ה' לארץ הזאת.. למה
נראה כמו שנראה.. על אשר עזבו את ברית ה' אלקיכם.. לשמור הלכות.. אבל עבדו
אלקים אחרים אשר.. בממון וכבוד.. ולכן קרה.. יש תיקון.. והיה כי יבאו כל
הדברים האלו.. ושבת עד ה' אלקיך.. אם יהיה נדחך.. בקצה השמים.. ומשם יקחך..
ר' ישראל מילר הסביר בקצה השמים.. אלו שנאבדו.. ולא חזרו כמו שהחליטו..
דרך אוחו הציצית של שמים.. רק משהו.. ומשם יקחך . אז תחזרו .. זהו ר'ה ..
יודעים שנאבדה הדרך.. כי המצוה הזאת בפיו ובלבך לעשותו.. זהו חלק ממך אין
זה דבר חדש.. אין צורך לצאת מעצמנו.. רק להוציא מתוכנו..

ג: רב אריה קורזנר.. היאך יתקן עצמנו.. מחלוקת בין גדולי חסידים.. היאך אדם
יכול לשפר עצמו בימים הללו. בעל שם אמר שצריך להילחם עכשיו נגד יצה"ר
להשתמש ביצ'ר.. ורב צדוק אמר לברוח מיצר הרע .. תצא ממנו. מכתב
מאליהו. מסביר. שהוא מחלוקת במדרש מצוה דשבת ומצוה דמילה.. מילה אומר
דאני גדול דאני דוחה שבת.. מהו המח' רב דסלר.. מילה .. לברוח מתאוה.. להחליש
התאוה.. אבל שבת קדושת התאוה.. ניקח התאוה שינה אכילה.. בתוך מצוה .. זהו
בעל שם טוב.. מי ניצח מילה.. ניצח.. עדיף מילה דוחה.. תברח מיצה"ר.. ביאור
במס' חולין.. פ' וישלח שרו של עשו.. לחם נגד יעקב.. גמ' חולין דף צא. היאך
נראה שרו של עשו.. נראה כת'ח וב' אמר דנראה כגוי.. רב משה אהרן פרידמן
הסביר: מהו מח' השל'ה כ' דשרו של עשו.. זהו יצה"ר לפעמים הוא בא כגוי..

ולפעמים בא כת"ח.. להראות שטוב הוא רע. ולהיפך.. הצילני נא מיד אחי מיד עשו.. בית הלוי ב' מלחמות.. פחד כשונא וכאח.. אפשר להסביר ע"פ המחלוקת לעיל..

ד: רב יעקב מזרחי.. היה מלך.. באו להלחם נגדו. חיילים הלכו להילחם נגדו.. לקחו את הראש .. המלך רוצה להורגו.. לקחו את המסוה. היה בנו של המלך.. אמרו למלך שזה בנך.. שלחם נגדי.. תוריד את ראשו.. עכשיו רואה את פניו.. של בנו.. לוקח אותו.. להורגו.. כמעט נתלה. הבן אמר דרוצה בקשה א' ממלך. הביא אותו לפני המלך. .. ומבקש בקשה א'. אבא : יחיה הרבה המלך.. הרבנים .. אומר כל השנה.. לוחמים נגד המלך.. רק צריך לומר יאריך ימיו המלך.. אז ה' מוחל על הכל.. בשבת אחרונה לצעוק ה' מלך ה' מלך.. ובזכות שבת קדש זוכה בדין..

פרק חמישה-עשר:

מלכיות

„אמרו לפני מלכיות בר"ה כדי שתמליכוני עליכם" (ר"ה טז, ע"א). ראש השנה הוא יום בריאת האדם. באותו יום נהיה הקב"ה מלך על עולמו: הרי „אין מלך בלא עם", כי רק כאשר בני אדם בעלי דעת ממליכים עליהם מלך, אז הוא נקרא „מלך". ביום הששי של ימי בראשית נברא האדם, ולכן השיר של יום הששי הוא „ה' מלך גאות לבש".

אין לנו היום ציור מוחשי של מורא-מלכות וכח מלכות. כי כמעט בטלה המלוכה בעולם. מצות התורה היא „שום תשים עליך מלך — שתהא אימתו עליך" (קידושין לב, ע"ב) — ואין לנו עוד מלך. כדאי לנו לעמוד כאן על ענין המלכות וביטולו. גרסינן בברכות נח, ע"א:

„אר"י לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל לבד אלא אפילו לקראת מלכי או"ה, שאם יזכה יבחיין בין מלכי ישראל למלכי או"ה. רב ששת סגי נהור הוה. הווי קאזלי כולי עלמא לקבולי אפי מלכא וקם אזל בהדיהו רב ששת. אשכחיה ההוא צדוקי, א"ל חצבי לנהרא כגני לייא? (הכדים השלמים הולכים לנהר לשאוב מים — השבורים להיכן? אתה שאתה סומא להיכן תלך?) א"ל תא חזי דידענא טפי ממך. חלף גונדא (פלוגת חיילים) קמייתא; כי קא אושא (כאשר רעשו) א"ל ההוא צדוקי אתי מלכא. א"ל רב ששת לא קאתי. חלף גונדא תנינא, כי קא אושא א"ל ההוא צדוקי: קא אתי מלכא! א"ל ר"ש לא קא אתי מלכא. חלף גונדא תליתאי. כי קא שתקא א"ל רב ששת ודאי השתא אתי מלכא! א"ל ההוא צדוקי מנא לך הא? א"ל מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא, דכתיב, צא ועמדת בהר לפני ה' והגה ה' עובר ורוח גדולה מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' — לא ברוח ה', ואחר הרוח רעש — לא ברעש ה', ואחר הרעש אש — לא באש ה', ואחר האש קול דממה דקה".

הכל ברא הקב"ה לכבודו. כאשר ברא מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא — גם זה לכבודו ברא. ומה כבודו בזה? הוי אומר שיהי' כאן בעולם ציור מוחשי של מלכות, ומזה אנו יכולים לקבל ציור כל דהו מאימת מלכות שמים, מוראה וכבודה. בתקופות קדומות היו מלכים שולטים שלטון מוחלט מעתה בוא וראה: בארצם. בזמן החדש לא רצו עוד האומות לתת למלכיהם שליטה בלתי מוגבלת,

פרשת וילך

א: הרב ויזנבפלד: אור אדום ברכב.. רצה לכבות.. אמרו לו זה לטובתך. כן השופר ואבינו מלכינו בימי י' ימי תשובה.

ב: א' עשה סרט על חייו כל מה שדיבר ועשה בכל מקום ובכל זמן ובא להוציאו כמה היה משלם שלא יוציאו. מליונים.. וביוה"כ זה היום שה' מוחק כל מה שעשה במשך כל השנה.

ג: גמ' דיום כיפור זה היום הכי שמח שיש בכל השנה דמכפר לו על כל עוונותיו.

ד: מצוות הקהל...אנשים נשים וטף.. ליתן שכר למביאיהם.. הנתיבות ודאי יביאו הטף מי ישמור עליהם.. והתורה מזכה במצוה

ה: רב ירוחם והשפת אמת השפעה על א' שנמצא בתוך קדושה.. גמ' שהביא תנא תינוקו לבית מדרשו.

ו: סיפר על ספר תמונות דא"י ספר לא דתי בכלל. תינוקות בבני בברק תמונות של הסטייפלר הרב ש"ך.

ז: הרב פאם: חינוך.. תורה זהו מציאות של יהודי כל א' צריך להיות שם.

ח: גמ' מגילה דף ג. וַיְהִי בַּהֲיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וַהֲנִה אִישׁ עֹמֵד לְנִגְדּוֹ [וַחֲרָבוֹ שְׁלֹפָה בֶּיָדוֹ וַיִּלֶּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אִתָּה אֵם לְצָרֵינוּ] [וגו' פסוק יד] [וַיֹּאמֶר לֹא כִּי אֲנִי שׂוֹר צָבָא ה' עָתָה בָּאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל פְּנֵיו אֲרָצָה] וַיִּשְׁתַּחֲוֶי [וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל עַבְדּוֹ] עכ"ל.

ט: תוס': וא"ת והיכי משמע לישנא דקרא דבטלו התמיד ותלמוד תורה ויש לומר דה"פ מדקאמר הלנו אתה הכי קאמר בשביל תלמוד תורה באת דכתיב תורה צוה לנו אם לצרינו או בשביל הקרבנות שמגינים עלינו מצרינו:

עתה באתי. פי' ריב"ן על תלמוד תורה באתי דכתיב ביה ועתה כתבו לכם [את]
השירה הזאת (דברים לא):

י: רב שמואל רוזבסקי בשם הרב מפוניבז: בירחי כלה הא' בבני ברק

יא: הכל ברמז וא"כ למה למלאך להשתמש במילה אחרת.. היה יכול ג'כ לומר לנו
ולמה אמר עתה.. כי שירה זה חלק של הנשמה.. וכן היא התורה..

יב: שמעתי מהרב חיים פנחס שיינברג.. דוקא לן בעמקות.. דאפי' בשעת מלחמה
בעי להתעמק בלימוד.

פרשת וירא תש"פ

א : כמה דברי תורה מאזנים לתורה עי' שם

ב : הרב קליש .. מה הבעיא של הדור.. אין הרגשה בכלל.. יכול א' ללמוד הרבה שנים בישיבה ואח"כ לרדת מן הדרך.. אין התלהבות. צריך גם חנוך לנער ע"פ דרכו.. לפי מהלך מחשבה דכל א' וגם צריך קביעות מה שהיה . סלבודקה.. אלטר.. רב אהרן קוטלר.. רב הוטנר... אברהם סולל דרך לעצמו . הראשון שעושה. אין לו ממי ללמוד.. מחפש חסד מחפש אורחים.. דרכו של אברהם. יצחק אל תרד מצרימה.. מהו ה'א שירד.. בגלל שאביו ירד כך אמר הרמב"ן. בארות שחפר אביו.. לא ללכת רק לשיעור א' וכל א' רק כותב מה ששמע וחוזר רק עליה...בבייסבול.. יש אברהם שמחדש בזריקות חדשות שיש לו אבל ג'כ בעי יצחק דאפי' בימים שאין לו הכח דהתחדש .. הוא ג'כ לא יורד לגמרי אלא גם במה שיש לו יש לו תמידות.יעקב זהו הצטרפות של ב' המידות

ג : רב יעקב סגל: מלאכים באו לשרה.. היא צחקה.. אני זקנה.. חדל להיות אורח כנשים.. לכן צחקה.. היפלא מה' דבר . אור יחזקאל מהו הטענה על שרה.. היא צדקה.. היא אחרי שנות לידה.. ובעי נס.. מה הטענה עליה. כמו במדבר.. אמרו למשה מה נאכל.. היד ה' תקצר.. ה' יכול לעשות הכל... כן בשרה.. היד ה' תקצר.. זהו הטענה על שרה. היא צריכה להבין כמו אברהם.. הוא האמין לגמרי. היא היתה צריכה להבין דאין גופה שייך . אלא דבר ה' הוא היפלא ה' דבר. עד היכן יגעת האמונה..

ד : דובנא מגיד .. אברהם אמר אנכי עפר ואפר.. חז'ל בגלל שאמר הכי אפר פרה.. ועפר כיסוי הדם.. מגיד הסביר במשל. צדיק בא לבית הכנסת ענו יושב מאחורה אז כל החשובים יושבים על ידו בסוף .. אז כל החשובים על ידו בסוף.. אז הוא לא בא .. הוא החשיבות...זה מה שקרה.. אברהם אמר אנכי עפר ואפר.. ה' אמר אז אני אעשה עפר ואפר.. יעשה מהם חשיבות.. יכול לעשות הכל בקדושה.. יכול לעשות הכל בקדושה.

ה: נסיון ב' ה' הבטיח לאברהם.. יעשה אותך גדול.. ויהיה רעב בארץ.. היה צריך לרדת למצרים. בארץ כנען לבד היה רעב.. רק במקום שאברהם בא.. נסיון אברהם.. האם אברהם יחשוב דה' הבטיח לו ברכה גדולה ורק שם אין אוכל.. זהו הנסיון.. אין שום דבר שם.. יכול לשאול .. כמו ששאלה שרה.. למה אברהם לא שאל.. זהו בטחון

.. זהו הנסיון.. אם יהרהר אחריו.. אברהם אבינו נצח בכל הנסיונות עם ההבטחה..לא הרהר על ה'

שפת אמת : מדת הבטחון הכל בסדר.. איני שופט ה'.. צריך לוותר רצונו לרצון ה'.

ו: אדם הא' לפני שאכל מעץ טוב ודעת.. כל מה שה' עשה היה תמים ויפה.. מה שה' עושה הוא טוב.. בגן עדן. אחר שאכל מעץ הדעת אז חשב מה טוב.. אשה שנתת אתי היה לו טענות אז ה' זרק אותו מגן .. אין לו מדת ההשוואות. אברהם הבין שהכל טוב.

ז: הרב בנימין פרוזנסקי: במקום להקשיב לחדשות וכל הדברים.. תורה כל הזמן להקשיב..

וירא אליו ה'.. ה' בא לבקר חולה.. אברהם היה לו כאבים גדולים.. אברהם הלך לטפל.. היאך עזב ה' דבא לבקר חולה.. ג' ערביים היאך עוזב ה'. גדול הכנסת אורחים.. היאך .. סוכת דוד : מה ה' רוצה.. האם רוצה חסד.. אברהם הבין דזה רצון ה' לעשות חסד ... רצון לעשות לאחר.. תמיד צריך להבין מה רצון ה' עכשיו.. רוצה תפילה.. שלא יאבד תקוה.. אברהם ושרה מחכים לבן.. רב צדוק הכהן.. דאין ענין של יאוש.. שרה צחקה.. האם שייך. זהו היה טענה.. אין היא מבינה שה' יכול לעשות הכל. אז היא קראה לו יצחק.. שהיא הבינה שהכל אפשרי אין שום דבר שאין ה' יכול לעשות.. אברהם עבר י' נסיונות כן לשון אברהם אבינו ע' בפרקי אבות מקודם כ' אברהם י' דורות מנח ומיד אח' כ' אברהם אבינו .. הגר' מסביר דלשון אב מכלל דאיכא תולדה.. דתולדותיהן כיוצא בהן.. זהו לשון אב.. ללמדנו דגם אנחנו יש להם היכולות לעמוד בנסיונות הרמב"ן הביא דה' רק מנסה נסיונות

דיכול להצליח ולא להיכשל בהם. אם עבר נסיונות ה' אוהב אותנו.. תמיד תקוה ותמיד תפילה.. יהיה בסוף צחוק בעי להשאר חזק.. אין יאוש..

ח: רב אברהם קוהן. רב אליעזר פאפו.. בעי לחשוב קודם על עצמו.. לא בא לעולם לעצמו אלא לעזור לאחרים רב חיים מוולז'ין.. פלא יועץ.. יאהוב גופו יותר ממונו. צריך לוותר על מותרות לפעמים.. יאהוב גופו יותר ממונו.. משלי: טוב פתך חריבה משלוח.. הרבה גדולים אכלו פת חריבה.. לחם יבש מכונית ישנה.. משלוח ומנוחה.. מהון יקר נפיש בטירחא.. כ'כ הרבה טרחות.. פיזור נפש.. יש לו נכסים בכל מדינה.. אבל אין מנוחה.. העיקר גדול מנוחה.. הנפש.. יותר גדול. אם הרחיב את גבולו.. תמצא דרכים של מנוחה..

ט: רב שמואל גלוק: אברהם ראה ג' אנשים.. אין זה כבוד לזקן לרוץ אהבה מקלקלת את השורה.. רצה מאד לעשות חסד.. אפי' ביום חם רץ

נציב.. כל קולטור יש דרכו.. יש בלי נעלים.. ויש מקומות דאין זה כבוד.. ויש מקומות להיפך.. צריך ללכת לפי המקום. מה אם יש התנגדות בין ב' הקולטורות.. מקום שנמצא תלך לפי המקום. אברהם אבינו היה לו קולטור של התורה.. אז מנהגי התורה.. זה מקום שלו. זריזין מקדימין למצות.. לכן הקולטור לרוץ.. אהבה מקלקלת

הטשטש.. לבריות באמצע תפילה או לימוד לא אומרים לבריות.. קולטור דתורה לא עושים.. המקום שלך זהו תורה.

להוציא ציצית. מהמכנסיים זה נראה לא מסודר.. אבל יש קולטור דתורה.

פרשת חיי שרה

א: אחר העקידה קניית קבר לשרה וכל מעשה השידוך

ליצחק ע"י אליעזר. רב אהרן סולוצ'יק הרב אהרן סולוצ'יק הביא מהר"מ מהל' יסודי התורה ג' עבירות יהרג ואל יעבור. קידוש ה' דחיים יותר גדול ממיתה אבל הר"מ הביא מקודם דבכל התורה כולה אין הדין כן אלא אדרבא יעבור ואל יהרג. וצ"ב למה הר"מ לא הביא מקום הדין דיהרג ואל יעבור דהוא לכאורה המעלה הכי גבוה. אלא הסביר רב אהרן דאדרבא המעלה הכי גבוה הוא יעבור ואל יהרג חיים של שנים בדברים הרגילים זהו מעלה יותר גדולה ממצעשים דבאים רק פעם בזמן ארוך יותר וזהו הטעם דהתורה סיפר באירכות כל הסיפור דקבורת שרה קניית הקרע ושידוך דיצחק אחר מעשה עקידה.

ב: הרב משה הירש ב' לך לך: הביא דיש שאילה במדרש איזה לך לך הוא נסיון גדול יותר לך מארצך.. ללכת לא"י או לך לך לעקידה.. ופשט דעקידה גדולה. ומהו בכלל הה'א. ותי' רב הירש דמכיון דנסיון הוא להרים את האדם תלוי באיזה דרגה הוא האדם ולכן בתחילת הנסיונות אולי הנסיון הזה היה קשה יותר לפי מדרגתו.

ג: נתיבות שלום: מארצך ומולדך ומבית אביך.. אבל עקידה גדול יותר עי' שם בדבריו.

ד: אין סתירה לרב אהרן

ה: הרב אליהו לאפי' : אולי לא תאבה דוקא בסיפור ללבן ולא מתחילה. ענין של נגיעה לאדם. דלשון אולי הכוונה דרוצה שיקרה הכי ואינו כמו לשון פן..

ו: שני חיי שרה.. כולן שוין לטובה. רב חיים שמואלויץ' חומש מגן צבי: היא עשתה טובה מכל חייה. אע"פ שסבלה שלא ילדה כל השנים והיתה בבית פרעה ומבית אבימלך ומעשה דהגר וישמעאל

ז: שני חיי שרה מגן צבי. הרוחני והגשמי שניהם שוין

ח: הרב קוהן.. אברהם לא ידע לעשות סחורה שילם את כל המחיר בלי לעשות שום משא ומתן. וכן אליעזר.. משל יפה בשידוך של הבן של המלך עם הפילים.. עשרים פילים... להראות כמה חביב לו.. כן כאן.

ט: רב לנדיס: אליעזר עבד אברהם חשב שבתו ראוייה לאברהם.. מדרש הוא היה עוג מלך הבשן.. שלא יסמוך אדם על עצמו עד יום מותו.

י: רב נוברגר: למה קבר בחברון ולמה לא בירושלים. למה יש לחברון חשיבות של מקום קדוש.. למה לא מקום העקידה.. גם בזמן המקדש לא עשו העבודה על שיכול לראות אם עלתה הנשמה בחברון קשר לאבות בקדושה.

יא: ה' בירך את אברהם בכל... בכל זה מילה גדולה...

יב: יש מפרשים בן דהיינו גימטריא

יג: הרב לינזר.. רק בהמשך.. בירך אותו.. יש להוסיף בסדום אמר ה' שלא יסתיר מה שיעשה בסדום.. למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו.. ולא הזכיר כבשן האש או העקידה..

יד: המשך ללמד לדורות הבאים בגלל זה ידיעת ה' אהבת ה' לאברהם

טו: : מגן צבי הלך למ"ח מדינות בארצות הברית בנו נהיה מדריך בכל א"י.. מה שעושה הורים זהו דרך מה שיעשה הבנים.

טז: ה' ברך את אברהם בכל בת היתה לו.. רב אהרן סולוצ'יק רמב"ן מדה של בת.. בדברים של קדושה כל דבר קטן צריך לשים לב עליה.

בפרשת חיי שרה תש"פ

דרשה ששמעתי מהרב לנגר בבית הכנסת בית יצחק:

א: במעשה דאליעזר עבד אברהם שבא למצא שידוך ליצחק כשראה את רבקה ידע שמן השמים מתאימה ליצחק שראה כשהיא באה לקחת מים מן הבאר קרה נס שהמים עלה לקראתה עי' ברש"י. והיא לא היתה צריכה לשאוב את המים מן הבאר אלא המים בנס עלה לקראתה. אמנם אח"כ כשהיא השקתה את הגמלים וכו' כ' שהיא שאבה המים וצ"ע מכיון דהיתה צדקנית גדולה למה לא קרה לה נס גם אח"כ ורק בפעם הא' והביא דהרב דסלר הקשה את הקושיא הזאת.

ב: הביא מדרש בנוגע לאברהם אבינו במעשה העקידה אחר המעשה מצא את האיל וכ' במדרש דהאיל הזה היה כבר מוכן לו מששת ימי בראשית בבין השמשות... וכל חלקי האיל הזה אח"כ השתמשו לכל מיני דברים של קדושה או של גדולה עי' שם. והשאילה למה האיל הזה היה כ"כ חשוב הלא המסירות נפש של אברהם אבינו היה בעקידת יצחק אבל הקרבת האיל אח"כ לא נראה כמעשה גדול כ"כ אז למה זכה האיל להיות כ"כ חשוב.

והביא מסבא של אשתי הרב זלמן סורצ'קין באזנים לתורה דפי' דאחר שכבר נתנסה אברהם בבחינת הנסיון של עקידה היה יכול לטעון שכבר הגיע לדרגה שצריך להגיע אליו ולמה היה מחפש עוד להקריב קרבן אחר הלא ה' ראה מי הוא. אלא אברהם רצה להראות שעוד זקוק לקיים לדבר ה' כל הזמן לעלות. הגדיר הרב לנגר שזהו מה שקוראים המיל היותר .. אע"פ שכבר יוצאים את החובה לא מספיק רק לצאת..

ג: וכן הסביר ע"פ הרב דסלר דבפעם הא' כשהיא באה לשאוב מעשה לעצמה בזה קרה נס מחמת צדקותה אבל אח"כ כשהיא רצה לקיים מצוה של הכנסת אורחים עדיף לה לעשות פעולה קשה לפום צערא אגרא.

ד: הביא הרב לנגר עוד מעשה מהרב יחיאל מיכל גרדון ראש ישיבת למז"ה בפתח תקווה (שהסבא הב' של אשתי הרב ראובן כ"ץ ג"כ היה אתו ראש ישיבה) אחר

שבתו של הרב גורדון התארכה היא היתה זקוקה לסכום של 500 דולר בעבור הוצאות החתונה שהיה אז סכום ענק. והוא שלח לה. והיא שלחה לו מכתב וכשהוא קרא המכתב ממנה הוא מיד התעלף.. ואנשים שהיו שם לא הבינו למה התעלף. ואז נודע לו דהיתה לבתו חברה שהיתה מאורסת.. והיה לה חוב של 500 מאות דולר בכדי להכנס לחופה.. ומשהו קרה שאבדה את הסכום ובתו נתנה לה כל הכסף בכדי לאפשר לה להכנס לחופה.. וכשהוא ראה מסירות נפשה שלה מיד התעלף.. ורצה לחשוב היאך ישיג עוד כסף בעבור הבת שלו

ד: הרב יחזקאל אברמסקי אמר שהוא ישיג את כל הכסף וכך עשה. אבל אחר שהשיג את הכסף הוא אמר שהוא בעצמו רוצה ללכת לדואר לשלוח את הכסף. הוא הסביר למה הוא דוקא רוצה לעשות כן.

ה: הוא סיפר מעשה של אשתו של הגר"א. לאשתו של הגר"א היתה חבירה טובה והן הציעו ביניהן כשא' מהן יעלה לשמים שהיא תגלה לחברה מה אומרים על המעשה שלהם בשמים.

החברה נפטרה מתחילה ואמרה לאשתו של הגר"א שבשמים אין מגלים את השכר אבל דבר א' גילו לה שפעם אשתו של הגר"א הלכה עם חברתה ובא איזה עני ברחוב שהיה זקוק לנדבה ומיד אשתו של הגר"א קרא לו שיבא לקחת את הנדבה ובגלל שהיא מיהרה לקיים את המצוה הזאת בזה זריזות גדולה יש לה שכר

גדול. שהמיל היותר מן החובה.. אז לפ' אמר הרב אברמסקי דלא סגי ליה בגביית הכסף אלא חייב ג"כ לשלוח אותו בעצמו.

ו: הרב לנגר אמר שכדי היכא דנותנים למי שהוא ליסוע ברכב שלך לקחת אותו לאיזה מקום שיביא אותו עד הבית.. ולא להוריד בפניה אע"ג דאינו קשה לנוסע ללכת כמה צעדים.. אבל בכה"ג זה שהסיע אותו יש לו שכר של המיל היותר מן החובה..(אז נזכרתי שהמחותן שלי הרב שמחה אליעזר רובין שהיה השכן של הרב לנגר בקו גרדין הילס בנוא יארק היה מסיע את הרב לנגר ומשפחתו לבית ספר כל יום כי האבא של רב לנגר נפטר בגיל צעיר והילדים היו יתומים.. וסיפרתי לרב לנגר

את זה אחרי ששמעתי הדרשה ואינני חושב שהוא ידע שזהו המחותן שלי שהיה מהדר ללכת המיל היותר מן החובה.)

עוד דרשה נפלאה שמעתי בסעודה שלישית באגודה של וסט רג'רס פארק מהרב שמואל לויץ

א: כ' בחז"ל דחייב אדם לומר מתי מגיע מעשי למעשה אבותי למעשה אברהם יצחק ויעקב.. הוא הסביר דאין חובה להיות כאבות ממש אבל נגיעה סגי.. אבל צריך להיות האתגר של כל א' וא'.

ב: והביא שכ' בספרים שהאבות היו במדרגה שהם ראו את השכינה בכל מעשיהם.. והיאך זה שייך לנו אנשים קטנים לאומתם.

ג: אמנם הביא שבסעיף הא' בשו"ע או"ח המצוה הא' שהוזכר הוא שויתי ה' לנגדי תמיד והגר'א מציין דמקור לדינא הזה של המחבר הוא מה שאמרו חז"ל דחייב אדם לומר בכל יום מתי מגיע מעשי .. אז מוכרח דזהו חיוב ממש ואין זה דרש בעלמא.

ד: כ' שאברהם בא לספוד לשרה ולבכותה. מאיפה בא. הרמב"ן הביא דאברהם רצה להודות לה' על הנס שקרה לו בעקידה ורצה ללכת לבאר שבע מקום האשל שלו בכדי להודות לה' שם. וצריך להבין למה היה צורך ללכת דוקא לבאר שבע מה גרוע בהר המוריה מקום העקידה מקום בית המקדש לעתיד הלא זה ודאי מקום מוכן לתפילה.

ה: הרב לויץ הסביר מה עשה אברהם בבאר שבע.. היה קורא שם בשם ה'. היה מלמד לאנשים שהיה מכניס לאורחים שלו שלא הוא מארח שלהם אלא שהכל בא מה'. הוא המארח העיקרי.

ו: הביא הרב לויץ מעשה שרב ישראל סלנטר היה בדרך בנסיעה ו

והגיע לאיזה מלון מפואר. והזמין שם כוס תה. וכשקבל את הסכום שחייב לשלם בעבור הכס תה היה סכום גבוה מאד. והפלא הרב ישראל סלנטר על המחיר הגבוה.

והם הסבירו לו שהמחיר הגבוה אין זה בשביל המים של התה. או הסנס אלא בגלל הכל שיש במלון השלחנו המפוארות האורות הדולקות הכסאות וכו' וכו' אז אמר הרב ישראל סלנטר הוא הביא כשהוא מברך על אוכל שהוא אוכל אין הברכה רק בעבור התפוח שאכל אלא על האדמה דמגדלת ועל השמש דהכל בא מה' המארח.

ז: כשאדם אוכל לחם לארוחת בקר אין זה רק לחם שחייב להודות בעבורו אלא בברכת המזון חייב אדם לראת שהכל מאת ה' ולכן בברכת המזון לא רק מזכירים האוכל שנאכל אלא גם על הארץ הטוב ועל ברית ותורה.. וכו'

ח: לכן אברהם אבינו שהרגיש בנס של העקידה יש אומרים במדרש שפרחה נשמתו של יצחק בשעת העקידה והנס היה תחיית המתים.. או אולי הנס שה' דיבר אתו באותו רגע לא לשחטו אבל אברהם הרגיש שהנס הזה ג'כ קשור לכל הנסים שאדם חייב להרגיש שבאים אליו בכל יום ולכן היה זקוק לחזור לבאר שבע מקום שהוא מפרסם תמיד את הרעיון הזה לכל העוברים שם.

פרשת ויצא תש"פ

א: כלי חמדה אות א. על קושית החת"ס היאך השתמש למקדש במה שהשתמש להדיוט.

ב: במקום הזה ישן.. ולא ביד שנה בשם ועבר

הרב חיים שמואלויץ ... אין זה חידוש ולכן התורה לא הזכירה רק מבינים מרמז כי כך היא דרכה של תורה. ומי שיודע את סיפור חייו של הרב חיים שמואלויץ מבין דרך היה נוהג כל שנותיו.

ג: משגיח מפורסם.רב שלמה ברוודה שמעתי ממנו:דאם בחור כשהולך ללמוד בא"י אם הוא שואל:איזה מטה ישנים בישיבה.. מה נותנים לארוחות לאכול..בחור כזה לא יצליח לעלות שם בלימוד

ד: לאה אמרה אחר לידת הבן הרביעית הפעם אודה את ה' וחז"ל אומרים דהיא היתה הא' להודות לה' ושאל הרב פאם.. היאך היא הראשונה להודות...אדם לא הודה נח לא הודה..אברהם.. אלא הכוונה דהיא קראה לבנה יהודה שתמיד תזכור להודות לה' בכל עת זאת היתה החידוש של לאה.

ה: אמת ליעקב:שם ועבר.. יוסף תורת שם ועבר...דיש חילוק בין תורת שם ועבר שהוא תורה היאך להתנהג בעולם כולו ותורה שלומדים להבין את חכמת התורה.

אמת ליעקב בראשית פרשת תולדות - ויצא פרק כח'.

וישכב במקום ההוא

פירש"י וז"ל: לשון מיעוט באותו מקום שכב אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה עכ"ל. הנה לפי חשבון זה יוצא שיעקב לא היה בבית אביו שלשים ושש שנה, ארבע עשרה שנה שהיה אצל שם ועבר ועוד עשרים ושנים שנים שהיה בבית לבן. חז"ל מוסרים לנו שבאמת נענש יעקב על זה שהתירשל בכיבוד אב ואם, ולכן יוסף נעדר מביתו עשרים ושנים שנה, אבל על הארבע עשרה שנה שהיה בבית שם ועבר לא נענש יעקב, ובהכרח ששנים אלו בבית תלמודו של

שם ועבר היו כל כך נחוצים להתפתחותו הרוחנית של יעקב עד שהם דוחים את ענין כיבוד אב ואם שהתחייב בו.

ואמנם זה תמוה, דהרי יעקב בזמן שיצא מבאר שבע היה בן ששים ושלש. הוא למד תורה עם אברהם זקנו עד גיל חמש עשרה [עיין לעיל בפרשת תולדות כ"ה פכ"ז], ובשאר השנים הוא למד בישיבתו של יצחק מדוע אם כן היה כל כך נחוץ ליעקב עכשיו, במקום להקשיב לציוויו של הוריו לישיב בבית לבן ימים אחדים, לשבת וללמוד עוד ארבע עשרה שנה בישיבה זו? ואע"פ שבודאי גדל בתורה בזמן ההוא, מכל מקום איך זה פוטרו ממצות כבוד אב ואם, מהחיוב לטפל בהוריו הזקנים? הא למה הדבר דומה, לאב המצוה לבנו לקנות משהו בשבילו. בדרך לחנות, מחליט הבן שהוא רוצה ללמוד תורה ומתיישב בבית המדרש ללמוד תורה. האם עכשיו הזמן ללמוד? הא תלמוד תורה נדחה מפני כל מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים.

בכדי להבין את הנחיצות והדחיפות של יעקב ללכת עכשיו לישיבתו של שם ועבר אנו צריכים מקודם להבין את התורה המיוחדת שנלמדה בבית מדרשם של שם ועבר, שהיתה שונה בהחלט מתורתם של אברהם ויצחק. האבות היו יושבים בישיבה¹ ומרביצים תורה לכל הבא אליהם להסתחף בנחלתם. בבית מדרשם של האבות למדו תורה במדרגה הגדולה ביותר של אמונה ועבודת השם, מחוסנים לגמרי מהסביבה בחוץ ולא מושפעים ממנה כלל. ומזה הטעם כשראתה שרה שישמעאל "מצחק" עם יצחק ומשפיע עליו, מיד אמרה: גרש את האמה הזאת ואת בנה, כי בסביבתם של צדיקים גמורים אין מקום לאחד מסוגו של ישמעאל, והסכים הקב"ה על ידה.

לא כן היה אצל שם ועבר. שם, בנו של נח שנפלט מדור המבול, ניצל לא רק ממי המבול אלא גם מסביבתם של אנשי דור המבול ומהשחתתם. עבר נולד וחי בימי דור ההפלגה אלו שרצו לבנות מגדל וראשו בשמים כדי למרוד בהקב"ה, אבל הוא לא נסחף עמהם ונשאר בצדקתו. רק שם ועבר, שרידים מדורות ומסביבות מושחתים, ולא אברהם ויצחק, היו יכולים ללמד ליעקב תורה הנצרכה לו כדי

שיוכל להשאר בתומתו בסביבתו של לבן, איש מושחת ורשע. ולא רק לבן עצמו, אלא כל אנשי המקום היו רמאים, שהרי מצינו שלבן אסף את כל אנשי המקום ועשה משתה, ואעפ"כ לא נמצא א' שיגלה לו שלבן מתכוון לרמותו, וכמש"כ במדרש [בראשית רבה פרשה ע' אות י"ט] שהיו כולן מקלסין קודמוי ואמרין הא ליה ליה, והרי כולם שחקו על מרמה זו. ולכן היה יעקב צריך לקלוט בתוכו סוגיות שונות איך לשבת בסביבה של רשעים ורמאים ואעפ"כ להחזיק בתום ויושר, ולזה הוצרך לבית מדרשו של שם ועבר.

לפי זה לא היה יכול יעקב לקיים את ציוויו של אביו ללכת לביתו של לבן אלא א"כ היה עוצר בדרכו בבית מדרשם של שם ועבר, כי בודאי לא היו הורי יעקב רוצים שילך ללבן אם בסופו של דבר לא יוכל לצאת משם ולהכריז "עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים", ובאופן שכזה הריהו מקיים ציוויו של אביו כהוגן. עכשיו אין זה דומה אלא לאב שצווה לבנו לקנות לו לולב ואתרוג לסוכות, ובדרך לחנות החליט הבן שאין הוא בקי מספיק בהלכות הד' מינים ועליו לשנן בבית המדרש את ההלכות. האם נאמר שהוא אינו מקיים את מצות אביו? אדרבה הוא מקיים את המצוה בשלמותה ובהידורה, ואילו לא היה עושה כן לא היה מקיים מצות כבוד אב בכלל. וכן הוא אצל יעקב, בלי ההכנה המיוחדת שהיתה דרושה לו אצל שם ועבר לא היה יכול לקיים את ציוויו של אביו ללכת לביתו של לבן ולסביבתו.

להלן בפרשת וישב [ל"ז פ"ג] כתוב וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו. ופירש"י וז"ל: ואונקלוס תרגם בר חכים הוא ליה כל מה שלמד משם ועבר מסר לו עכ"ל. מדוע דקדק רש"י לומר "כל מה שלמד משם ועבר", וכי לא היה לו את תורת האבות למסור לו? גם צריך לבאר, וכי לא מסר יעקב לשאר בניו את תורתו שלמד?

אמנם לפי מה שכתבתי יובן היטב, דקבלה היה בידם מפי אברהם שצריכים הם עדיין לחיות בארץ לא להם ועבדום וענו אותם, והלא צריך יעקב להכין את בניו לגלות זו, ומצינו שאמר לו הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים: ידע תדע כי גר

יהיה זרעך, ולמה לו לדעת, אלא על כרחך הודיעו כן על מנת שידעו כי עליהם להכין את עצמם לחיי הגלות, ומכיון שיוסף היה זה שהתגלגל לסביבת הרשעים והיה צריך לעמוד לבדו נגד כל הנסיונות שעמדו לו, והוא זה שעליו נפל העול להכין את המקום לבני יעקב לירד למצרים, היה יעקב מוכרח למסור דוקא לו את התורה המיוחדת הזאת, תורת הגלות, תורת שם ועבר. ואמנם האחים, שבטי ישראל, שלא ידעו את הסיבה מדוע לומד יעקב עם יוסף יותר תורה מאשר למד אתם נתקנאו בו, דחשבו שרק הוא יזכה לקבלת התורה, אבל האמת הוא דלהם הספיקה תורת האבות, ורק יוסף הוצרך לתורת שם ועבר. [ובאמת מצינו שישנה תורת ארץ ישראל, היינו מצות התלויות בארץ, כמו כן יש לנו תורת הגלות, כי שם הנסיונות אחרים וההלכות שונות, וכדמצינו שבעל חפץ חיים ז"ל חיבר משנה ברורה לכל ישראל ושלחן ערוך אחר לאנשי הצבא בספר מחנה ישראל]. עכ"ל.

ו: ולפ'ז מובן ג"כ למה רבקה הלכה לבית מדרש דשם ועבר ולא שאלה ליצחק.

ז: אמת ליעקב בראשית פרשת ויצא פרק כט

(ד) ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם.

תמיד מלה זו עומדת בפני, שלא מצינו שיקרא אדם "אחים" לאנשים שאינם ידועים לו. הן אמת שמצינו בלוט [לעיל י"ט פ"ז] שאמר להם לאנשי סדום אל נא אחי תרעו, אבל שם היו הם מכריו, אבל כאן לאנשים זרים לו לגמרי תמוה שיקרא אותם אחים. וגם שם יש להעיר מה [היתה כוונתו במה] שקראם אחים. ומצינו בפרשת חקת [במדבר כ' פי"ד] שאמר משה למלך אדום "כה אמר אחיך ישראל", ותמה רש"י בשם חז"ל: מה ראה להזכיר כאן אחוה, ועיי"ש.

והנ"ל, דהנה מצינו בגמ' שלהי פרק שלישי דערכין [דף ט"ז ע"ב]: עד היכן תוכחה רב אמר עד הכאה ושמואל אמר עד קללה ור' יוחנן אמר עד נזיפה וכו'. ולכאורה זהו דבר תמוה שקללת חנם תפטור את זה ממצות עשה של תוכחה, ומכ"ש בנזיפת החוטא הזה שתפטרנו לזה השני ממצות עשה זו.

וביאור הדבר נ"ל, דהרמב"ם כשהביא דין זה [פ"ו מדעות הל"ז] כתב וז"ל: הרואה חבירו שחטא או שהלך בדרך לא טובה מצוה להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים שנאמר הוכח תוכיח כו' המוכיח את חבירו בין בדברים שבינו לבינו בין בדברים שבינו לבין המקום צריך להוכיחו בינו לבין עצמו וידבר לו בנחת ובלשון רכה ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו כו' אם קיבל ממנו מוטב ואם לאו יוכיחנו פעם ב' וג', וכן תמיד חייב אדם להוכיחו עד שיכהו החוטא ויאמר לו אינני שומע עכ"ל.

והמעייץ בדבריו יראה דטעם הפטור הוא דכיון שהלז מכהו לרב, או נוזף בו לר' יוחנן, הרי הלך לו גדר התוכחה שהרי החוטא אינו דומה שהוא מוכיחו לטובתו. הרי רואין אנו מזה דהמוכיח צריך לאהוב את החוטא בשעה שמוכיחו. ובזה מבואר הא דאמרו חז"ל [שם]: יכול אפילו משתנים פניו [מפני הבושה] ת"ל וכו', היינו דאין זה איסור הלבנה בלבד, אלא שגם מצות תוכחה אין זה מקיים שהרי תוכחה כזו לא באה מתוך האהבה.

ולפ"ז עולה לנו שפיר, שהרי ארז"ל [שהביא רש"י בפסוק ז'] שיעקב אבינו בא להוכיחם: אם שכירים אתם לא שלמתם פעולת היום ואם הבהמות שלכם אעפ"כ לא עת האסף וכו', א"כ קודם שבא לידי מדת תוכחה היה מוטל עליו לעורר אהבה ואחווה ביניהם. ואפשר שגם לוט כשבא לדבר אל אנשי סדום בא להוכיחם וכמסקנת דבריהם האחד בא לגור וישפוט שפוט, לפיכך כינה אותן בשם אחים. וזה חובה גדולה מוטלת על המוכיחים שתהיה מושרשת בלבותם אהבת הבריות, ובאם לאו אינן יכולים להוכיח. ואפשר דזהו ביאור הגמרא [ערכין שם]: תמיהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח, ודו"ק.

ד: רב נהורט הוסיף: הביא מהרב ספירא: ראש ישיבת צרפת אחר מלחמת עולם הב' רב גרשון ליבמאן: מעשה בברגן בלסן... עם הטלית ששם הנצי" מעל השלחן עם החזיר. התחיל ישיבה. רבי א' אוסף כספים א' ותלמיד א'.

ה: מגן צבי: ג' דברים ברש"י: דורון תפילה ומלחמה.. לפי הסדר הזה. אין סומכים על הנס

ואע"ג היו מעטים נגד ארבע מאות איש של עשו.. בשביל א"י מוכן

ו: הרב שטיימן : דבורה מינקת רבקה. אלון בכות.. היאך היא היתה כזאת צדקנית רבקה מחמת המינקת.

ז: הרב סינקלר: מאד ליטויש קשה לו להאמין לכל הנסים שמספרים על כל רבי. (אבל כדאי לקרא את הספר על הריבנצר רבי..) אם מאמינים את כל מה שמספרים על רביים.. זה קצת נייוי ואם לא מאמינים באף א' זהו כופר. שמע מא' ששמע מבעל המעשה... א' שקראו לו אבי היה בקירוב.. ורצה לעשות סעודה לצעירים שעדיין לא טעמו טעם של שבת. והוא הכין את כל סעודת שבת אם איזה מאכל.. שאינני מכיר והכניס את זה לכל המאכלים של שבת.. הגיע צעירה א' שבאה ופחדה שלא תהיה לה מה לאכול בכל השבת שהיא מאד אלרגיט להרבה מאכלים ורק המאכל הזה מותר לה.. כשהגיע לשבת איזה הפתעה היתה לה.. כמה מקרים כאלו באים עלינו..

For parshas vayechi 5780 since we celebrated this past week the siyum hashas ,we'll bring some haaros from the beginning of brachos

א:זמן ק'ש בלילה זמן דכהנים אוכלין בתרומתן... קמ"ל.. היאך ידעין דאם ידוע כבר אז מאי קמ"ל ואם לא ידוע מאי קמ"ל. תי' דספק וטהר גברא או יומא.. ולכן פשיטא דטהור גברא דטהור יומא אין זה זמן דק'ש דשכיבה

ב: התעף עיניך ואיננו רב קלמנובוציץ והאור שמח

ג:ב' שלומדים כתוב בספר . עי' מהרש"א

ד:א' המרבה וא' הממעט ובכדי שיכוון לבו.. צ"ב מה בנוגע להבנת התורה

ה:בית אפל.. בסוף צ"ע מה בנוגע בבית אפל מתחילה

ו: באליהו הנביא קרא לר' יוסי רבי למה

ז: ואח"כ קרא לו בני למה שינה

ח: למה דוד ידע ע"י כנור ומשה לא ידע את זה

ט: דוד חסיד .. למה אין זה גאווה

י: דבר תורה של הגר'א בן ז' שנים.. אבל יש להעיר דעוד יישוב בכרייתא חייב מיתה מחמת שינה.. ויתכן דמעריב היא רשות.. ועוד מעריב דרבנן ולכן לא היו רוצים לגזור

יא: מוכר עצוב.. מה שייך בתורה ובודאי ישבח את התורה ומה החידוש.. מח' ר'א ורבנן בתנור.. אם טהור או טמא.. לא בשמים היא... אחרי רבים להטות.. שמעתי מאחי.. שאמר זה הנתיבות

יב: שאילה אם יסורין של אהבה יש להפריע מלימוד.. וצ"ב

יג: לא הן ולא שכרן..מה הן הב' דברים

יד: למה קביעת מקום מראה על ענו וחסיד

טו: ה' בא לפני המנין..א"כ למה כועס היכא דאין מנין

פרשת משפטים תש"פ

א: ר' יצחק פינגרר: אנשי קדש תהיו לי.. לפני שיש לך קדושה צריך להיות אנשים .., "מענש".. בלי להיות מענש שאיכפת לו מהשני ומדאיג אותו צרות של אחרים.. אין שייך שיהיה קודש.

ב: דוקא מיד אחר מתן תורה פרשת משפטים.. היאך להתנהג בממון חברו..

ג: רב פרנד.. אבן עזרא בפסוק כי יגח שור איש את שור רעהו.. אבן עזרא בשם בן זוטא.. רעהו של השור.. דברי האבן עזרא השור יש לו רעהו.. אבן עזרא התקף הפירוש הזה מאד.. הרע של השור הוא בן זוטא. הרב הונטר.. יום תרועה שברים תרועה.. וכו'.. נשבר... רע הוא יכול ומוכן לשבור את הב' בתוכחה.. רעים האהובים... נציב: עזר כנגדו.. איכפת לו.. רב שטיינזלץ באוטו בא"י צועקים כולם... אחים ורעים.. ובאמריקא באוטובס כולם הרבה יותר נימוסים למה? התי' היא דבא"י כולם מרגישים כאחים ובבית כל א' מרגיש נוח לצעוק על בני שמפחתו.

ד: לא תהיה לו כנשה... מעשה דרב חיים בריסקר שא' לזה ממנו כסף והוא לא בקש ההלואה בחזרה הרבה שמן. ואח"כ בא הלוח אילו וטען שהרב הוא בטלן ששכח מסתמא דהלוח לו כסף. וצחק עליו וטען לו שאתה בטלן. וענה לו רב חיים... לא שכחתי והלכתי דוקא בדרך ארוכה.. הביתה דלא רציתי שתראה אותי ותתבייש ממני. ותראה את המעשה הזה: איזה חוצפן.. לקח הלואה מהרב הגאון.. קרא לו בטלן... לא החזיר ההלואה.. ותראה היאך התנהג רב חיים אליו אחר כל זה.

ה: ר' חיים עוזר: טען דמחמת הצדקות דח"ח לא ראו גדלותו.. ומחמת גאונות של ר"ח לא ראו צדקותו.

ו: רב חיים בריסקר היה מכניס כ"כ הרבה אורחים דילדיו טענו שכמעט לא ישנו במטותיהם כי תמיד היו צריכים לפנות לאורחים. ופעם שאלו לו למה היה לו דלת לפני הבית הלא הבית תמדי פתוח והוא ענה שהטעם שיש לו דלת על פתחו הוא מפני שיטת הר"מ דרק חייב מדאורייתא במזוזה היכא דיש דלת... ..

ז: על קברו של רב חיים בריסקר לא הוזכר גאונו וחידושו בלימודיו רק דרב חסד..

ח : מעשה עם ילדים ששיחקו סוס והוא היה הסוס.. בסוף קשרו אותו.. גבאי רצה לשחרר אמר שלא לעשות הילדים ירגישו עצובים..

פרשת תרומה תש"פ

א : ושכנתי בתוכם.. ולא כ' בתוכו .. אלא בכל א' וא'..כל א' יכול להיות מקדש. עי' נפש החיים מהו מחשבה רעה ..הסביר רב חיים מולוזין למה דומה מחשבה רעה : כזונה בקדש הקדשים. רב ירוחם ה' מלא כבודו בכל העולם היאך מצמצם למקום קטן

ב :יקחו לי תרומה.. ולא יתנו. כי כשנותן מקבל.העיקר הוא לעשות בעד השני.

ג : זהב כסף ונחשת.. זמני נתינה.. לפעמים.. נותן בלי לחץ.. לפעמים למנוע פחד.. לפעמים כשכבר חולה.. ורוצה לשחרר ממנו.

ד : אבני מילואים ואבני שוהם בסוף.. אבל בגמ' קידושין דמא בן נתינה.. דבר הכי יקר.. אור החיים.. באו להם בלי טירחא.. עשו חשבון.. צריך התלהבות למנהיג..

ה : רב דניאל סתם.. משנכנס אדר מרבין בשמחה.. חסיד א' הלך לרבו מרוזין... שמע שאם לא מדברים מ' יום זוכה לאלהיו הנביא.. שתק מ' יום ולא בא אליו..ותמה ושאל את הרבי.. הרבי מרוזין. מבחוץ היה מלכות ויקר.. ובפנים צניעות.. עי' בהמשך

ו : הלך החסיד בחוץ וראה את הסוסים של הרבי מכוסה בזהב ויצא הרבי ובא ללפף הסוס ולא האמין מה זה . הסביר לו הרבי דהסוס כבר ארבעים יום לא הוציא מילה של לשון הרע ורכילות.ועדיין לא זכה לגילוי דאליהו:וכן אתה : כל המחשבה שלך היא רק לקבל פנים דאליהו הנביא אבל מה אם קשר לרבונו של עולם.

ז : זהו ענין של שמחת אדר. להתקשר לה' בעי שמחה מבחוץ עם התקשרות מבפנים.

ח : למה באה הגזירה שנהנו מסעודתן של אותו רשע.. היאך נהנו כשהשתמשו בכלי המקדש וביזו הכלים של המקדש.. ולכן התיקון הוא לכבד את ה' ולהתקרב אליו.

ט : פרשיות משכן בחדש אדר : ועשו ארון עצי שטים.. כולם יעסקו בתורה.. לכן כ' ועשו.. היאך יש חלק בתורה.. רב גולדויכט..ועוד כ' ועשה על הכפורת וכרובים כרוב א' מן הקצה הזה..וכ' עוד תעשו את הכרובים.. ברית בין הבתרים.. ארבע

מאות שנה.. גלות.. דור רביעי ישובו הנה. רב הוטנר הסביר דבנוגע לגלות שנים סופרים.. גאולה.. יתעסקו בדורות כשהן חיבור בין דורות.. חיבור בין דור לדור.. בעמלק.. בחר לנו אנשים.. משה ויהושע.. מכאן .. כבוד התלמדי לרבו.. כשאין מריבה בין דור לדור. זה החומה שלנו שעל הארון... הנציב. מסביר: . שני בעלי המלאכה באותו זמן גומרים.. בעל מלאכה א' א' לעשות רק מסיימים ב' אנשים באותו זמן. ומסביר רבינו בחיי.. צורת ילד קטן וגדול.. אין חילוק בין הדורות.. חיבור של תורות אז הולך דור לדור.. אז התורה יכול לעבור מדור לדור ולכן פורים חלק גדול של פורים. חג של ילדים.. חלק גדול של פורים.. אשר ישלו היהודים. זהו הנצחון הגדול.. בימים ההם ישלחו היהודים המה בשונאיהם.

פרשת תצוה

א: רב בוטן: סיפר דיש אנשים שמחמת רצונם לקנות מספיק משלוח מנות לכל א' ששייך לקנות בעבורם חייבים להוציא משכנתא ב' רק בשביל קניית המשלוח מנות...ואם תאמר לאשתך דיש חובה להוציא יותר על מתנות לאביונים מעל משלוח מנות יש שאומרות לבעליהן דכך יעשו ואז יש חשש דיצטרך להוציא משכנתא שלישית.ויש ג'כ דין דבצדקה יש הלכה דאל יבזבז יותר מחומש אז יש להזהר מזה.

ב:רב גלקשטיין רב ליזר גורדון (טלזר) חותנו החזיק אותו בלימוד הרבה זמן אחר החתונה. ואע"פ שהציע לו משרות כרב חותנו רצה שישאר בלימוד ולא יצא לרבנות. חמותו של רב ליזר טענה לבעלה הלא כבר למד הרבה שנים אחר החתונה ולכן כמה שנים עוד חייבים להחזיק.. הוא ענה לה: מי עוזר למי. יום א' הציע לו משרה ברבנות והוא הסכים וגם הסכים חותנו ובאותו יום מת חותנו. ובזה נראה דחותנו צדק מי מחזיק את מי.

שמעתי מהרב גיפטר שרב ליזר גורדון היה ידוע כשיכור עם משקה כך היה רב ליזר בתשוקתו לתורה.הבעלי בתים של טלז היו באים לביתו ומתווכחים אתו בלימוד והיו מתלהבים וצועקים א' על הב' בריתחא דאורייתא כל א' צועק על חבריו שמה שאתה אומר זהו עם הארצית. ובסוף היו יוצאים בשמחה ובאהבת התורה. בשיבה פעם החליטו לא לשאול אוו אף קושיא ונראה באמת כמה יש לו להגיד בישעור אחר כמה דקות הוא סגר את הגמרא ואמר לכולם:אינני אותר את השיעור שלי בבית הקברות

רב אברמסקי אמר בנוגע ללונדון שאין להם הצלחה לבנות שם ישיבה גדולה בדרגה גבוהה מאד מכיון דהם זלזלו בכבוד התורה שלא כיבדו את רב ליזר הגדול כשבא לאסוף כספים לישיבת טלז.

היה. תלמיד של רב ישראל סלנטר ולכן חשב שחשוב מאדם ללמוד בשיבה מוסר.. אבל לא חובה...יסד דבר חדש בשיבה דיש כתות בשיבה..

ג: רב קסטנבאום: מה לומדים במגילה ממעשה דבגתן וזרש.. לא התיאש.. שיהיה להם אימון במרדכי ובגדולי הדור ובה'.. ושיהיה קשה להמן.

ד: דרשה של הרב וקסמן: כ' דיבר טוב על המלך.. מלך הקב"ה. צריך להדגיש את זה מאוד.

ה: וידם אהרן.. היה לו מה להגיד

ו: דף יומי היום .. שתיקותא נגד יסורין

ז: אמונה בכל מצב,

ח: בחורי ישיבה מתלמידי רב ברוך בער שהיו במשפט בסביר. לא רצו לעבוד בשבת אז עשו הכל בשינוי. רצו לרוסים לשפוט את כולם למות. פתאם הגיע מכונית. כולם צחקו מהיהודים שהיו עושים את מלאכתם כלאחר יד. היו בטוחים שהג'נרל שהגיע אז ברכב שיכריז על משפט מות. אבל בהפתאה הוא אמר לכולם שהם משוגעים ופטורים. בסוף הג'נרל סיפר להם שהוא בעצמו יהודי והבטיח פעם לאמא שלו שהוא יעשה פעם דבר לטובת יהודים אע"פ שהוא בעצמו ירד מן דרך התורה.

ט: יג' אני מאמין שרו כל יום בגלות סביר.. זה היה תכנית שלהם בכל יום.

י: וכשהביאו לבית הסוהר כך אמרו עוצה עצה ותופר דברו דר

יא: אחר כמה ימים באו הנצי"ם למקום שהיו מקודם ברוסיא ואם היו נשארים שם בודאי היו נהרגים.

יב: גם בדף יומי ענין של ר'ע בסוף הדף סא: כל מה דעביד רחמנא ל טב

למחוק הרע על המלך.. שמשי בן המן רוצה למחוק.. זכות בעקבתא דמשיח.. לפעמים יש הסתר פנים ומה יהיה הזכות אשר דיבר טוב על המלך אפי' אם לא ירגיש אבל רק יגיד.. האמנתי כי אדבר.. אפי' אם הלב לא מרגיש.. המן עמלק רוצה למחוק הטוב.. רוצה שיחיה במצב דרע...עקבתא דמשיח .. אליהו הנביא.. הבשר טוב אפי' בזמן שהוא חשוך. שבט בנימין ישפה.. יש פה ואינו מדבר.. כמו אהרן

וידם.. אהרן היה לו מה לומר.. יש פה.. נתתי מעשר למדתי למה הכל קשה.. יש לו טענות ולא יודע התשובה.. אבל דיבר טוב על המלך. יש פה פרנסה בגימטריה.. הכל... רואה רק רע.. אבל כלל ישראל מדבר טוב על המלך.. זהו הכח דכלל ישראל.. .. תלמיד דרב ברוך בער.. כתוב לעיל.. חסידים היו ברכבת מספרים מופתים מרבי .. חסיד דרש"ל לובביץ.. מופת מרבו.. הרבה כסף ביקשתי ג' פעמים מרבי.. והוא התייעץ להשקיע את הכסף. ואיבדתי הכל. ושאל לו חבריו א"כ איפה המופת.. החסיד ענה לו: נשארתי חסיד.. יש לי בטחון .

עדיין חסיד של רבונו של עולם.. הכל שעושה טוב.. מרדכי דיבר טוב על המלך.. .. חרבונה.. דיבר טוב.. גל ית .. היה מחרף .. העבירה. דמחרף ומגדף היחיד שהתורה לא קוראת בשם.. נקרא ברכת השם.. כ"כ חמור דהר"מ כל השומע ברכת ה' בעי קריעה כ' בר"מ. ויאמר ..גלית הכלב אנכי .. והיה מחרף . שרש דכל הרע.. הוא בברכת השם.. לשון החינוך מצוה ע' אלקים לא תקלל.. לפי שמתרוקן במאמר ההוא מכל טובה. והוא נחשב כבהמות. יש לו כח הדיבור ומבדיל עצמו לרע... .. נהיה כמו שרץ. הפוך כעס הכרת הטוב. שהוא. כעס זהו הכחשת הטוב. גבריאל זרק אחשוורוש ג' מאות פעם.. לא היה יכול לישן... דיבר טוב על המלך.. זהו הכרת הטוב.. המן : כל זה איננו שוה לי.. יהודים נקראי על שם הודאה.. שורש הכרת הטוב.. בני יששכר.. ב' פעמים דיבר טוב.. ה' ... ופעם הב' כי ה' דיבר טוב על ישראל.. חייב איניש בין ארור. לברוך.. יכול לראות הארור ברוך..

פנחס זה אליהו.. השיב את חמתי.. רע דקצף.. בלעם בלק.. עמלך ב' אותיות אחרונות.. קללה נהפך לברכה.. אליהו הנביא זכור לטוב.

פרשת מקץ תש"פ

א : הרב פרנד : עבדך אבינו י' פעמים גר'א רק ה' היה ג'כ מתורגמן.. אבל הפסיד י' שנים כיבוד אב רב יצחק סורוצ'קין.. ג'כ אצל יעקב.. כמה ימי חיך ל'ג מלים...

ב : מבית הסוהר למשנה למלך ביום א' ישועת ה' כהרף עין

ג : רב סולומן : פרצו חומות מגדלי וטמאו כל השמים. הסורג.. יג

פרצות.. תיקן.. ועושים השתחויה.חילוק בין יהודים וגוים

ד : רב מאיר שפירא : אחר שביקר באמריקא שאלו מה הוא חושב על יהודי אמריקא . ענה : יודעים קידוש אבל לא הבדלה

ה : רבים ביד מעטים. רשעים ביד צדיקים זדים ביד עוסקי תורתך.. גם זה נס...

ו : והדליקו נרות בחצרות קדשך.. זהו חכמים מה שייך לה'..כל זה בכלל הנס הבטחון רק שייך בעזרת ה' הבא להטיר מסייעין לו.

ז : רב משה שטרנבוך : בחצרות קדשך.. מדרש כל העיר נהנה מן האור. עי' במועדים וזמנים היאך הסביר למה הדליקו בחצר ולא במקדש את המנורה.

מאור.. נס.. אנטיאוכס.. עשה עצמו אלוק.. רצה להחריב יהדות מילה תורה..

שיטת הר"מ בהדלקה והראב"ד. להראות לכל העיר שה' עוד נמצא ..

ח : אני יוסף העוד אבי חי.. תוכחה גדולה.. למה . סתירה באדם.. בית הלוי..

ט : יון ג' אותיות קטן בינוני גדול.. אין פנימיות בכלל

י : נכד של רב הרצל. קפלן מיכל קפלן למד בשיעור שלי בישיבת כרם ביבנה.במסיבת חנוכה כל התלמידים אמרו דבר תורה על הנס של חנוכה ומנורה.. קושית הבית יוסף ..למה ח' ימים וכדומה. מיכל אמר דבר תורה במס' סנהדרין המסכת שלמדנו באותה שנה בענין בית דין שקול. אמרתי למיכל שהוא קידוש ה' לסבא שלו. שהוא לא הכיר כי מת כשמיכל עוד היה צעיר.כי רב הרצל בדרשה לפני

פסח שאל שאילה על מה צריכים לדבר בליל הסדר. ותי' דצריך לדבר על מהו המגו שהוזכר בש"ס האם מאמינים לו משום שהוא בירור דאומר אמת או האם זה זכות הטענה..(חקירת רב אלחנן).ואמר רב הרצל ואם תשאל אותך הסבתא מה זה שייך לליל הסדר תענה לה כי כל התכלית דיצ"מ היתה משום קבלת התורה בסוף.. תעבדון את האלקים על ההר הזה ואם עוד מדברים כל הזמן על הבנת התורה זה מראה שהתכלית התקיימה.אז אמרתי למיכל הנד של רב הרצל דהדבר תורה בסגנון הסבא שלו הוי קידוש ה' לזכותו של רב הרצל. כי הנכד הבין דכמו יצ"מ התכלית היתה תורה כן הוא חנוכה דזה התכלית שלו.

יא : מאי חנכה מנורה .. תורה שבעל פה

עוד מפרשיות השבוע

ר:רב גלשטיין : קושית רש"י למה חשך.. בעבור רשעי ישראל וגם שיכולים לראות את הכלים.. למה דוקא כאן הקשה.. תרומת הדשן שה' הבטיח שלא ישובות יום ולילה וכו' .. ולכן היה צריך לפרש אע"ג דלא היה חשך בכל המקומות כי היה אור במושבותם..(צ"ע לכאורה מחוץ למצרים ג'כ היה אור.)

ב:הרב סינקלר: היום יש הרבה יותר a.d.d and a.d.h.d רוצה להסביר שהמח עובד הרבה יותר מהר. תראה במחשבים וכו' וזהו מתקרבים לימות המשיח לגאולה.. תאכל את המצה בחפזון וכן יציאת מצרים לא היה זמן כך הוי לזמן הגאולה.היום כל א' בעי רפואה ריטליין.. היום יכול להיות דהיום משעמם לילדים בעי מהירות.moore's law ביאת המשיח.. עולם דיחידות.. כולם יגידו דה' אחד.. קול דודי מקפץ על ההרים ומדלג על הגבהות.

ג:ר' שמואל גלוק.. א' בקש ממך לנסוע אתך.. ולא רוצה לקחת אותו והוא מתרגז.. למה הוא כועס.. אולי הוא עצבוני.. מה אם הוא קנה לך המכונית.. אבל איני יכול לעזור עכשיו.. מה אם כשקנה לך הרכב עשה תנאי שתקח אותו.. האם זה רע לא לקחת אותו.. תנאי.. התנאי עם ה' ה' לקח אותנו ממצרים.. הוא אמר להיות לכם אלקים.. היה תנאי.. שלא יחשוב שאנחנו עושים לו טובה.

ד:רב גלשטיין: פרעה מאד כעס אחר חשך.. לא רוצה לראות פניך עוד. הגרי"ז פרעה ידע שאין עונשין אא"כ מזהירין. דאז אין יכול להביא עוד מכה.. וכן באור החיים. אז ה' אמר אז על מכת בכורות בלי לראות פניו עוד.

ה: הרב פרנד:משה: כחצות הלילה.. גמ' ברכות .. משה ידע אבל חשש דיאמרו במצרים שהוא שקר.. אע"ג דכבר עשה ט' מכות מופלאים..כך היא דרכה של אדם להכחיש. הדרשן.. העניבה אינו ישר הציצית שלו בחוץ.. הדקדוק שלו אינו בסדר.וכן במי סוטה דוקא בדרך שהכהן אומר שיהיה אז כך יהיה..למה אותו תירץ ו:תחשוב על הסטוריה של יהודים .. בכל הדורות אותו דבר רק נסי נסים. גם בדורונו

ז: רב פרנד: הצור תמים פועלו וכל דרכיו משפט.. חילוק בין משה רבינו ושמואל הנביא. משה ה' דיבר אליו באהל מועד אבל שמואל ה' בא אליו. טעם החילוק : בני' היו באים למשה למשפט אבל שמואל יצא מעיר לעיר לאנשים.. שה שאכלו בקרבן פסח מדה כנגד מדה. במדרש הובא דהם יצאו והביאו שה לאכול לפני העבדי ישראל .. שלא היו יכולים לטעום כלום.. ולכן זהו המדה כנגד מדה.

ח: חנוכת התורה : מדרש. בנוגע לחשך.. כ' שמגיע להם עונש.. ואח'כ מקשה המדרש למה.. ב' טעמים כנ"ל. אבל למה כ' מקודם שמגיע להם עונש... משפט בתורה דאם כל הדיינים פוסקים חייב פטור. אבל זה רק אם הכל מטעם א' דאז אומרים דלא בדקו היטב המשפט אבל אם יש טעמים שונים אז חייב. ולכן היה צורך לומר כאן גם בבית של מעלה דיש אותו כלל כמו בית דין של מטה.. ורק בגלל דהיה ב' טעמים לחייב אז לא כולם אמרו דבר א'.

ט: חנוכת התורה: שמות יא א ושמות יא ב: גרש יגרש ואח'כ ישאלו מאת רעהו כסף וכלים וכו'. גמ' ב'מ עה: -עו. אם פועלים יוצאים לא מגיע להם אם בעה'ב מגרש אז ידו על התחתונה. הם היו רק 210 שנים ולא 400 שנה.. אבל פרעה גרש אותם.

י: החדש הזה לכם ראש חדשים ..

י: הרב פאם חילוק בין אומות העולם.. הולכים לפי השמש בשנה.. ואנחנו לפי הלבנה. לבנה.. לפעמים מאד קטן.. יש לנו הכח לגדול אח'כ שנהיה קטן.. ועוד שני המאורות הגדולים.. למה ירח גדול הלא הכוכבים הרבה גדולים ואין לדמות בכלל לשמש אלא אם יכול הביא את אור החמה זהו גדול. לפי המלבי"ם ואבן עזרא. . רב חיים בריסקר אין לנו דוקא האחריות לחדש אלא להבין דברי הראשונים ולא רק העליונים מביאים תורה לעולם.. הרבה ספרים של ליקוטי הלכות מביאים הרבה מאד לעולם.

פרשת בשלח

א: פרפרת מהדף יומא ברכות דף כח. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כח עמוד א
תנו רבנן: היו לפניו שתי תפלות, אחת של מנחה ואחת של מוסף - מתפלל של
מנחה ואחר כך מתפלל של מוסף, שזו תדירה וזו אינה תדירה. רבי יהודה אומר:
מתפלל של מוסף ואחר כך מתפלל של מנחה, שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה
עוברת. אמר רבי יוחנן, הלכה: מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל של מוסף. רבי
זירא כי הוה חליש מגירסיה, הוה אזיל ויתיב אפתחא דבי רבי נתן בר טובי, אמר:
כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו ואקבל אגרא. נפק אתא רבי נתן בר טובי, אמר
ליה: מאן אמר הלכה בי מדרשא? אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: אין הלכה כרבי
יהודה דאמר: מתפלל אדם של מוסף ואחר כך מתפלל של מנחה. אמר ליה: רבי
יוחנן אמרה? אמר ליה: אין. תנא מיניה ארבעין זמנין. אמר ליה: חדא היא לך, או
חדת היא לך? אמר ליה: חדת היא לי, משום דמספקא לי ברבי יהושע בן לוי. עכ"ל.

ב: כתובות דף כב. -כב: תלמוד בבלי מסכת כתובות דף כב עמוד א
בעא מיניה שמואל מרב: אמרה טמאה אני, וחזרה ואמרה טהורה אני, מהו? אמר
ליה: אף בזו אם נתנה תלמוד בבלי מסכת כתובות דף כב עמוד ב
אמתלא לדבריה - נאמנת. תנא מיניה ארבעים זימנין, ואפ"ה לא עבד שמואל עובדא
בנפשיה. עכ"ל.

ג: כתובות דף נ.
אמר רבי יוסי בר חנינא: באושא התקינו, האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה
ומתה - הבעל מוציא מיד הלקוחות. אשכחיה רב יצחק בר יוסף לר' אבהו דהוה
קאי באוכלוסא דאושא, אמר ליה: מאן מרה דשמעתא דאושא? אמר ליה: רבי יוסי
בר חנינא; תנא מיניה ארבעין זימנין, ודמי ליה כמאן דמנחא ליה בכיסתיה.

ד: מגילה דף ז: תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ז' עמוד ב'

אמר רבא : סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו, מאי טעמא - ימי משתה ושמחה כתיב. רב אשי הוה יתיב קמיה (דרב כהנא) + מסורת הש"ס : [דאמימר] + נגה ולא אתו רבנן. אמר ליה : מאי טעמא לא אתו רבנן ? - דלמא טרידי בסעודת פורים - אמר ליה : ולא הוה אפשר למיכלה באורתא ? - אמר ליה : לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא : סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו. אמר ליה : אמר רבא הכי ? [אמר ליה : אין]. תנא מיניה ארבעין זימנין, ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה.

ה : פסחים דף עב. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף עב עמוד א

אשכחיה רב יצחק בר יוסף לרבי אבהו דהוה קאי באוכלוסא דאינשי, אמר ליה : מתניתין מאי ? - אמר ליה : רישא בעוקר וסיפא בטועה. תנא מיניה ארבעין זימנין, ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה

ו : פרשת המן .

ז : הרב פרנד : משה לקח עצמות יוסף חכם לב יקח מצוות. הלא ביזת הים ג'כ מצוה. במדרש משה עשה בצדקות ובחכמה.. מהו החכמה..איזהו חכם הרואה את הנולד

ח : גר'א בשיר של מוצאי שבת. זרענו וכספינו ירבה כחול . הגר'א אמר זרענו וזכויתינו . אפשר לבקש פרנסה אבל לא הרבה. אבל בתפילת ר"ח בשבת

חיים של עושר .. ראה יהודי א' זוג בירושלים עם י'א ילדים בב' חדרים והיו מסדרים כ'כ יפה

ט : מעשה ששמע מא' שהיה קרוב של רב אהרן סלוצ'יק וגם של הרב פרנד.. שאלו את הגר'א איזה סגולה שילדים ונכדים וכו' יהיו שומרי תורה . שיתפלל ב'י'ח דלא יהיו עשירים.

י : תפילת חנה : שלא יהיה חכם מדי רק איש בין האנשים שוה למשה ואהרן...

פרשת משפטים תש"פ

א: ר' יצחק פינגרר: אנשי קדש תהיו לי.. לפני שיש לך קדושה צריך להיות אנשים .., "מענש".. בלי להיות מענש שאיכפת לו מהשני ומדאיג אותו צרות של אחרים.. אין שייך שיהיה קודש.

ב: דוקא מיד אחר מתן תורה פרשת משפטים.. היאך להתנהג בממון חבריו..

ג: רב פרנד.. אבן עזרא בפסוק כי יגח שור איש את שור רעהו.. אבן עזרא בשם בן זוטא.. רעהו של השור.. דברי האבן עזרא השור יש לו רעהו.. אבן עזרא התקיף הפירוש הזה מאד.. הרע של השור הוא בן זוטא. הרב הונטר.. יום תרועה שברים תרועה.. וכו'.. נשבר... רע הוא יכול ומוכן לשבור את הב' בתוכה.. רעים האהובים... נציב: עזר כנגדו.. איכפת לו.. רב שטיינזלץ באוטו בא"י צועקים כולם... אחים ורעים..

ד: לא תהיה לו כנשה... מעשה דרב חיים בריסקר לא בקש ההלואה בחזרה... אתה בטלן...לא שכחתי והלכתי דוקא בדרך ארוכה.. איזה חוצפן.. לקח הלואה מהרב הגאון.. קרא לו בטלן...לא החזיר ההלואה..

ה: ר' חיים עוזר: צדקות דח"ח לא ראו גדלותו.. גאונות של ר"ח לא ראו צדקותו.
ו: היה לו דלת... למה בגלל חיוב מזוזה...

ז: על קברו רב חסד..

ח: מעשה עם ילדים ששיחקו סוס והוא היה הסוס.. בסוף קשרו אותו.. גבאי רצה לשחרר אמר שלא לעשות הילדים ירגישו עצובים..

פרשת תרומה תש"פ

א: ושכנתי בתוכם.. ולא כ' בתוכו.. אלא בכל א' וא'.. כל א' יכול להיות מקדש. עי' נפש החיים מהו מחשבה רעה.. כזונה בקדש הקדשים. רב ירוחם ה' מלא כבודו בכל העולם היאך מצמצם למקום קטן

- ב: יתנו לי תרוה.. ולא יקח.. כי כשנותן מקבל. העיקר הוא לעשות בעד השני.
- ג: זהב כסף ונחשת.. זמני נתינה.. לפעמים.. נותן בלי לחץ.. לפעמים למנוע פחד.. לפעמים כשכבר חולה.. ורוצה לשחרר ממנו.
- ד: אבני מילואים ואבני שוהם בסוף.. אבל בגמ' קידושין דמא בן נתינה.. דבר הכי יקר.. אור החיים.. באו להם בלי טירחא.. עשו חשבון.. צריך התלהבות למנהיג..
- ה: רב דניאל סתם.. משנכנס אדר מרבין בשמחה.. חתן א' הלך לרבו מרוזין... שמע שאם לא מדברים מ' יום זוכה לאליהו הנביא.. שתק מ' יום ולא בא אליו.. ותמה ושאל את הרבי.. הרבי מרוזין.. מבחון היה מלכות ויקר.. ובפנים צניעות..
- ו: הלך החתן בחוץ וראה את הסוסים של הרבי מכוסה בזהב ויצא הרבי ובא ללף הסוס ולא האמין מה זה . הסביר לו הרבי דהסוס כבר ארבעים יום לא הוציא מילה של לשון הרע ורכילות. כל המחשבה שלך היא רק לקבל פנים דאליהו הנביא אבל מה אם קשר לרבנו של עולם.
- ז: זהו ענין של שמחת אדר. להתקשר לה'
- ח: למה באה הגזירה שנהנו מסעודתן של אותו רשע.. היאך נהנו כשהתמשו בכלי המקדש וביזו הכלים של המקדש.. ולכן התיקון הוא לכבד את ה' ולהתקרב אליו.
- ט: פרשיות משכן בחדש אדר: ועשו ארון עצי שטים.. כולם יעסקו בתורה.. לכן כ' ועשו.. היאך יש חלק בתורה.. רב גולדויכט.. ועוד כ' ועשה על הכפורת וכרובים כרוב א' מן הקצה הזה.. וכ' עוד תעשו את הכרובים.. ברית בין הבתרים.. ארבע מאות שנה.. גלות.. דור רביעי ישובו הנה.. רב הוטנר.. גלות שנים סופרים.. גאולה.. יתעסקו בדורות כשהן חיבור בין דורות.. חיבור בין דור לדור.. בעמלק.. בחר לנו אנשים.. משה ויהושע.. מכאן .. כבוד התלמדי לרבו.. כשאין מירבה בין דור לדור.. זה החומה שלנו שעל הארון... הנציב.. שני בעלי המלאכה באותו זמן גומרים.. בעל מלאכה א' א'א לעשות רק מסיימים ב' אנשים באותו זמן רבינו בחיי.. צורת ילד קטן וגדול.. אין חילוק בין הדורות.. חיבור של תרורות אז הולך דור לדור.. אז התורה יכול לעבור מדור לדור ולכן פורים חלק גדול של פורים.. חג של

ילדים.. חלק גדול של פורים.. אשר ישלו היהודים. זהו הנצחון הגדול.. בימים ההם
ישלטו היהודים המה בשונאיהם.

נו פרי משה חיים.....פרשת תזריע מצורע תש"פ (בזמן הקרונה)

פרשת תזריע מצורע תש"פ (בזמן הקרונה)

א: הרב פרנד : הנגע לא הפך את עינו..קוצקר. בגמ' ערכין כ' הרבה חטאים שבאים בגללם צרעת. א' מהן צר עין. בנגע כ' דאם לא הפך את עינו הסביר הרבי מקוצק דבא הנגע בגלל שהיה לו צר עין .. ואם עדיין הוא צר עין נשאר הנגע. האם מסתכלים בכוס שהוא חצי רק או חצי מלא.

ב: הרב זקובוצ' : אשה כי תזריע קרבן בהמות.. זאת תורת .. ואח"כ ב' צפרים.. ה' מכין אין לדאוג..

ברוך גוזר ומקיים שמעתי ביאור יפה דזה ג'כ ברכה דאפי' בתוך גזירה עדיין אנחנו קיימים זה האהבה שיש לה' אלינו.

ג: רב נוברגר: מה שייך מילה באמצע קרבנות.. הילד הוא הקרבה שלך.. מדרש וירא את המקום מרחוק.. גם אחר ג' ימים ללכת לא הרגיש עדיין כלום.. ובכ"ז עבד ה' לא להתייאש.. טוב לדעת בשביל המצב של היום (לשמוע עוד את המסר שלו

ונשיא בעמך לא תאור .. המשך הפסוק.. נשיא מלך ראש סנהדרין. כל מי שהוא מנהיג בכלל ישראל.. לא תקלל הנשיא.. שא"א שלא יהיה מנהיג.. רוצים כל הזמן לומר לשון הרע על מהניגי ישראל.. מתחת כל הוא ברכת ה' הכחשה שטוב.. אל תגיד לי מה לעשות. הם חיים בחיי קצף הם תמיד כועסים.

פרשיות אחרי מות קדושים

א : אחרי מות שני בני אהרן.. מיתת צדיקים מכפר. למה . והרבה צדיקים מתו כבר. למה בעי כל זמן צדיקים בדורונו למות. למה לא מספיק מדורות הקודמות. דוקא נפטר מורי ורבי הגאון הגדול מנובומינסק. דוקא מי שהיה גם נולד באמירקא ולא באירופא וגם נולד בזמן דרוב הצבור לא הלך אפי' לחינוך דתי ובודאי לא חרדי והרבה מאד ירדו מן הדרך של תורה. כל הזמן הרבי דיבר על מה שאפשר וחייב לעשות בשביל הכלל..

ב : אבי אבי אליהו בפי אלישע.. רבי רבי . רכב ישראל ופרשיו.. ב' דברים הנהגה וגם להיות יחד עם הכלל חלק שלהם

ג : מאן מלכא רבנן.

ד : מהו מלך : לב של ישראל.

ה : ויקרבו ימי ישראל למות.. אבל יעקב לא מת.. חתם סופר .. קרוב שמת קרוב ס"ד אלא כקרוב.. חתם סופר ... כלל ישראל מתים ולא ישראל. שהוא חלק של הכלל . זה הלב שלנו

ו : ביאר היאך היה שייך להספיד הרבי שאינו בדרגתו לא בתורה לא בעבודה ולא בגמילות חסדים. אלא זהו הספד שלנו של כל כלל ישראל

ז : אייר מרמז אני ה' רופאיך

ח : חוזרים לנפילת אפים ... כ' במשה אהרן ויהושע דנפלו על פניהם .. בשעת צרה.. רק דהוזכר דיהושע נפל על אפיו לפני הארון ולכן אנחנו לא יכולים עדיין דאין לנו ספר תורה בבתינו.

ט : ויאמר דוד אל גד.. כ' דדוד חטא שספר את העם.. שלא כמו שצריך.. שמות ולא מספרים.. הנצי"ם ימ"ש רק חילקו מספרים..

יא : אצלנו מה שסופרים זהו המעשים של כל א' ולא המספר

עט היא מכל עם..

יג: ג' דברים לבחור : אמר לדוד הנביא גד : או ז' שנים של רעב. או ג' חדשים של
נפילה במלחמה או ג' ימי מגפה של מיתה. ודוד בחר ג' ימי מגיפה שידע שיש לה'
רחמנות וכך היה שאחר חצי יום נפסק המגיפה כמה כל זה שייך לנו ולתפילתנו
יד: דוד כ' המזמור כשהיה חולה ולא הרגיש טוב.. ורצה שתמיד במצב כזה שיבקש
מה' שלא תבא אליו בחרון אף

טו: רפאנו ה' ונרפא .. כמה זה שייך עכשיו

טז: עד מתי ... עוד כמה זה שייך לתקופה שלנו לא יודעים מתי יגמר

יז: חלצה נפשי הושעינו למען חסדך

יח: כי אין במות זכרך

יט: בשאול מי יודה לך

ל'ג בעומר תש"פ

- א : שיעור ממורי ורבי מנובומינסק זצ"ל בענין לג בעומר. ר"ע ורשב"י
- ב : רשב"י אע"ג דמדרגתו היתה גבוהה וידע כל סתרי תורה.. מתחילה שרף אלו שלא היתה תורתם אומנתם.. מתעסקים בחיי שעה... בסף ראה דלוקחים ב' הדסים א' לזכור וא' לשמור... ולא היתה חפצא של מצוה .. בכ"ז ראה דאפשר לקדש את כל הדברים של חול..זהו הלימוד דרש"י בר יוחאי.
- ג : ור"ע : ואהבת לרעך כמו זה כל התורה כולה.. זה כלל גדול בתורה... דאפשר למילף לכל השאר ממנו.
- ד : השפעת רשב"י מרגישים בכל העולם..
- ה : יש להוסיף דנפסק המגיפה בל'ג בעומר .. והיה יכול לבנות את כל התורה מה' תלמידיו .. לא להתיאש..
- ו : כל ימיו רצה לקדש שם שמים.. וציפה לזה. שיכול לומר שמע ישראל בכה'ג.
- ז : כל מה דעבד רחמנא לטב..
- ח : תלמיד דנחום איש גם זה.. גם זה לטובה.
- ט : ימי הספירה החינוך.. הכנה לקבלת התורה
- י : רב אהרן קוטלר : תורה נקנית במ"ח דברים.. ימי הספירה מ"ח ויום אחרון חזרה
- יא : לא נהגו כבוד זה בזה א"א להמשיך בתורה כי חסר בקנין התורה..
- יב :

פרשת נשא

א: רב ראובן הוף.. מה זה inferior לא הכי טוב מרגיש רע בגלל זה. קהת נשא את הארון והכרובים ואח"כ גרשון היריעות.. גם הם .. שהכל מה שה' נותן לך לעשות זה חשוב כמו גדול הדור.

ב:רב אריה קירזנר.. ברכת כהנים.. ברכת אשר.. בברכת כהנים.. מחלוקת אם מתפלל שמונה עשרה.. מה צריך לעשות בברכת כהנים. ר' משה פיינשטיין שיפסיק וישמע ברכת כהנים.. הרב אלישיב אמר שצריך להמשיך שמונה עשרה. אע"ג דלא יקבל הברכה דעם שבשדות שא"א ללכת לבית הכנסת הברכה שבבית כנסת שייך גם להם.הוי בכלל עם שבשדות .. רב אשר וייס קכח הביא דעת החרדים.. כהן צריך למסור הברכה.. האם המצוה גם על ישראל לקבל הברכה או לא. מחלוקת ראשונים לפי החרדים גם הישראל חייב לשמוע. נכון יכול לקבל הברכה אבל אין זה מעשה דרוצה לקבל הברכה. חסר לפי החרדים.

ג: רב נח אייזיק אלבאום.. בשבועות קבלנו התורה.. מגילת רות נעמי רצה להשפיע על רות .. שלא תתגייר.. כאשר תלכי אלך.. באשר תליני אלין.. עמך עמי.. קשה להיות יהודי.. תנחומין.. תריג מצוות עמך עמי.. אני אעשה הכל.. רב שמשון רפאל הירש.. למה היא לא אמרה באופן נגטביעי שאני לא אלך . למה עונה בפססיטיבי . רב הירש.. תי' יסוד.. קבלת מצוות רות.. להיות יהודי.. לא ללכת זהו באמת ללכת. אין מלאכת שבת איסורים.. שומר שבת אמיתי לט מלאכות אין זה רק איסורים .. אלא הם לקיים בשמחה.. עולה במעלה.. דאנחנו עם קדוש.. מוסר לנו עוד קדושה. רש"י הזכיר דברים דרבנן.. אפי' דרבנן.. ג'כ לטובה שלנו.. גיורת רצה השם סיון.. דעשכיו שייך לכלל ישראל שהיה בסיון .ה' ששם אותנו במצב שאנחנו עכשיו.. שלום בית .. ילדים ללמדו אתם .. ללמוד להיות ביחד.. לראות הפסיטיב בכל.. קבלה בשמחה.. (סוף יסורין ותחילת ניחומים..)

ד: רב זאב לעף .. עד יום ד' שייך לשבוע הקודם.. נשא קוראים כאן .. ולא בא"י.. פרשה דשלום.. הר"מ סוף הל' חנוכה.. תכלית התורה להביא שלום לעולם.. ת"ח מרבים שלום לעולם.. שלום א' השמות של ה'.. שלום .. זהו שלימות.. אם בחוקותי

תלכו.. אז יבא ימות המשיח.. שלימות מביא עוה'ב.. פ' נשא.. מרומז.. היא בא שלימות.. לויים תפקידיהם.. תפקיד.. היאך אדם יכול להביא שלימות לעולם שיעשה את תפקידו.. שולחם הטמאים.. הם מביאים טומאה למחנה.. לסלק טומאה שלא יביא הטומאה. תורה רוצה להביא שלימות... מצוה תשובה וידוי.. תיקון ע"י תורה .. אם ראית ת"ח שעובר עבירה ביום אל תהרהר אחריו.. תשובה מביא שלימות.. פ' סוטה.. שלום בית.. תורה .. נזיר.. שלימות.. בין גוף ונשמה.. גזירות עלינו.. אז הברכה בא ע"י מלמדי תורה הכהנים ברכת שלום..

ה: רב דוד קפלן: נשיאים כולם אותם קרבנות למה לכתוב כולם?"

א: כל א' רוצה להיות מיוחד וכאן כולם אותם קרבנות אבל כוונות אחרות

ב: אמיתת התורה מי היה כותב הכי ספר שכולם מביאים אותם קרבנות למה לא כלל במשפט א.

ג.מה אני מוסיף כמה אנשים כבר לומדים אותם דפים.. מה יש אם גם אני אלמד ..לא כל א' הוא עולם מלא כל א' הוא חשוב.

ו: מדף יומי שבת פח. אם תקבלו את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם.. למה כ' שם ולא כ' פה תהא קבורתכם.

מדודאי ראובן... עי' לקמן פרשת יתרו

ז: נעשה ונשמע .. מי גילה להם רז זה.. עושה דברו לשמוע בקול דברו.. מדרש.. שומרי שביעית.. רואים ושותקים.. שנה שלימה .. כח דאמונה..

ח: רב חיים שמואלויץ אין זה רק מעלה .. אלא גלות נגרמת על שלא שמרו שמיטה.. כח של מלאכים.. כך הוי כח של ישראל

ט: ההוא דצדוקי חזייה לרבא.. וקא מיץ בהו וקא מבעץ אצבעתיה דמא.. עמא פזיזא..אה"נ האמונה שלנו כה חזק דאין חשבונות

י: עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו..ולא כ' שהסריח.. בשעת העגל וקבלת התורה...דאפי' במצבים הכי חמורים ה' תמיד עדיין אוהב אותנו

יא: משלי: שמעו כי נגידים אדבר.. נגיד הוא שר יש לו כח להחיות ולהמית.. וכן התורה למיינים ולשמאליים.. רש"י לומדים בכל כחם להבין. רבי חיים שמואלויץ..מוכרח דבכל כחון אין זה רק מעלה.. אלא הוא מיתה אם לא לומדים בכל כחם

יב: מה לילוד אשה בינינו.. ולא ידעו מה כתוב בה.. מהו הפירוש..מכיון דלא ידעו מה כ' ביה דמשה היה צריך להגיד למלאכים מה כ' א'כ היאך אמרו דלא בשבילכם. וצ"ל דהם יודעים העמקות והרווחות של התורה ויודעים דזה למעלה מאנושיות אמנם בכ"ז ה' אמר דלא בשמים היא.

יג: גמ' דף פט: ביאור רבי יעקב קמינצקי.. למה דוקא יצחק מצדיק הדין יותר מאברהם ויעקב.. ביאור נפלא.ע"י לקמן אמת ליעקב

למדו ממנו וקפצו לתוך גלי חים כנ"ל,
בזכות זאת נקרע הים וזהו הים ראה וינמ,
דוק:

זחמונה האמיתית במאמר הקב"ה שאמר ויסעו
והכל ירשו מיוסף הצדיק, שראו ארוננו שהעיד
בכל הנסיונות שעברו עליו והמסי"ג, והם

פרשה יתרו

סימן כח

ע"ד תורה שבע"פ.

ויאמר ד' אל משה לך אל העם וקדשתם היום
ומחר כו' גמ' שבת (דף פז.) ג' דברים
עשה משה מדעתו, והסכים הקב"ה עמו, הוסיף
יום אחד מדעתו, מאי דריש היום ומחר היום
כמחר, מה למחר ליליו עמו אף היום ליליו עמו
כו' ש"מ תרי יומא, לבד מהאידינא, ומגלן
שהסכים הקב"ה על ידו ולא שריא שכינה עד
צפרא בשבתא כו', עכ"ל הגמ', וקשה מאד
כיון שמשנה דרש היום כמחר א"כ הוא דרשה
גמורה שכן היתה כונת הקב"ה, ומאי שיין
בוזע שעשה מדעתו והקב"ה הסכים על ידו?
ואם שהדרשה אינה מכונת לכונת הקב"ה, מדוע
לא אמר הקב"ה לכתחילה למשה לפרוש ג'
ימים ואמר רק ב' ימים ומשה הוסיף מדעתו
והקב"ה הסכים אח"כ על ידו, הלא זה ה'י
בשעת מעשה, ואינו דומה לשאר ב' דברים שם
והוא פלא גדול להמעיין? ועי' בתוס' שם
שכתבו שאין זה דרשה גמורה יע"ש:

רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא
תלתא, אמר אי לאו ההוא יומא דקא
גרים כמה יוסף איכא בשוקא עכ"ל הגמ'
פסחים (דף סח:), מהו לשון ההוא יומא
דקגרים, האם יום גרים בקבלת תורה?
אמר ר"א בשעה שהקדימו ישראל נעשה
לנשמע יצתה בת קול ואמרה להם מי
גלה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין
בו, דכתיב ברכו ד' מלאכיו גבורי כח עושי
דברו לשמוע בקול דברו ברישא עושי והדר
לשמוע עכ"ל הגמ' שבת (דף פז.) וצריך להבין
מהו הרז זה שהקדימו נעשה לנשמע, ועי'
ברש"י משפטים (שמות כ"ד) נעשה ספר
הברית מבראשית ועד מתן תורה ומצות שנצטוו
במרה, וא"כ נעשה היא על צעבר ונשמע להבא
ואיזה רז יש כאן?

הגת

ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ד' מן
ההר לאמר, כה - תאמר לבית יעקב
ותגיד לבני ישראל, אחם ראיתם אשר עשיתי
למצרים, ואשא אתכם על כנפי נשרים, ואביא
אתכם אלי, ועתה אם שמע תשמעו בקלי,
ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל
העמים, כי לי כל הארץ, ואתם תהיו לי ממלכת
כהנים וגוי קדש, אלה הדברים אשר תדבר אל
בני ישראל, ואיתא במכילתא אלה הדברים,
שלא תפחות ולא תוסיף, אשר תדבר אל בני
ישראל כסדר הזה, עכ"ל, והוא פלא מה כונתם
בוזע? שידבר דוקא כסדר הזה ולא יפחות ולא
יוסיף? כן נפלא הכתוב ואתם תהיו לי כו'
דהו"ל והייתם לי סגולה מכל העמים וממלכת
כהנים וגוי קדוש ומה זה באמצע ואתם תהיו
לי? כן קשה שמתחיל כה תאמר לבית יעקב
ותגיד לבני ישראל, ומסיים רק אלה הדברים
אשר תדבר אל בני ישראל ולא הזכיר בית
יעקב? מד"ר בית יעקב אלו הנשים בני אלה
האנשים למה נשים תחילה כדי שיהיו מנהיגות
את בנין לתורה, אר"ת דקסרין אמר הקב"ה
כשבראתי את העולם לא צויתי אלא לאדה"ר
ואח"כ נצטויות חוה ועברה וקלקלה את העולם,
עכשיו אם אין אני קורא לנשים תחלה הן
מבטלות התורה, לכך נאמר כה תאמר לבית
יעקב, אמור להם ראשי דברים שיכולים לשמוע
ותגיד לבני האנשים, אמור להם דקדוקי דברים
שהם יכולים לשמוע ור' יוחנן אמר כה תאמר
לבית יעקב אלו הסנהדרין, שנאמר בית יעקב
לכו ונלכה באור ד' עכ"ל:

מדת הכרת הטוב

ב: רב פישל שכטר..מספר סיפור על א' מבית הכנסת שלו שהוא בעל צדקה גדול . לא רוצה לקרא לו בשם אז נקרא לו שם ברוך בער מגיליקטי... אין זה השם אמיתי..וכל משולח שמגיע לבית הכנסת רוצה לדעת איפא הוא יושב.כל א' מקבל 20 דולר רק אם שומע טענה טובה.אז הוא שואל ממנו מהו הכתובת. שלך. ובדרך כלל היה שולח להם כחמש מאות דולר. א' בא ומספר לו הסיפור עכשיו אחר הקרונה... מהו הכתובת.. ופתאם מקבל טלפון..ושח בטלפון כחצי שעה.ומיד אחי' הבעל צדקה נותן לו 20 דולר. והעני שואל אין אתה רוצה הכתובת שלי והענה לו שאין הוא מעוניין.ה' לא ראה אותנו הרבה זמן בביתו מחמת הקרונה ובשעה שנכנסים שוב לביתו היאך אנו מראים שאנחנו מאד לראותו ולדבר אתו ואם מתעסקים בדברים אחרים זה מוכיח דלא היה חסר להם כ'כ שלא היינו במחיצתו...

ג:רב אריה קורזנר.. פ' יב.. ענו מכל אדם.. משה.. התורה לא דיברה על גאונותו אע"פ דתפס כל התורה במ' יום רק על מדתהענוה שלו.

מפרשים.. תורה ניתן ע"י ענוים.. רק ע"י ענוה אפשר למסור תורה... נדרים פא מבני עניים תצא תורה.. כי בדרך כלל ענו יותר.. סיפור סולוצ'יק משה לפני הבית הלוי.. רב חיים ולאזין... היה עשיר גדול אבד הכל.. סיפר רב חיים ולאין.. למה הגיע ככה... מחמת החזקת התורה הגדולה.. היה זוכה לזה.

ד: סיפור דקראתי מרב אהרן סולוצ'יק בשם הגר'א.. איזה סגולה שיהיה בניו ת"ח מדורות.. שלא יהיו עשירים..

ה' במוצאי שבת ירבה כחול.. אין הגירסא על הממון אלא על הזכויות לא זרעינו וכספינו ירבה כחול..

ו: רב שמואל זוקר.. תשלומין מחג השבועות.. פ' יתרו מזבח אדמה.. בסוף יתרו.. כבש.. למה בסוף יתרו.. גמ' שבת.. משה עלה לשמים.. לקבל תורה.. מלאכים.. אחוז בכסא הכבוד.. למה לאחוז כסא הכבוד.. יסוד.. לחג השבועות.. אדם חזר למדרגת הא' בתורה.. בהתחילה רגל באדמה.. אבל ראשו בשמים יוכל לראות כמה

יכול להגיע המצוות עד השמים אע"ג דשמו אדמה.. אדמה לעליון.. גמ' יומא גדולה
תשובה מגיע עד כסא הכבוד.. דגם העבירה מגיע לכסא הכבוד.. יכול לראות כמה
יכול להגיע ע"י מעשיו... יכול לראות כמה יכול להגיע מעשיו.. תאחז הכבוד דכך
מגיע מעשיו... מלאכים קראו לו אדם.. דלא הבינו מהו מעלה.. דאדם.. דאדם דומה
לעליון.. יעקב חלם ראשו מגיע השמימה.. סולם מוצב ארצה.. יכול להגיע לשמים..
בעל הטורים סולם מוצב ארצה.. סולם גי' סיני.. יצר הרע.. זה מצרים.. באמצע יצר
.. מצרים גבול.. לשון מצר.. אבל אדם יכול להגיע לשמים .. אז מביא קרבן. אז יש
כבש במזבח.. דיכול לעלות.. בעל הטורים.. מלאכים אלו הם כהנים כי שפתי כהן
ישמרו דעת . ..אחר מתן תורה.. נשא את הראש.. תרים הראש אחר דנופל.. וכן
בהעלותך.. כי נר מצוה ותורה אור..

ז : מעלות של הרב אהרן קוטלר זצ"ל בשמירת ממון.. של קדש..

פרשת שלח

אגיד בשאלטס בעבור הישיבה, כו' סיון תש"פ

א: מרגלים : צדיקים גדולי העם.. מפרשים שרי מאה.. גדולים אפי' מיהושע וכלב..
היאך הם אמרו מה שאמרו. כולם מקשים את זה. והיאך קבלו העם את מה שהם
אמרו. וכולם ראו את הנסים של מצרים ועל הים והיאך יתכן שאחר כל זה. וגדולי
העם.. היאך אמרו מה שאמרו. כי חזק הוא ממנו וע"פ הגמ' יותר חזק גם מהקב"ה
כפירה ממש. היאך יתכן.

ב: ועוד שלח לך.. לדעתך.. וה' הסכים ולמה נתן להם ללכת הלא הבטיח להם ארץ
זבת חלב ודבש.. ומה כל כך גרוע אם ה' הסכים אתם.

ג: הרמב"ן בפ' קדושים תהיו... שלא תהיה מנוול ברשות התורה.. גמ' ב"מ
החורבן באה שלא עשו בפנים משורת הדין.. אם א' רק רוצה לעשות את חבותו
ואין שום שאיפה לגדלות יש סכנה של נפילה.

ד: רב קליש.. הביא דוגמא של הרב מרדכי אזרחי על פועלים בארץ ישראל אחר
שביתה שעובדים שאין לקבל מהם שום עזרה.. אבל הלא השביתה נגמרה לא הם
עדיין שובתים רק נמצאים באופן רשמי בתוך המשרות שלהם.. אבל אינם עובדים..
אין זה עבד ה' אם רק עושה פעולה מלומדה בלי שום התחדשות ולא רצון לקבל
עוד..

ה: בזמן האחרון של הקרונה.. היה לנו הרבה נסיונות ויש עוד הרבה לכל העולם..
והפרנסה של כ"כ הרבה הוא בסכנה חוץ מהבריאות של כ"כ הרבה..

ו: והיה לנו נסיון של התקשרות א' עם הב' והתקשרות על הקב"ה. קשה להכין
שמחות ופגישות עם חברים ועם משפחה סדרי פסח לחוד.. תפילות בלי קדיש
וברכו וקריאת התורה..

ז: סיפור של הרב פישל שכטר.. עם מגיליקטי.. שנתן רק עשרים דולר.. עכשיו פוגשים שוב ה' היאך הקבלת פנים כמה היינו משתוקקים.. בעי השתוקקות ולא סגי ביוצא ידי חובה.

ח: דרכו של החפץ חיים. המרגלים הרגישו דבעי להיות בדרגה גבוהה בארץ ישראל ארץ אוכלת יושבת כי ה' דן את המקום מראשית השנה עד אחר השנה.. בבית המלך בעי לנהוג הנהגה בדרגה מאד גבוהה ואין העם ראוי לזה. פשוט פחד.. אבל צריכים לדעת דכלל ישראל יש להם כחות גדולות יכולים לעמוד בנסיונות הכי קשות..

ט: משנה בפרק ה' באבות.. י' דורות מאדם עד נח.. י' מנח עד אברהם.. אברהם אבינו נתנסה ב' נסיונות. הגר' א דייק למה שינה התנא.. וקרא לו אברהם ואח'כ אברהם אבינו..

י: אבות דאיכא תולדות.. תולדותיהן כיוצא בהן..

יא: יש לכלל ישראל אותו dna דיכולים להגיע לדרגות של האבות...

יב: רמב"ן נסיון נס. להרים.. רק בדבר שיכול להגיע אליו אינו נותן לנו נסיון שהוא מעל כחינו.

יג: פירוש הזוהר: הכל מחמת גאווה.. במדבר היה להם משרות גדולות חשבו שישתנה בכניסתם לארץ... אדם מפחד משינוי מצב.

יד: מסילת ישרים כפירה באה מגאווה..

טו: הרבה החלטות של פוליטיקאים.. מחמת גאווה.. שאין פותחים בתי ספר מחננות קיץ.. בתי כנסת...

טז: סוף פ' בהעלותך.. מרים ואהרן נגד משה.. והאיש משה ענו מכל אדם..

יז: לא הוזכר גדלות שלו בתורה רק מדת הענוה..

יח: תורה בעי מדות טובות.. כל גדולי עולם מעשיהם גדולה מחכמתם..

יט: בסוף הפרשה מובא המעשה של מקושש עצים ביום השבת.. דהיה חייב מיתה בעבור חילול שבת..

כ: דרשה של הרב ושנפסקי.. שאלו אותו היאך יודעים דתורה שבעל פה ניתן באותו זמן עם תורה שבכתב..

כא: היאך ידע המקושש דחייב מיתה מה נקרא מלאכה. זכרני מה שאמר לי פעם יהודי לא דתי .. מהו מלאכה בשבת יותר קשה ללכת לבית הכנסת מלנהוג שמה..

כב: מהו טופות.. היאך יודעים כולם ריבוע. שחור ואותם צורות על התפילין.. מהו ציצית כל הקשרים

כג: למה באמת התורה לא נתנה הכל בכתב.. כ"כ הרבה בע"פ

כד: בעי רבי מסורה היאך להתנהג אדם עם אשתו עם תלמידיו.. עם חביריו..

כה: מעשה דאדם א' שהיה בכולל.. א'א להמשיך.. אשתו אמרה לו למכור הטבעת של הנישואין.. ויכול עוד ללמוד עוד זמן בכולל.

כו: הלך לרחוב 47 במנהטין.. 1000 דולר... אבל אחי יש לו ביזינס גדול יותר תלך אליו..

כז: צלצל לאחיו.. שאל אותו מהו הסיבה וכל הסיפור.

כח: הוא אמר לו הסיפור. נתן לו שק של 10000 לא שוה כ"כ הרבה .. אבל אשה שמוכנה לעשות הכי שוה 10000

כט: וקח הקופסה.. לקח הקופסה והיה שם הטבעת.

ל: אשה כזאת מגיע לה

לא: זה רק יכול ללמוד מרבי ממסורה ולא מספרים

לב: on the shoulders of giants

לג: בעל קורא דרבי מבעלז

לד: סיפור דרב חיים נתן גליק... דף 113-114

רב שלמה זלמן : רב יצחק גליק גאון בחדסד

